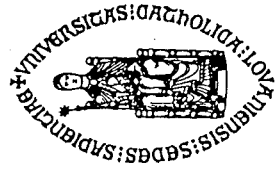

Katholieke
Universiteit
Leuven

Hoger Instituut voor de
Arbeid
E. Van Evenstraat 2e
B-3000 Leuven

Een zoektocht naar nieuwe leerwegen voor de deeltijdse leerplicht

Evaluatie van de projecten 'Al doende leren'
gesubsidieerd door de Koning Boudewijnstichting

Ilse Nijsmans
m.m.v. Annemie Jennes
Projectleiding : Mia Douterlungne

Onderzoek in opdracht van de Koning Boudewijnstichting

- Leuven, september 1996 -

INHOUD

Hoofdstuk 1 / Het initiatief 'al doende leren'	1
1. Inleiding	1
2. Al doende leren : het initiatief	2
3. Voorwaarden voor de projecten	3
4. Praktische organisatie en ondersteuning van de Stichting	3
5. Selectie van de projecten	3
6. Vragen bij de start	4
Hoofdstuk 2 / De projecten kwalitatief bekeken	9
Inleiding	9
1. Kwalitatief onderzoek	9
2. Onderzoeksvragen	10
3. Onderzoeksmethodes en fasering van het onderzoek	11
3.1 Onderzoeksmethodes	11
3.2 Fasering van het onderzoek	11
Hoofdstuk 3 / 'Al doende leren' concreet	13
Inleiding	13

1. Fiches en uitgebreide beschrijving van de 15 geselecteerde projecten ‘Al doende leren’	14
1.1 A.N.J.A. vzw	14
1.1.1 Fiche	14
1.1.2 Beschrijving	15
1.2 ARKTOS vzw Regio Turnhout	19
1.2.1 Fiche	19
1.2.2 Beschrijving	21
1.3 ARKTOS vzw Regio Limburg	24
1.3.1 Fiche	24
1.3.2 Beschrijving	26
1.4 Jongerenbegeleiding vzw / CDV Aura Kortrijk	29
1.4.1 Fiche	29
1.4.2 Beschrijving	32
1.5 vzw Buurtopbouwwerk Meulenbergh	37
1.5.1 Fiche	37
1.5.2 Beschrijving	38
1.6 Technische scholen Mechelen (TSM) - centrum DBSO (CDBSO)	41
1.6.1 Fiche	41
1.6.2 Beschrijving	42
1.7 H.T.I. St. Antonius Gent - centrum DBSO	48
1.7.1 Fiche	48
1.7.2 Beschrijving	49
1.8 Jeugd welzijns werkw. Meulenbergh vzw Houthalen	53
1.8.1 Fiche	53
1.8.2 Beschrijving	55
1.9 Leercentrum Technicum Rerum Novarum Merksem	58
1.9.1 Fiche	58
1.9.2 Beschrijving	59
1.10 Lenteleven Lommel vzw	65
1.10.1 Fiche	65
1.10.2 Beschrijving	67
1.11 Vormingscentrum Foyer Molenbeek - CDV	71
1.11.1 Fiche	71
1.11.2 Beschrijving	73
1.12 VTS Technicum DBSO Antwerpen	80
1.12.1 Fiche	80
1.12.2 Beschrijving	82
2. Projecten die niet uit de startblokken zijn geraakt	87

Hoofdstuk 4 / De stem van de deelnemers 89

Inleiding	89
1. Kennismaking met en intrede in het project	89
2. Motivatie voor deelname en toegankelijkheid van het project	90
3. Verwachtingen bij de start van het project	91
3.1 Globale verwachtingen	91
3.2 Verwachtingen gericht op doorstroming	92
4. Plus- en minpunten	92
5. Wat heeft het project mij opgeleverd ?	93
6. Toekomstplannen	93

Hoofdstuk 5 / Groeipijnen en struikelblokken 95

Inleiding	95
1. Rekrutering en bereik van de doelgroep	96
2. Samenwerking met de partnerorganisatie(s)	97
3. Het aanbod	99
4. Methodiek	100
5. Beperkte middelen	102
6. Haalbaarheid van de vooropgestelde doelstellingen	103

Hoofdstuk 6 / Positieve geluiden 105

Inleiding	105
1. Rekrutering en bereik van de leerlingen	105
2. Omkadering en samenwerking met de partnerorganisatie	105
3. Aanbod	106

4. Methodiek	106
5. Financiering	109
6. Gerealiseerde doelstellingen	109
6.1 Algemene doelstellingen :	109
6.2 Doelstellingen in termen van vaardigheden en attitudes :	110

Hoofdstuk 7 / Het initiatief naar waarde geschat **113**

Inleiding	113
1. Is de doelgroep bereikt ?	113
1.1 Onduidelijke afbakening van de doelgroep 'al doende leren'	113
1.2 Het globaal profiel van de deelnemers aan 'al doende leren'	114
1.3 De doelgroep op projectniveau bekeken	115
2. Zijn de doelstellingen bereikt ?	115
2.1 Nieuwe wegen van arbeidstoeleiding exploreren	115
2.2 Samenwerkingsverbanden	117
3. De verhouding 'al doende leren' versus brugprojecten	117
4. Vier op een rij	118
5. Toekomstplannen	121
6. Nieuwe wegen van arbeidstoeleiding ?	121

Bibliografie **125**

HOOFDSTUK 1

HET INITIATIEF 'AL DOENDE LEREN'

1. Inleiding

De interesse van de Koning Boudewijnstichting voor het deeltijds beroepssecundair onderwijs - het DBSO - heeft zich de voorbije jaren geuit in diverse projecten en onderzoeksoopdrachten. We denken hierbij o.a. aan de recente studiedagen rond 'Positieve modellen in het voltijds en deeltijds beroepsonderwijs'; de aandacht voor sport als middel om de weerbaarheid en assertiviteit bij (kansarme) jongeren te verhogen, de oprichting van een commissie die zich bezint over de deeltijdse leerplicht in zijn totaliteit, ...

Aansluitend bij deze traditie en de vieringen n.a.v. het tienjarig bestaan van het deeltijds beroepssecundair onderwijs lanceerde de Koning Boudewijnstichting begin 1995 de campagne 'Al doende leren'.

Niet enkel het tienjarig bestaan van het DBSO maar ook de aanbevelingen t.a.v. deze onderwijsvorm in het rapport 'De school staat niet alleen', zette de Koning Boudewijnstichting ertoe aan nieuwe initiatieven te lanceren in het deeltijds onderwijs. De auteurs van dit rapport formuleerden de volgende aanbeveling: "Men dient ervan uit te gaan dat een deel van de vijftien- tot achttienjarigen problematisch zullen blijven en steeds een bijzondere inspanning van de vormingsinstellingen zal vergen. Men dient te streven naar het ontwikkelen van een waaier van voorzieningen, die gericht is op de vorming van de moeilijk te vormen jongeren en op het maximaliseren van hun kansen op sociaal-economische integratie. Daartoe kunnen verschillende formules worden beproefd: een betere aanpassing van het beroepsonderwijs aan de noden van die jongeren, het uitbreiden van het stelsel van deeltijds werken en deeltijds leren, het ontwikkelen van nieuwe vormen van leercontracten, initiatieven in de sociale economie, enzovoort. Op dit vlak dienen vernieuwing en experimenten te worden gestimuleerd." (KBS, 1994).

Met de campagne 'al doende leren' richtte de Koning Boudewijnstichting zich vooral tot die projecten die kansen creëren voor DBSO-leerlingen met een levens-

patroon en -verwachting waarin niet onmiddellijk plaats is voor reguliere arbeid, zelfs niet mits een goede begeleiding (KBS, 1995).

Via een folder gericht aan jeugdverenigingen, gemeentelijke en provinciale instanties, socio-culturele verenigingen, natuurverenigingen, centra voor deeltijds beroepssecundair onderwijs en deeltijdse vorming, maakte de Koning Boudewijnstichting het initiatief bekend.

2. Al doende leren : het initiatief

Wat de doelgroep betreft, lag de klemtoon bij dit initiatief op die jongeren voor wie een deelname aan reguliere tewerkstelling of aan bestaande werkervaringsprojecten in het deeltijds onderwijs niet haalbaar of zinvol is. De klemtoon ligt duidelijk op arbeidsonrijpe jongeren : "jongeren die op korte termijn niet terecht kunnen op de arbeidsmarkt, noch in een leerwerkervaring, precies omwille van hun arbeidsonrijpheid. (...) de doelgroep van arbeidsonrijpe jongeren van de centra DBSO/DV die geen inschakeling genieten via een regulier contract, een brugproject of als thuis helper, en die niet onmiddellijk kunnen tewerkgesteld worden omwille van hun arbeidsonrijpheid, zelfs al is er of zou er reële werkgelegenheid beschikbaar zijn." (KBS, 1995).

Als methode om de kans op arbeidsintegratie voor deze jongeren zo ruim mogelijk te houden, beklemtoonde de Koning Boudewijnstichting de constante aandacht die besteed dient te worden aan "de mogelijkheden die deze jongeren kunnen begeleiden naar arbeidsoriëntering. Dit impliceert werken aan de noodzakelijke sociale basisvaardigheden (arbeidsmotivatie en -attitudes) die toelaten om volwaardig te participeren aan het maatschappelijk leven." (KBS, 1995). De klemtoon lag hierbij op integratie en participatie.

Naast deze doelstelling beoogde de Koning Boudewijnstichting via dit project ook de ondersteuning van samenwerkingsverbanden tussen "de centra DBSO/DV en één of meer organisaties die hun aanbod openstellen voor arbeidsonrijpe jongeren uit de centra ..." (KBS, 1995).

Samengevat stelden de initiatiefnemers als hoofddoel van het project voor om samen - centra DBSO en DV, organisaties en de Koning Boudewijnstichting - nieuwe wegen van arbeidstoeleiding "die ook aan maatschappelijk kwetsbare jongeren in het deeltijds onderwijs of deeltijdse vorming toekomstperspectieven bieden", te exploreren (KBS, 1995).

3. Voorwaarden voor de projecten

Welke projecten kwamen in aanmerking? Bij de voorstelling van het initiatief, omschreef de Koning Boudewijnstichting de projecten als volgt:

- niet rechtstreeks arbeidsmarktgerichte initiatieven;
- een alternatief voor het 'niets doen' voor jongeren die weinig om handen hebben en waaraan die jongeren op vrijwillige basis kunnen deelnemen;
- aansluiten bij de interesse van de jongeren;
- gericht zijn op karaktervorming door het verwerven van essentiële attitudes zoals doorzettingsvermogen, stiptheid, flexibiliteit e.d.;
- gericht zijn op het integreren in de maatschappij door het verwerven van essentiële vaardigheden rond teamwork, assertiviteit, e.d. (KBS, 1995).

4. Praktische organisatie en ondersteuning van de Stichting

Een andere voorwaarde waaraan de projecten dienden te voldoen, houdt verband met de organisatie: de activiteiten van het projecten moesten georganiseerd worden buiten de 15 uren algemene en beroepsgerichte vorming (CDBSO) of buiten de erkende vormingsprogramma's (CDV).

Zoals hierboven reeds werd vermeld, moest het project ook een samenwerkingsverband zijn tussen tenminste één centrum DBSO/DV en tenminste één externe organisatie.

Aan de hand van een gestandaardiseerd aanvraagformulier kon één van de partners een project indienen. Op basis van dit formulier maakte een jury een selectie. Vanaf oktober 1995 konden de geselecteerde projecten van start gaan.

De steun van de Koning Boudewijnstichting zou, afhankelijk van het project, gaan van 50 000 BEF tot 300 000 BEF. Dit bedrag kon aangewend worden voor bijvoorbeeld investeringen in infrastructuur, materialen, onkostenvergoedingen, verzeeringen, ... De steun mocht niet gebruikt worden om opleidingsvergoedingen aan jongeren uit te betalen.

5. Selectie van de projecten

De ingediende projecten werden, op basis van het aanvraagformulier, door een jury geselecteerd. In deze jury zetelden afgevaardigden van het Kabinet Onderwijs, R.I.S.O., Afdeling Bijzondere Jeugdbijstand, Departement Onderwijs, Centrum voor Gelijke kansen en racismebestrijding, en Majong vzw.

De leden van de jury gaven, vòòr de bijeenkomst van de jury, reeds individueel een beoordeling aan elk project. De juryleden werden gevraagd bij de beoordeling

van de projecten vooral rekening te houden met de criteria zoals geformuleerd in de folder ter bekendmaking van de projecten. De individuele beoordelingen werden bij aanvang van de bijeenkomst samengelegd. Indien er geen consensus rond een project bestond, werd op basis van argumentatie pro en contra gedelibereerd.

Van de 52 ingediende projecten werden uiteindelijk 15 projecten of 29% weerhouden, voor een totaal bedrag van 3 177 000 BEF.

6. Vragen bij de start

Uit de beschrijving van het initiatief, blijkt duidelijk dat de klemtoon lag op de groep arbeidsonrijpe jongeren uit het deeltijds onderwijs. Arbeidsonrijpheid is echter een vaak gehoorde en gebruikte term, zonder dat er duidelijke criteria voor handen zijn om dit begrip af te bakenen, te operationaliseren. Bij de start van de brugprojecten bijv. werd de doelgroep eveneens omschreven als 'arbeidsonrijp'.

De brugprojecten werden nl. opgezet voor die jongeren in het DBSO die nog niet over de nodige arbeidsattitudes beschikken om aan de slag te gaan in het regulier circuit. Met een sterk begeleide werkervaring op maat zouden deze jongeren na maximum 40 weken over de nodige attitudes moeten beschikken en een plaats op de reguliere arbeidsmarkt kunnen vinden.

Om de doelgroep 'al doende leren' te onderscheiden van de brugprojectjongeren werd het begrip 'arbeidsonrijpheid' verder aangevuld met 'niet gericht op arbeid, zelfs niet mits goede begeleiding'.

Ondanks deze aanvulling wekt de omschrijving van de doelgroep 'al doende leren' de indruk dat *alle* leerlingen DBSO/DV zonder werk (geen regulier werk, brugproject of thuiswerk) tot de doelgroep behoren, in het totaal ongeveer 2 000 leerlingen.

Onderzoek en ervaring leren ons dat niet alle jongeren uit het DBSO zonder regulier deeltijds werk arbeidsonrijp zijn, of meer concreet niet over de nodige arbeidsattitudes beschikken en vooral op dat vlak nog dienen te 'rijpen' (Nijsmans et al., 1993). Het is dan ook enigszins gevaarlijk de term 'arbeidsonrijpheid' te gebruiken bij het lanceren van een initiatief als 'al doende leren'. Een initiatief dat ontstaan is vanuit de diverse problemen die centra DBSO/DV kennen met hun werkloze leerlingen, zonder dat al deze problemen terug te voeren zijn tot de problematiek van 'arbeidsonrijpheid'.

Zijn de leerlingen zonder werk die wel arbeidsrijp zijn dan misschien 'maatschappelijk kwetsbare jongeren'? Ook met deze term moeten we voorzichtig omspringen.

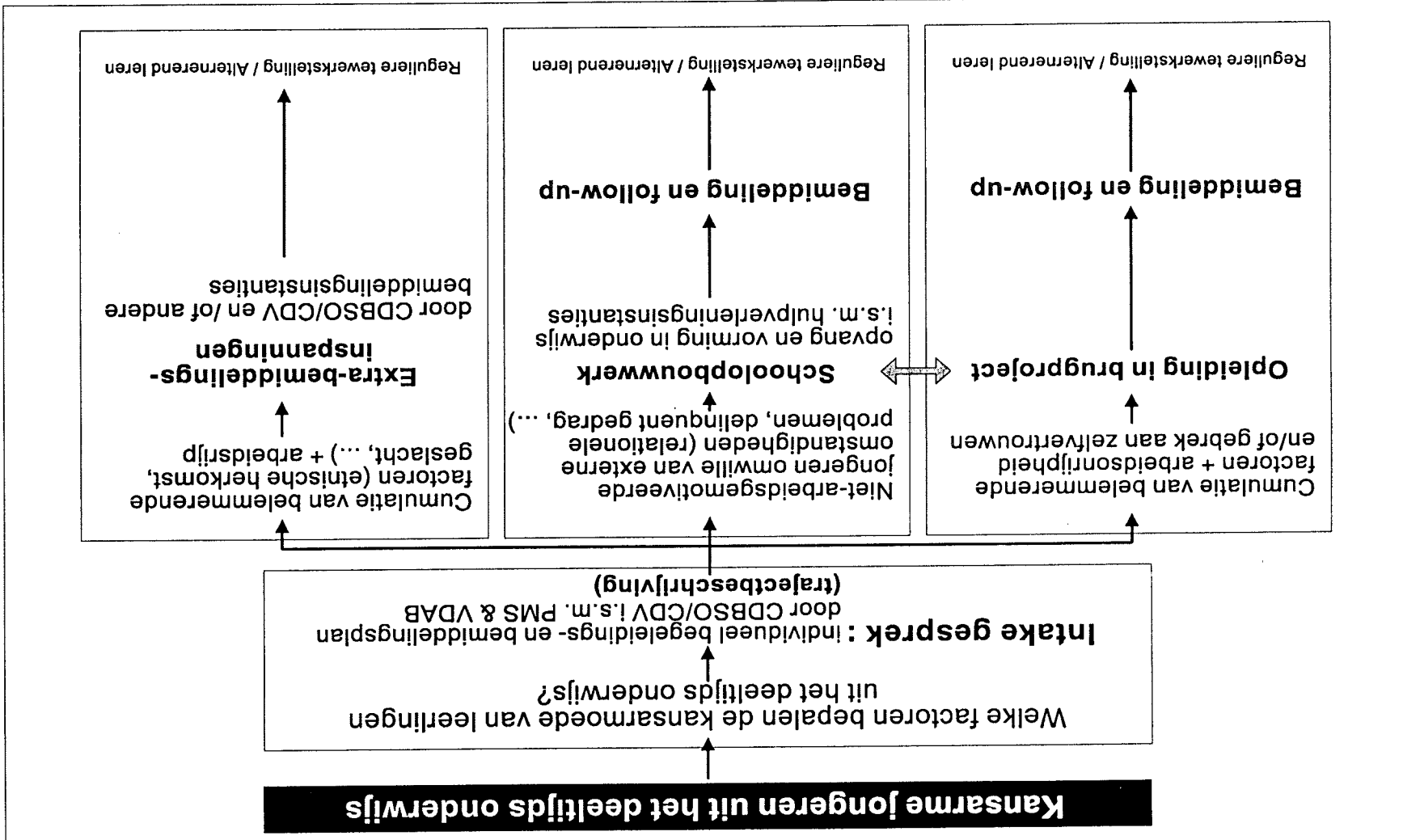
In de literatuur vinden we volgende omschrijving voor 'maatschappelijk kwetsbare jongeren': "Maatschappelijk kwetsbaar is diegene, die in contact met maatschappelijke instellingen telkens weer te maken krijgt met de controlerende en sanctionerende aspecten ervan en minder geniet van het positieve aanbod." (Schuyt, 1995).

Hierbij kunnen we besluiten dat deze omschrijving niet of niet alleen van toepassing is op de groep werkloze jongeren in het DBSO die wel over de nodige attitudes beschikt, maar door een cumulatie van externe factoren niet tot werken komt (relationele problemen, moeilijke levenssituatie (bv. jonge, ongehuwde moeders), ...).

Tot slot zijn er ook werkloze jongeren in het DBSO die vooral omwille van bepaalde kenmerken niet aantrekkelijk zijn voor een werkgever, en/of die moeten opboksen tegen heel wat vooroordelen van de werkgever. Zij behoeven vooral extra bemiddelingsinspanningen vanwege deskundigen op dit terrein (Nijsmans et al., 1993; 1995).

In verschillende onderzoeken over het DBSO werd de groep werkloze jongeren reeds opgedeeld in diverse deelgroepen. In overeenstemming met deze opdeling werden de alternatieve wegen of trajecten die deze groepen kunnen doorlopen, voorgesteld. We zetten ze nog eens op een rijtje.

Schematische voorstelling begeleidingsconcepten voor kansarme jongeren uit het deeltijds onderwijs

De opdeling die hier wordt gemaakt, is nog vrij beperkt. De diversiteit in de groep werkloze leerlingen in het DBSO vraagt in ieder geval om een gediversifieerde aanpak (Nijsmans en Douterlungne, 1995). Het uitzoeken van welke wegen voor de werkloze jongeren de meeste kansen op integratie bieden, is één van de doelstellingen van dit project. Om dit te kunnen achterhalen, is echter een meer uitgebreide, gedifferentieerde omschrijving van de doelgroep noodzakelijk.

In aansluiting bij de onduidelijkheid tot welke groep leerlingen het project zich uiteindelijk richt, stellen we ook vragen bij de omschrijving van de projecten. Meer bepaald worden werkvervalsprojecten enigszins uitgesloten: enkel niet rechtstreeks arbeidsmarktgerichte initiatieven konden een aanvraag indienen. Tewelkstellingsprojecten die geen brugprojecten zijn, werden bij deze reeds uitgesloten.

Deze kritische vragen bij de start vormden een aandachtspunt bij dit onderzoek.

Naast de opmerking over de afbakening van de projecten (doelgroep en inhoud), formuleren we hier ook enige kritiek op de selectie van de projecten. Zoals uit de beschrijving van de evaluatie van de projecten zal blijken, zijn bepaalde keuzes niet altijd even duidelijk.

Zo stellen we ons vragen bij de selectie van drie projecten die zich richten tot één centrum DBSO, zij het wel met twee vestigingsplaatsen. Op deze manier wordt de doelgroep van de projecten wel zeer beperkt.

Daarnaast kunnen we ook twee projecten onderscheiden die niet echt aan de omschrijving van het initiatief beantwoorden: een project voor leerkrachten en een project dat zich hoofdzakelijk tijdens de algemene vorming van de opleiding DBSO heeft voorgedaan. Deze bemerkingen betekenen niet dat deze projecten niet zinvol zouden zijn, maar wel dat ze geen rechtstreekse bijdrage leveren tot het realiseren van de hoofddoelstelling van dit initiatief.

Tot slot willen we nog de aandacht vestigen op de drie projecten die niet van start zijn gegaan. De redenen van deze start zijn begrijpelijk en hebben ofwel te maken met de samenwerking tussen het centrum en een externe partner of met organisatorische, praktische problemen. We durven hier toch spreken van een gemiste kans voor eventueel andere ingediende projecten.

HOOFDSTUK 2

DE PROJECTEN KWALITATIEF BEKEKEN

Inleiding

Het initiatief 'al doende leren' kadert binnen een ruimere belangstelling van de Koning Boudewijnstichting voor het deeltijds onderwijs. Met het ondersteunen van 15 projecten die beantwoorden aan weloverwogen criteria, beoogde de Stichting de realisatie van meerdere doelstellingen (cfr. hoofdstuk 1). Het is voor de Koning Boudewijnstichting dan ook van belang na te gaan in hoeverre deze doelstellingen gerealiseerd werden en/of konden gerealiseerd worden via dit initiatief.

Om dit te onderzoeken gaf de Stichting het Hoger Instituut voor de Arbeid de opdracht de projecten gedurende het schooljaar 1995-1996 op te volgen en te evalueren.

1. Kwalitatief onderzoek

Van bij de aanvang werd zowel door de opdrachtgever als door het onderzoeksteam geopteerd voor een kwalitatieve benadering. Deze keuze voor een kwalitatieve benadering is gelieerd aan het doel van dit onderzoek, m.n. een exploratieve, kritische evaluatie van de 15 projecten die tijdens het schooljaar 1995-1996 met steun van de Stichting van start gingen of hun werking konden verder zetten. Gebaseerd op deze evaluatie worden ook aanbevelingen voor de toekomst geformuleerd.

Exploratief : de bedoeling van deze studie is in de eerste plaats de sterke en zwakke punten van de verschillende projecten te detecteren, redenen aan te geven voor deze sterktes en zwaktes. Het is hierbij niet de bedoeling elk project afzonderlijk onder de loep te nemen.

Kritische analyse : het materiaal verzameld uit het exploratief gedeelte wordt getoetst aan de vooropgestelde doelgroep en doelstellingen van de projecten en van de Koning Boudewijnstichting. Ook hier wordt er op een meer kwalitatieve ma-

nier te werk gegaan. Rekening houdend met het exploratief karakter van het initiatief heeft het weinig zin een uitgebreide effectmeting uit te voeren. De projecten lopen over maximum één schooljaar, ook dit pleit voor een meer kwalitatieve aanpak.

Aanbevelingen voor de toekomst : op basis van de uitgevoerde kwalitatieve evaluatie worden aanbevelingen geformuleerd t.a.v. de vraag welke wegen de meeste toekomstperspectieven voor de maatschappelijk kwetsbare jongeren uit het deeltijds onderwijs bieden.

2. Onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen die aan de basis lagen van dit onderzoek zijn :

1. Conceptualisering en inventarisering van de projecten

- Wie zijn de *initiatiefnemers* (organisatiestructuur, statuut, financiële middelen, samenwerking met centrum DBSO/DV of met externe partner(s)) ?;
- Wat was de *motivatie* voor het project 'al doende leren' ?;
- Wat is de *doelgroep* van het project (globale omschrijving en in termen van arbeidsonrijpheid en maatschappelijke kwetsbaarheid) ?;
- Wat zijn de *doelstellingen* en *voorgestelde resultaten* van het project ?;
- Hoe verloopt een eventuele *selectie* van deelnemers en de *rekrutering* (aantal deelnemers, selectieprocedure en -criteria, mogelijkheid tot deelname door jongeren die niet tot de doelgroep behoren) ?;
- Wat is het *aanbod*, *methodiek* en *timing* van het project ?
- Hoe *verschillend* zijn de projecten ? Kunnen we een aantal types onderscheiden of staat elk project op zich ? Hoe onderscheiden deze projecten zich van andere initiatieven in het deeltijds onderwijs zoals bijvoorbeeld de brugprojecten ?

2. Sterktes en zwaktes

- Wat zijn de *sterke en/of zwakke kanten* van het project volgens de bevoorrechte getuigen (projectverantwoordelijke externe organisatie, coördinator en/of begeleiders van het centrum DBSO/DV, deelnemers) ?;
- Wat zijn de redenen voor deze sterke en/of zwakke kanten van het project volgens de bevoorrechte getuigen (projectverantwoordelijke externe organisatie, coördinator en/of begeleiders van het centrum DBSO, deelnemers) ?;
- Welke sterke en/of zwakke kanten kent het project bijkomend volgens de onderzoekers ?
- Wat zijn de redenen voor deze bijkomende sterke en/of zwakke kanten volgens de onderzoekers ?
- Is de *doelgroep* bereikt ?
- Zijn de *doelstellingen* gerealiseerd en welke *attitudeveranderingen* merken we bij de deelnemers ?

3. Algemene eindbeoordeling : vormingsconcept(en) voor de maatschappelijk kwetsbare jongeren uit het DBSO
- Welke *vormingsconcept(en)* is (zijn) de moeite waard voor de groep maatschappelijk kwetsbare jongeren uit het deeltijds onderwijs i.f.v. arbeidstoeleiding ?

3. Onderzoeksmethodes en fasering van het onderzoek

3.1 Onderzoeksmethodes

Voor dit kwalitatief onderzoek werden diverse onderzoeksmethoden gebruikt :

- een analyse van bestaande documenten : aanvraagformulieren Koning Boude-
wijnstichting, evaluatieverslagen, overzicht van de concrete activiteiten, om-
schrijving van de doelgroep, enz.;
- semi-gestructureerd interview met de projectverantwoordelijke(n) bij de start
van het project en op het einde van het schooljaar;
- per project een semi-gestructureerd interview met enkele individuele deelne-
mers of enkele deelnemers in groep bij het begin van het project en op het einde
van het schooljaar;
- groepsregistratieformulieren per project of onderdeel van het project;
- een checklist voor de tussentijdse evaluatie. Deze checklist peilde naar wijzigin-
gen die het project sinds de start eventueel had ondergaan; en naar mogelijke
knelpunten die zich in deze periode hadden voorgedaan. Deze checklist werd
door de projectverantwoordelijke ingevuld.

3.2 Fasering van het onderzoek

- Fase 1 : conceptualisering en inventarisering van de projecten : november 1995
- Fase 2 : tussentijdse opvolging van de projecten : april 1996
- Fase 3 : eindevaluatie door de betrokken partijen : juni 1996
- Fase 4 : verwerking van de onderzoeksgegevens, rapportering : augustus/septem-
ber 1996

HOOFDSTUK 3

'AL DOENDE LEREN' CONCREET

Inleiding

Bij de opzet van het initiatief door de Koning Boudewijnstichting werden slechts algemene richtlijnen uitgeschreven. Bestaande projecten die zich in deze richtlijnen konden vinden, alsook nieuwe projecten die met dit initiatief de nodige (financiële) impuls vonden om van start te gaan, konden een aanvraag indienen.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat door de ruimte die hier geboden werd, de 15 geselecteerde projecten moeilijk als concrete uitvoeringen van één bepaald concept kunnen worden beschouwd.

De bedoeling van het initiatief lag juist in het exploreren, evalueren en samenvoegen van verschillende mogelijkheden die de doelstellingen bij de vooropgestelde doelgroep kunnen bereiken. Het resultaat van deze zoektocht zou een aanzet tot het uitwerken van een 'vormingsconcept' voor de zgn. moeilijke doelgroep uit het DBSO/DV moeten worden.

In dit hoofdstuk bieden we een overzicht van de 12 projecten die uiteindelijk van start zijn gegaan met telkens aandacht voor : de initiatiefnemer en de partnerorganisatie(s), de middelen van het project, de motivatie voor deelname aan het initiatief van de Koning Boudewijnstichting, de vooropgestelde doelgroep, doelstellingen, aanbod en methodiek, en de effectieve deelnemersgroep. Deze fiches werden opgesteld aan de hand van het individueel aanvraagformulier, het kennismakingsgesprek en de tussentijdse evaluatie door de projectverantwoordelijke(n).

Drie projecten zijn om verschillende redenen niet van start kunnen gaan. Meer uitleg hierover staat beschreven op het einde van dit hoofdstuk.

We hebben gekozen voor een eerder uitgebreide beschrijving : de werkelijkheid is soms moeilijk te vatten in cijfers en we hebben geprobeerd de sfeer van ieder project weer te geven. Van elk project krijgt u een fiche met daarnaast een uitgebreide toelichting.

1. Fiches en uitgebreide beschrijving van de 15 geselecteerde projecten 'Al doende leren'

1.1 A.N.J.A. vzw

1.1.1 Fiche

Initiatiefnemer :

A.N.J.A. vzw (Antwerps Netwerk van Jeugdwelzijnswerkingen met Maatschappelijk Achtergestelden). De vzw is een socio-culturele vereniging (Lokaal Jeugdwerkbeleid).

Partnerorganisaties :

Schoolopbouwwerk vzw, centrum DBSO-SIHA, Radio Centraal, Kai Fou vzw.

Middelen :

Subsidies Koning Boudewijnstichting : 277 830 BEF + indirecte subsidies.

Motivatiefunctie project 'al doende leren' :

Experiment om werkloze jongeren uit het DBSO in contact te brengen met het 'jeugdwerk'.

Doelgroep :

Alle leerlingen uit het DBSO die geïnteresseerd zijn en vrij zijn tijdens de activiteiten van het project.

Doelstellingen :

Het structureren van de vrije tijd, het leren omgaan met eigen, persoonlijke problemen, zinvolle activiteiten aanbieden die bijdragen tot het verhogen van het zelfbeeld, het bekendmaken van jeugdwelzijnswerkingen en andere jeugdwerkvormen.

Rekrutering :

November '95 : via voorstelling van het project door projectverantwoordelijke tijdens de lessen ASPV.

Concrete activiteiten :

Radioprogramma, fotoproject, Afrikaanse percussie en circusactiviteiten.

Methodiek :

Accent ligt op de relatie begeleider-jongere.

Timing :

Januari-juni '96, 2 halve dagen per week.

Bereikt jongeren :

Totaal : 15, vaste kern van 5 jongeren. Meer gegevens zijn niet doorgegeven.

1.1.2 Beschrijving

Initiatiefnemer :

A.N.J.A. vzw (Antwerps Netwerk van Jeugdwelzijnswerkingen met Maatschappelijk Achtergestelden). De vzw is een socio-culturele vereniging (Lokaal Jeugdwerkbeleid).

Partnerorganisaties :

Schoolopbouwwerk vzw, centrum DBSO-SIIHA, Radio Centraal, Kai Fou vzw.

Middelen :

De vzw A.N.J.A. ontvangt voor haar werking subsidies van het Lokaal Jeugdwerkbeleid en van de Stad Antwerpen (Kansarmoedeproject). Voor het project 'al doende leren' kan de vzw rekenen op steun van Schoolopbouwwerk vzw (Stad Antwerpen). Deze vzw stelt deeltijds een personeelslid ter beschikking voor de uitwerking van het project. Naast deze tussenkomst van Schoolopbouwwerk en de subsidie van de Koning Boudewijnstichting voorziet A.N.J.A. vzw geen bijkomende subsidies voor het project 'al doende leren'.

Dit project ontving 277 830 BEF subsidies vanwege de Koning Boudewijnstichting.

Motivatief project 'al doende leren' :

Vanuit hun ervaring binnen jeugdwerk stelden de initiatiefnemers vast dat jeugdwerking een bepaald publiek wel en een ander publiek niet bereikt. Het zijn vooral gemotiveerde, geïnteresseerde jongeren die hun weg vinden naar de jeugdwerking. Jongeren die rondlopen, jongeren die weinig interesse betonen voor school en vrije tijd komen ook niet naar een jeugdwerking. Vanuit deze optiek zijn de activiteiten binnen 'al doende leren' een soort van experiment. Via de school willen men die jongeren die niet spontaan op een aanbod van jeugdwerk ingaan, mobiliseren. Dat deze jongeren niet spontaan ingaan op een bepaald aanbod blijkt volgens de initiatiefnemers ook uit hun geringe respons op bijvoorbeeld affiches. Dit experiment beperkt zich niet enkel tot het deeltijds onderwijs. Ook in het voltijds secundair onderwijs tracht men jongeren te mobiliseren voor jeugdwerk. Het project 'al doende leren' situeert zich uitsluitend in het DBSO, maar is geen apart initiatief.

Doelgroep :

Alle leerlingen uit het DBSO die geïnteresseerd zijn en vrij zijn tijdens de activiteiten van het project.

Bij de omschrijving van de doelgroep in termen van arbeidsonrijpheid en maatschappelijke kwetsbaarheid, maken de initiatiefnemers een onderscheid tussen twee deelgroepen : de werkwillige jongeren met nog onvoldoende ontwikkelde basisattitudes, sociale vaardigheden en vakbekwaamheid enerzijds en de jongeren die voorlopig onbemiddelbaar zijn anderzijds.

1. werkwillige jongeren met nog onvoldoende ontwikkelde basisattitudes, sociale vaardigheden en vakbekwaamheid :

Hier situeren zich jongeren die al dan niet bewust kiezen voor deeltijds onderwijs. Zij willen een vak leren en wensen dit te doen in een arbeidsgerelateerde opleiding. Bij aanvang van de opleiding zijn zij echter te laag geschoold in de gekozen richting om reeds in een regulier arbeidscontract opgenomen te kunnen worden.

Bij deze jongeren merken we een geringe motivatie. De werking met deze groep leidt moeilijk tot resultaten omdat zij slechts af en toe druk aankunnen en omdat zij onderhevig zijn aan de immer fluctuerende persoonlijke ingesteldheid en geaardheid.

Alleen het aanbieden van thema's op een zeer speelse wijze kan tot resultaten leiden.

2. jongeren die voorlopig onbemiddelbaar zijn :

1° jongeren die de essentiële basisvaardigheden missen om te kunnen worden tewerkgesteld;

2° jongeren die uit het voltijds onderwijs werden uitgeschreven omwille van o.a. :

- gedrag;
- plots gewijzigde sociale achtergrond;
- zwangerschap;

3° jongeren die van hun ouders niet officieel mogen werken :

- de hoogste kinderbijslag valt weg;
- wezenvergoeding valt weg;
- alimentatie vermindert of vervalt;

4° jongeren wiens verwachtingen niet in het arbeidscircuit liggen (bv. thuiswerkende meisjes, plantrekkers, ...);

5° jongeren, vnl. meisjes, die thuis moeten helpen bij de huishouding;

6° jongeren die omwille van hun thuiscultuur weinig kansen maken op de reguliere tewerkstelling;

7° jongeren die negatief staan tegenover school en maatschappij;

8° jongeren die door de gerechtelijke instanties naar deeltijds onderwijs werden verwezen.

Meestal kiezen deze jongeren niet bewust voor deeltijds onderwijs. Zij komen in de loop van het schooljaar naar het centrum.

Deze jongeren passen niet in de klassieke schoolcultuur waarin ze tot hun 16 jaar gezeten hebben. Velen zijn weggestuurd uit het beroepsonderwijs. Ze reageren averechts op strakke kaders door ofwel uit school weg te blijven of door zich onverdraagzaam op te stellen.

De jongeren die deze groepen bevolken, hebben vaak geen zelfvertrouwen, leiden aan faalangst, komen uit ontworpen gezinnen, zijn allergisch aan regels en opdrachten, aanvaarden geen gezag, bezitten een gebrekkige taal- en rekenvaardigheid, hebben totaal geen tijdsbesef, kunnen geen verantwoordelijkheid dragen, hebben geen zelfrespect en bezitten geen enkele motivatie naar tewerk-

stelling. Een aantal lijden soms aan verslavingsverschijnselen, of zijn gewoon gebruikers.

Doelstellingen :

Wat de doelstellingen betreft, maken de initiatiefnemers een onderscheid tussen : algemene doelstellingen, individueel gerichte doelstellingen, activiteitsgerichte doelstellingen en doelstellingen gericht op de partners.

Onder *algemene doelstellingen* wordt verstaan : het structureren van de vrije tijd van deeltijds werkende jongeren; voldoen aan de onmiddellijke behoeftebevredestiging door resultaat op korte termijn te garanderen en een betere samenwerking met de leerkrachten DBSO bereiken.

De meer *individueel gerichte doelstellingen* zijn : de schade aangericht op sociaal, moreel en relationeel vlak, herstellen; een sfeer creëren waar de mogelijkheid bestaat om problemen bespreekbaar te maken; een sociale begeleiding garanderen die kan bijdragen tot het overwinnen van problemen en als dusdanig de weg vrijmaken om andere vaardigheden te starten en de tijd nemen om activiteitsopdrachten af te wisselen met praat- en bezinningsmomenten.

De *activiteitsgerichte doelstellingen* omvatten : zinvolle activiteiten aanbieden die bijdragen tot het verhogen van het zelfbeeld d.m.v. fierheid, zelfwaardering en zelfontplooiing; groepsgericht werken d.m.v. activiteiten waarbij het resultaat in de eerste plaats een groepsresultaat is.

De *doelstellingen gericht op de partners* zijn : het bekendmaken van jeugdwelzijnswerkingen en andere jeugdwerkvormen; de jeugdwerkingen en zijn werkers in contact brengen met een ander ('moeilijk') doelpubliek en verbindingen maken tussen de verschillende levensdomeinen van de jongeren, o.a. ouders, buurt, vrije tijd en maatschappelijk relevante instellingen.

Doelstellingen in termen van *eigenschappen/vaardigheden* : de klemtoon lag bij dit project op het leren structureren van de vrije tijd, leren omgaan met problemen, het bespreekbaar maken van problemen.

Verder besteedde men ook aandacht aan :

- het zelfbeeld van de jongeren;
- het doorzettingsvermogen;
- stiptheid en regelmatige aanwezigheid;
- teamwork;
- assertiviteit (controleren van agressie).

Rekrutering :

In november 1995 werden de activiteiten van het project aan de leerlingen voorgesteld tijdens de lessen ASPV, daarnaast werden in de school affiches over het project verspreid. Na deze voorstelling startten de activiteiten buiten de schoolmuren en buiten de lessen ASPV en BGV.

Concrete activiteiten, timing en methodiek :

- radioprogramma maken;
- fotoproject;

- Afrikaanse percussie;
- circusactiviteiten.

Waarom deze activiteiten ?

Wat de keuze voor deze activiteiten betreft, verwijzen de initiatiefnemers naar de onmiddellijke behoeftebevrediging die je met deze activiteiten kan bekomen. Daarnaast heeft ook de haalbaarheid van de activiteiten binnen de beschikbare infrastructuur van de Stad Antwerpen een rol gespeeld bij de keuze van de activiteiten. Deze activiteiten vragen geen grote infrastructuur en zijn aldus makkelijk haalbaar. Daarnaast heeft de ervaring van de projectbegeleider met deze activiteiten bijgedragen tot de keuze.

Timing :

De activiteiten werden ingericht vanaf januari t.e.m. juni 1996. Tijdens twee dagen per week (maandag en dinsdag, of donderdag en vrijdag) konden de jongeren gedurende enkele uren deelnemen aan de geplande of door de jongeren gekozen activiteiten.

De eerste elf sessies stonden in het teken van de circusactiviteiten o.l.v. externe begeleiders. De andere activiteiten werden door de projectverantwoordelijke zelf begeleid. Aanvankelijk werd er een aanbod gedaan door deze begeleider, daarna konden de jongeren zelf voorstellen doen aan de begeleider die op bepaalde momenten bereikbaar was op school.

Methodiek :

Bij de methodiek lag vooral het accent op de relatie begeleider-jongere. Via een goed contact met deze moeilijke groep uit het DBSO en een aangepast aanbod in een 'vrijtijds kader' wilde de begeleider de vooropgestelde doelstellingen bereiken.

Bereikte jongeren :

In het totaal hebben 15 jongeren aan het project deelgenomen, waarvan 5 jongeren de vaste kern uitmaakten.

1.2 ARKTOS vzw Regio Turnhout

1.2.1 Fiche

Initiatiefnemer :

ARKTOS vzw Regio Turnhout.

Partnerorganisatie :

Centrum DBSO verbonden aan het Hoger Instituut Verpleegkunde St. Elisabeth Turnhout.

Middelen :

Subsidies vanwege de Koning Boudewijnstichting : 300 000 BEF + extra financieringsbronnen.

Motivatie project 'al doende leren' :

Projectwerking voor laaggeschoolde jongeren uitbreiden naar de groep werkloze jongeren uit het DBSO.

Doelgroep :

Werkloze jongeren DBSO.

Doelstellingen :

- zinnvolle vrijetijdsbesteding;
- ontmoetingsplaats;
- ontwikkeling van creativiteit;
- persoonsgerichte vorming;
- sociale en arbeidsattitudes;
- persoonlijke zingeving.

Rekrutering :

Voorstelling van het project door de projectverantwoordelijke tijdens de lessen AV (oktober 1995).

Concrete activiteiten :

Open atelier.

Methodiek :

- het vrijblijvend karakter betekent niet dat er geen regels zijn. Het vastleggen van de thema's maar ook het maken van afspraken gebeurde bij de aanvang van het atelier;
- een open ontmoetingsfeer met plaats voor het 'aflaten van spanningen';
- de begeleiding voert een open communicatie met de begeleiders en verantwoordelijken van de school : ervaringen uitwisselen, vooruitgang van de jongeren opvolgen.

Timing :

Oktober '95 - juni '96. Elke woensdag van 10-16u.

Bereikte jongeren :

Totaal : 7 deelnemers.

Het profiel van deze zeven deelnemers :

Algemene leerlingenkenmerken :

- allemaal Belgische jongeren
- 3 jongens en 4 meisjes
- leeftijd varieert tussen 15 en 20 jaar
- van 4 leerlingen zijn de ouders gescheiden, 3 leerlingen wonen in een instelling of pleeggezin.

Schoolverleden :

- 2 leerlingen stopten met het voltijds onderwijs na een 4e of 5e jaar BSO; 2 komen uit het BuSO, en drie stopten na het BVJ;
- 3 leerlingen stapten in september 1995 voor het eerst in het DBSO; terwijl één leerling al sinds het schooljaar '92-'93 DBSO volgde; de overige drie zijn in '94-'95 in het deeltijds onderwijs gestapt.

Werkervaring voor 'al doende leren' :

- slechts 1 leerling had nog nooit gewerkt;
- van de overige 6 leerlingen hadden er slechts 2 in het regulier circuit gewerkt, de overige beschikten over werkervaring via een brugproject (3) of via zwartwerk (3).

Uitstap :

Uit deze vaste groep deelnemers zijn op verschillende momenten vijf jongeren gestapt : 3 omwille van werk (brugproject en altemnerend leren), 1 omwille van een plaatsing door de jeugdrechter en 1 omwille van persoonlijke redenen.

1.2.2 Beschrijving

Initiatiefnemer :

ARKTOS vzw Regio Turnhout, socio-culturele vereniging, vormingsdienst voor jongeren van 15 tot 20 jaar. ARKTOS is ontstaan in de schoot van de KAJ maar functioneert momenteel los van deze organisatie.

ARKTOS kent twee invalshoeken, enerzijds het DBSO waar de vormingswerkers instaan voor de algemene vorming. Anderzijds staat ARKTOS in voor projectwerking met laaggeschoolde jongeren die op vrijwillige basis deelnemen.

Voor de vijf autonome regionale vzw's is er een coördinatiedienst in Brussel.

Partnerorganisatie :

Centrum DBSO Turnhout - Hoger Instituut Verpleegkunde St. Elisabeth ARKTOS verzorgt de algemene vorming in het centrum DBSO.

Middelen :

Naast de subsidies van de Koning Boudewijnstichting (300 000 BEF) heeft het centrum DBSO voor ongeveer 40 000 BEF bijgedragen in de middelen voor het project. Ook ARKTOS zelf heeft 150 000 BEF (werkingstoelage) voor het project ter beschikking gesteld.

Motivatief project 'al doende leren' :

Het project 'al doende leren' leunt volledig aan bij de doelstellingen van ARKTOS. ARKTOS werkt al geruime tijd met projectwerking voor laaggeschoolde jongeren : ervaringsgericht werken, jongeren zelf positieve ervaringen laten opdoen, jongeren motiveren, hen arbeids- en sociale attitudes meegeven.

ARKTOS verzorgt voor een deel de algemene vorming (AV) in het centrum DBSO. Niet de begeleider AV in het centrum maar een andere medewerker van ARKTOS was verantwoordelijk voor het project. Deze keuze werd bewust gemaakt. Het open atelier ging in hoofdzaak door in het werkatelier van het centrum DBSO. Via een vrijblijvend vrije tijds- en vormingsaanbod wil ARKTOS ook de jongeren uit het DBSO tijdens hun vrije tijd bereiken.

Doelgroep :

Alle jongeren uit het DBSO die vrij waren op woensdagnamiddag konden op vrijwillige basis deelnemen aan de activiteiten van het project.

Doelgroep in termen van arbeidsonrijpheid en maatschappelijke kwetsbaarheid : Volgens de begeleiders is bij een minderheid van de leerlingen DBSO de nog jonge leeftijd de belangrijkste reden van onrijpheid. Bij een meerderheid merken ze echter een grote achterstand in sociale vaardigheden en positieve arbeidsattitudes. Reële moeilijkheden zijn : een zwak doorzettingsvermogen, gebrek aan zelfvertrouwen, gebrek aan communicatievaardigheid.

Het verlies van werk overkwam jongeren die zich niet in de werkring konden handhaven, ze komen gemakkelijk in conflict met werkcollega's of oversten. Materiële en emotionele verwenning blijkt een apart probleem. Jongeren hebben geleerd dat als iets moeilijk wordt, het aanvaard wordt dat je die situatie opgeeft.

Als 'overlevingsstrategie' blijkt dit meer en meer voor te komen. Een job willen of kunnen behouden is voor die jongeren een zeer moeilijk probleem.

Inzake maatschappelijke kwetsbaarheid spreken de begeleiders hier vooral van de beperkte arbeidsmarkt. Een kleine minderheid mag van thuis niet werken : migrantenmeisjes op huwbare leeftijd; meisjes waarvan de ouders niet kunnen instaan voor het huishouden.

Doelstellingen :

- zinnvolle vrijetijdsbesteding;
- ontmoetingsplaats;
- ontwikkeling van creativiteit;
- persoonsgerichte vorming;
- sociale en arbeidsattitudes;
- persoonlijke zingeving.

Teamwerking vormde geen expliciete doelstelling van het project. De jongeren brachten hun tijd in het open atelier door in groep d.w.z., ze aten samen, deden samen de afwas, ze bevonden zich meestal in één ruimte. Hiervoor was het wel belangrijk dat ze goed konden opschieten met elkaar, dat er duidelijke afspraken waren. De activiteiten die de jongeren tijdens het open atelier deden, waren individuele activiteiten, iedere jongere maakte voor zichzelf uit wat hij/zij die dag wilde doen en werkte daar vnl. individueel aan, met de nodige begeleiding.

Rekrutering :

In oktober 1995 is het open atelier van start gegaan. Als kennismaking zijn 2 medewerkers van ARKTOS onverwachts met een busje naar het centrum DBSO gereden. De jongeren kregen dan de kans om op grote panelen hun graffititalenten te tonen.

Concrete activiteiten, timing en methodiek :

Vanaf oktober konden de jongeren terecht in het open atelier, elke woensdag van 10u tot 16u, en dit tot op het einde van het schooljaar. Aanvankelijk werd er elke week een thema van de dag voorgesteld. Iedere jongere maakte voor zichzelf uit wat hij/zij binnen dat thema (bv. ijzer) ging doen (binnencirkel). Daarnaast konden de jongeren ook kiezen voor een activiteit die volledig losstond van dat thema (buitencirkel). Na de kerstvakantie verliep de organisatie een beetje anders : er werd gedurende vier weken aan een centraal thema gewerkt. Deze vier weken werden afgesloten met een meer ontspannende activiteit, door de jongeren zelf gekozen bv. zwemmen, afvaart van de Lesse, ...

Aandachtspunten voor de begeleiding :

- het vrijblijvend karakter betekent niet dat er geen regels zijn. Het vastleggen van de thema's maar ook het maken van afspraken gebeurde bij de aanvang van het atelier;
- een open ontmoetingsfeer met plaats voor het 'aflaten van spanningen';

- de begeleiding voert een open communicatie met de begeleiders en verantwoordelijken van de school: ervaringen uitwisselen, vooruitgang van de jongeren opvolgen.

Bereikte jongeren :

In totaal namen zeven jongeren voor een langere periode deel aan het project. Aanvankelijk wisselden de leden van de groep sterk doordat jongeren zich op een later tijdstip in het DBSO inschreven en/of doordat jongeren werk vonden.

Bij de aanvraag voor het project kende het centrum DBSO een relatief groot werkloosheidspercentage bij de leerlingen. Tijdens het schooljaar 1995-1996 zijn de tewerkstellingscijfers 'gelukkig' sterk gestegen. Dit heeft wel zijn weerslag gehad op de totale groep deelnemers aan het project 'al doende leren'. De jongeren die deelgenomen hebben, beantwoorden aan het profiel van de doorsnee DBSO-leerling. Opvallend is wel dat slechts één leerling nog nooit had gewerkt. De overige deelnemers zijn na hun (korte) werkervaring toch opnieuw werkloos geworden. De redenen hiervoor zijn volgens de projectverantwoordelijke :

- beschikt niet over de nodige arbeidsattitudes;
- geen interesse voor (laaggeschoold) werk;
- geplaatst door een gerechtelijke instantie;
- beperkt aanbod op de arbeidsmarkt (2).

1.3 ARKTOS vzw Regio Limburg

1.3.1 Fiche

Initiatiefnemer :

ARKTOS vzw Regio Limburg, vormingsdienst voor jongeren van 15 tot 20 jaar.
(cfr. ARKTOS regio Turnhout)

Partnerorganisaties :

Centrum DBSO VTI Beringen-Houthalen (2 vestigingsplaatsen), Buurtactivering Beringen, Jeugdhuis Club 9 Koersel.

Middelen :

Subsidies vanwege de Koning Boudewijnstichting : 300 000 BEF + een beperkte tussenkomst vanwege ARKTOS mogelijk.

Motivatief project 'al doende leren' :

Iets doen aan de jeugdwerkloosheid in Beringen, het opzetten van een permanent werkatelier voor werkloze jongeren met Europese financiering.

Doelgroep :

Alle geïnteresseerde leerlingen DBSO zonder werk.

Doelstellingen :

Laagdrempelige activiteiten aanbieden opdat elke jongere de kans kan grijpen om actief en vrijwillig deel te nemen; het zelfwaardegevoel van de jongere opkrikken; de werking van het jeugdhuis aan de jongere voorstellen; werken aan attitudes.

Concreet aanbod :

Zeefdrukatelier afgewisseld met sportactiviteiten.

Methodiek :

Via het beoefenen van sportactiviteiten, het werken in groep en het werken aan sociale vaardigheden, wil men de persoonlijkheidsvorming en ruimere arbeidsintegratie bevorderen.

Timing :

Elke week op woensdagvoormiddag (8u30-12u30).

2 sessies : 1) 8/11/95 - 14/2/96

2) 6/3/96 - 30/6/96.

Bereikte jongeren :

Totaal : 13 deelnemers.

Het profiel van deze deelnemers :

Algemene leerlingkenmerken :

Tijdens de *eerste sessie* stapten 10 jongeren in het atelier. Twee jongeren hielden het al onmiddellijk voor bekeken. Voor hen vormde de afstand vanuit Houthalen een te groot probleem.

De groep bestond volledig uit migrantenjongens tussen 16 en 18 jaar. De meeste jongeren wonen nog thuis, bij beide ouders.

Inzake schoolverleden hebben vier jongeren geen enkel jaar of slechts één jaar voltijds onderwijs met succes beëindigd, 4 jongeren enkel het BVJ, twee leerlingen het derde, vierde of vijfde jaar BSO. De helft ging nog maar pas naar het DBSO, de overige helft al gedurende één of twee schooljaren.

Inzake werkervaring hadden vier leerlingen nog nooit gewerkt. Uit de groep met werkervaring hadden vier jongeren deelgenomen aan een brugproject; twee jongeren bezaten (ook) enige reguliere werkervaring; één jongere had (ook) al zwartwerkervaring achter de rug terwijl één leerling als thuishelper werkt(e).

De *tweede sessie* startte in maart '96 met 7 deelnemers. Vier van deze jongeren hadden ook deelgenomen aan de eerste sessie. Zij haakten echter alle vier voortijdig af in april. De redenen hiervoor waren : problemen met vader (1); wou andere weg op, bv. voltijds werk (2); vond deeltijds werk (1).

De overige drie jongeren waren eveneens allemaal Turkse jongens, van 16-17 jaar. Ze woonden allemaal thuis bij hun ouders. Verder zijn er voor deze drie deelnemers geen aparte gegevens beschikbaar.

In mei 1996 werd de groep van drie uitgebreid met één leerling die toch al enige tijd (instap in '94-'95) deeltijds onderwijs volgde.

1.3.2 Beschrijving

Initiatiefnemer :

ARKTOS vzw Regio Limburg, vormingsdienst voor jongeren van 15 tot 20 jaar.
(cfr. ARKTOS regio Turnhout)

Partnerorganisaties :

Centrum DBSO VTI Beringen-Houthalen (2 vestigingsplaatsen), Buurtactivering Beringen, Jeugdhuis Club 9 Koersel.

Buurtactivering heeft vooral bijgedragen tot de rekrutering, sprak de jongeren aan om deel te nemen aan het project 'al doende leren'.

ARKTOS verzorgt een deel van de algemene vorming in het centrum DBSO. Jeugdhuis Club 9 had een eigen doelstelling naar de jongeren van 'al doende leren' toe. Door hun jeugdhuis open te stellen voor dit project wilden zij een stuk drempelverlagend werken voor deze jongeren. Ze wilden hen doen inzien dat Club 9 niet alleen een 'fuiventempel' is maar dat er ook inhoudelijke activiteiten doorgaan. In jeugdhuis Club 9 is een zeefdrukatelier ondergebracht, ARKTOS kon hiervan gebruik maken voor het project. Tijdens de tweede sessie werd er beroep gedaan op een professionele begeleider voor het zeefdrukatelier, en werkte men niet langer samen met de begeleider van het Jeugdhuis.

Middelen :

Het project werd vooral met de 300 000 BEF subsidies van de Koning Boudewijnstichting gefinancierd. Indien nodig kon het project voor werkingskosten rekenen op een tussenkomst van ARKTOS zelf, maar dit diende tot een minimum te worden beperkt.

Motivatief project 'al doende leren' :

- ARKTOS wil effectief iets doen aan de jeugdwerkloosheid in Beringen.
- ARKTOS wil een signaalfunctie zijn voor de overheid zodat op lange termijn en op een structurele manier een maatschappelijk probleem kan worden aangepakt. In tegenstelling tot andere werkgebieden van ARKTOS (Genk, Houthalen en Maasmechelen) is Beringen nog braakliggend terrein. Met dit project wil men structureel werken aan de maatschappelijke doelstellingen van ARKTOS.
- Vanuit het project 'al doende leren' wil ARKTOS met Europese financiering een permanent werkatelier opzetten voor werkloze jongeren.

Doelgroep :

Alle werkloze jongeren uit het DBSO konden hun interesse voor het project kenbaar maken. De projectverantwoordelijke had vervolgens een intake-gesprek met de jongere.

Doelstellingen :

Algemeen :

- met de combinatie van sport en zeefdrukken wil het atelier laagdrempelig zijn waarbij elke jongere de kans kan grijpen om actief deel te nemen;
- ervoor zorgen dat de jongeren vrijwillig blijven komen;

- het doorprikken van de 'dode tijd';
- leren door te doen en niet enkel te praten; werken naar een eindproduct toe waardoor het zelfwaardegevoel van de jongeren toeneemt;
- de creativiteit van de jongeren rechtstreeks stimuleren ten gunste van de jongeren zelf en het groepswerk, ook in conflict- of probleemsituaties;
- de werking van Club 9 voor migrantenjongeren openstellen;
- groepswerk;
- vanuit hun individuele situatie werken aan attitudes die in verschillende situaties voorkomen.

Vaardigheden/eigenschappen :

- doorzettingsvermogen;
- stiptheid;
- flexibiliteit;
- teamwerk;
- assertiviteit.

Concreet aanbod, timing en methodiek :

Aan de concrete invulling van het project is een enquête over de invulling van de 3 dagen werkloosheid bij de jongeren uit het DBSO vooraf gegaan. Sport en creativiteit kwamen als eerste interessepunten uit de bus. De keuze van de projectverantwoordelijke voor sportactiviteiten werd ingegeven door de verwachting dat via het beoefenen van dergelijke activiteiten en via het in groep werken aan sociale vaardigheden, de persoonlijkheidsvorming en een ruimere arbeidsintegratie kan worden bevorderd.

Het Jeugdhuis Club 9 beschikt over een zeefdrukatelier waardoor de keuze voor deze creatieve activiteit voor de hand lag. Daarnaast viel de keuze op zeefdruk omwille van de lage moeilijkheidsgraad, het onmiddellijk resultaat en het onderliggend groepsproces.

Elke week konden de jongeren een halve dag terecht in het atelier (woensdag van 8u30 tot 12u30).

De werking van het atelier werd gespreid over twee periodes, met wekelijks een afwisseling van zeefdrukatelier en sport. Eerste sessie van 8/11/95 tot 14/2/96, tweede sessie van 6/3/96 tot 30/6/96. Jongeren uit de eerste sessie konden indien ze dit wensten, ook tijdens de tweede sessie in het atelier terecht.

Bij het begin van de eerste sessie zijn de jongeren op tweedaagse naar de Ardennen gegaan, in de tweede sessie is het moment van de tweedaagse meer naar het einde verschoven en niet in de Ardennen maar aan zee doorgegaan.

Bereikte jongeren :

In het totaal deden 13 jongeren mee aan dit project.

Eerste sessie (november '95 - februari '96)

Aan deze sessie namen tien deelnemers deel. Uit hun profiel kunnen we afleiden dat het allemaal migrantenjongens zijn die een 'normale' gezinssituatie kennen. Slechts vier jongeren hadden nog nooit gewerkt. Waaronder deze en de andere deel-

nemers uiteindelijk toch werkloos waren, had volgens de projectverantwoordelijke te maken met : ze beschikken niet over de nodige arbeidsattitudes (2); hebben geen interesse voor (laaggeschoold) werk (2); zijn onvoldoende communicatief (1); hebben onvoldoende zelfvertrouwen (2); hebben een negatieve houding tegenover school en/of maatschappij; vinden geen werk door beperkt aanbod op de arbeidsmarkt (4).

Tweede sessie (maart - juni '96)

De tweede sessie startte in maart '96 met 7 deelnemers. Vier van deze jongeren hadden ook deelgenomen aan de eerste sessie. Zij haakten echter alle vier voortijdig af in april. De redenen hiervoor waren : problemen met vader (1); wou andere weg op, bv. voltijds werk (2); vond deeltijds werk (1).

1.4 Jongerenbegeleiding vzw/ CDV Aura Kortrijk

1.4.1 Fiche

Initiatiefnemer :

vzw Jongerenbegeleiding en Centrum voor Deeltijdse Vorming (CDV) Aura. De vzw Jongerenbegeleiding is een overkoepelend orgaan waaronder het centrum DV en instellingen van Bijzondere Jeugdzorg ressorteren.

Partnerorganisaties :

De vzw Oranjehuis (instelling Bijzondere Jeugdzorg), Cultuur-, sport- en jeugddienst van de Stad Kortrijk en sportdiensten van Groot-Kortrijk, regionaal samenwerkingsverband : Welzijnsconsortium.

Middelen :

Subsidies vanwege de Koning Boudewijnstichting : 300 000 BEF + extra financieringsbronnen.

Motivatief project 'al doende leren' :

De twee reeds eerder opgestarte projecten, JORP en Verbondenheidsproject, passen perfect in het initiatief 'al doende leren'.

Doelgroep :

Leerlingen DBSO/DV die niet direct aan werk toe zijn (Verbondenheidsproject), die willen proeven van de arbeidsmarkt (Verbondenheidsproject en JORP) of die een aanloop willen nemen tot reguliere tewerkstelling (JORP).

Doelstellingen :

- de jongeren bewust leren worden van hun eigen situatie, hun eigen persoon en van de maatschappelijke context waarin ze leven;
- hen een kritische houding leren ontwikkelen t.a.v. deze realiteit;
- hen een geëngageerde verantwoordelijkheid leren opnemen t.a.v. zichzelf, de andere en de samenleving.

Rekrutering :

Na een proefperiode in elk van de 5 projecten van Aura, na een gesprek met de jongere en na het overleg in team.

Concreet aanbod :

Verbondenheidsproject : werken aan de sociale vaardigheden van de jongeren.

JORP : jongerenrecuperatieproject : herstellen van oude fietsen.

Methodiek :

Verbondenheidsproject : ervaringsgerichte methode.

JORP : werkervaring onder individuele begeleiding en met nauwe betrokkenheid van de jongere bij het volledige proces.

Timing : minimum 3 maanden, daarna mogelijkheid om te veranderen van project.

Verbondenheidsproject : 12 bijeenkomsten, waaronder één tweedaagse.

JORP : 2 dagen per week.

Bereikte jongeren :

Totaal : 26 deelnemers.

Profiel	Kenmerken							
Geslacht	- man	- vrouw	Leeftijd	Nationaliteit	- Belg	- niet-Belg	Gezinsituatie	- ouders gehuwd
- ouders gescheiden	- Woonsituatie	- thuis	- instelling/pleeggezin	- andere	Schoolverleden SO	- 1e/2e jaar SO	- 3e/4e/5e jaar BSO	- 3e/4e/5e jaar TSO
Instap DBSO	- '95-'96	- '94-'95	Werkervaring	- geen	- reguliere	- brugproject	- zwartwerk	
Periode 1	V (N=5)	J (N=8)	8	3	2	1	4	1
C (N=3)	V (N=6)	J (N=7)	7	5	4	1	1	1
Periode 2	C (N=5)	V (N=6)	4	2	4	3	4	2
J (N=4)	V (N=6)	J (N=7)	4	2	4	3	4	1
Periode 3	C (N=1)	V (N=6)	4	2	4	3	4	1

* V = Verbondenheidsproject / J = JORP / C = Combinatie.

*Uitstap :***Na de eerste periode (uitstap november - december)**

Zes jongeren hebben in november - december 1995 het project 'al doende leren' verlaten : drie jongeren stapten uit JORP, twee uit het verbondenheidsproject, en één uit de combinatie van beide projecten.

De nieuwe situatie van de deelnemers van JORP bestaat uit werk : één van hen vond deeltijds werk via het ESF-project 'alternerend leren'; één ging over naar de middenstandsopleiding; en de laatste kon voltijds aan de slag in een sociale werkplaats (opleiding). Deze persoon had tijdens de deelname aan JORP problemen, met begeleiders en andere deelnemers.

De jongeren uit het Verbondenheidsproject gaven de voorkeur aan een ander initiatief van Aura, meer gericht op tewerkstelling. Eén van hen vond in februari 1996 ook deeltijds werk in de bouwsector.

De jongere die uit de combinatie van de twee projecten stapte, werd uit de projecten geweerd. Hij had conflicten met begeleiders, deelnemers en was heel vaak afwezig. Voor hem werd een individueel programma opgestart, de overige groepen waren voor deze jongen te hoog gegrepen.

Na de tweede periode (maart 1996)

Twee deelnemers stapten in maart uit het project JORP. Ze vonden beiden werk in combinatie met hun opleiding in het centrum deeltijdse vorming.

Eveneens twee deelnemers aan de combinatie van de twee projecten verlieten de projecten voor werk. Zij konden in een brugproject stappen.

1.4.2 Beschrijving

Initiatiefnemer :

vzw Jongerenbegeleiding en Centrum voor Deeltijdse Vorming (CDV) Aura. De vzw Jongerenbegeleiding is een overkoepelend orgaan waaronder het centrum DV en instellingen van Bijzondere Jeugdzorg ressorteren.

Partnerorganisaties :

De vzw Oranjehuis (instelling Bijzondere Jeugdzorg), Cultuur-, sport- en jeugddienst van de Stad Kortrijk en sportdiensten van Groot-Kortrijk, regionaal samenwerkingsverband : Welzijnsconsortium.

Met de vzw Oranjehuis heeft het centrum deeltijdse vorming een nauwe samenwerking.

Samenwerking met de sportdiensten : huur van terreinen, individuele programma's opstellen met begeleiders van de sportdienst. Op de sportdiensten, werd vooral beroep gedaan voor het verbondenheidsproject.

Middelen :

Men heeft meer middelen gekregen dan aangevraagd (bedrag 300 000 BEF i.p.v. 202 000 BEF). Daarnaast werden voor 'al doende leren' nog andere financieringsbronnen aangesproken. Dat zijn :

- provinciale toelage;
- tot eind 1996 financiering binnen het schakelproject;
- ook vanuit de werkingskosten van Oranjehuis krijgt men een deel om het project 'al doende leren' te bekostigen;
- vanuit de werkingskosten van Aura zelf vloeit tevens een deel naar de projecten;
- onrechtstreeks wordt men gesteund door het cultureel centrum 'De Vonke' te Kortrijk. Aura mag voor het Verbondenheidsproject gratis gebruik maken van hun infrastructuur : lokalen en sporthal. Deze gebouwen zijn luxueus en modern, in tegenstelling tot de gebouwen van Aura die er eerder sober uitzien en met weinig middelen zijn ingericht. De jongeren brengen meer respect op voor het gebouw 'De Vonke' en het daar gebruikte materiaal.

Motivatiefnemer 'al doende leren' :

De initiatiefnemer heeft het project 'al doende leren' leren kennen via de folder van de Koning Boudewijnstichting. Deze folder was zeer duidelijk opgesteld. Men zag dat de twee projecten, verbondenheid en JORP, die beiden reeds sinds het schooljaar '93-'94 gestart waren, perfect in 'al doende leren' pasten.

Deze twee projecten zijn beide vanuit volgende uitgangspunten opgestart :

- 1) *opvang* van jongeren zolang ze geen werk vinden;
- 2) de jongeren *werk* bezorgen in het *reguliere arbeidscircuit*, dus geen beschutte werkplaatsen e.d.

Van bij het begin van het CDV werd reeds een werkatelier opgericht. Jongeren die niet onmiddellijk werk vonden, werden niet aan hun lot overgelaten en konden aan de slag in het werkatelier van Aura. Half en eind jaren '80 kende het werkatelier

lier veel succes. De meerderheid van de jongeren vond na een tijdje werk in het normale arbeidscircuit.

Sinds de jaren '90 kende het werkatelier minder en minder succes. Men begon de eerste gevolgen van de economische crisis te voelen. De eisen op de arbeidsmarkt werden steeds hoger. Een aantal jongeren kon dit niet meer aan. Er was nood aan vorming in arbeidsattitudes.

Verbondenheid en JORP (Jongerenrecuperatieproject) zijn beiden uit deze vaststellingen gegroeid. Verbondenheid is meer gericht op het verwerven van sociale vaardigheden. JORP is meer arbeidsgericht.

Doelgroep :

Algemeen : jongeren uit het DBSO, niet alleen van Aura maar ook van het VTI Kortrijk en KTA Lendeledé; de jongeren zijn vooral schoolmoe, niet noodzakelijk leermoe en kennen sociaal-emotionele problemen.

Jongeren die onder de maatregel van de Jeugdrechter vallen of van het Comité Bijzondere Jeugdzorg. Spijbelen of problemen die met de thuissituatie te maken hebben, komen het meeste voor.

Eén leerling op 4 is migrant, 10% meisjes, de jongeren komen uit kansarme gezinnen. De laatste jaren ervaren de begeleiders bijkomende problemen : verwenning in begoede gezinnen; drugs en megadancings.

Verbondenheidsproject : jongeren die niet zo direct aan werk toe zijn, wensen ook nog niet te werken.

JORP :

- ofwel volgt men dit in combinatie met het Verbondenheidsproject. Deze jongeren proeven al een beetje van de arbeidsmarkt;
- ofwel volgt men JORP alleen en is het een echte aanloop tot tewerkstelling. Deze jongeren worden wel in verschillende niveaus naar tewerkstelling georiënteerd, bijvoorbeeld de ene naar een stage in een bedrijf, de andere naar interim-werk of naar een VDAB-beroepsopleiding.

Wat de term arbeidsonrijpheid betreft, zijn de begeleiders voorzichtig. Het is een moeilijk woord. Gaat het niet eerder om de (te) hoge eisen van de arbeidsmarkt : hoog tempo; dagelijks op de toppen van je tenen lopen; vooral negatieve beoordelingen en nooit positieve bekrachtigingen; te weinig scholing voor de hedendaagse machines, ... ?

De jongeren van het project missen tempo, kunnen niet op tijd komen. Hieraan wordt dan ook extra aandacht besteed (wie te laat komt, wordt minder uitbetaald of moet langer nablijven of een extra opdracht uitvoeren).

Deze jongeren moeten ook heel vaak positief bekrachtigd worden, hebben veel extra aandacht nodig.

Doelstellingen :

Algemeen voor beide projecten :

- de jongeren bewust leren worden van hun eigen situatie, hun eigen persoon en van de maatschappelijke context waarin ze leven;
- hen een kritische houding leren ontwikkelen t.a.v. deze realiteit;

- hen een geëngageerde verantwoordelijkheid leren opnemen t.a.v. zichzelf, de andere en de samenleving.

JORP:

Het thema van de verbondenheid situeert zich in dit project in de recyclage, in het samen werken, in de verwijzing naar het milieu,...

Verbondenheidsproject:

- bewustwording van eigen handelen;
- het ontwikkelen van een kritische houding;
- het opnemen van een geëngageerde verantwoordelijkheid.

Rekrutering:

Tijdens de maand september doorliepen de jongeren van Aura een proefronde. Ze kwamen vier dagen per week (waarvoor Aura een speciale toestemming van het ministerie gekregen heeft). Men zorgde er voor dat elke jongere van elk van de vijf bestaande projecten had geproefd. Dat zijn: JORP, verbondenheidsproject, leukerbekje (koken), hand- en ambachtelijk atelier en creatief atelier. Na deze maand koos de jongere zelf in overleg met zijn of haar individuele begeleider één (of twee) van deze vijf projecten. De leerkrachten en de directeur van het CDV besloten vervolgens in team of de leerling al dan niet tot dat project werd toegelaten.

De jongeren van buiten Aura oriënteerden zich tevens tijdens de maand september, maar slechts gedurende hun twee vrije dagen per week. Voor hen was het een versneld proces. Ook zij proefden echter van alle vijf projecten.

Concreet aanbod en methodiek:

JORP (jongerenrecuperatieproject):

Op vraag van andere instellingen en van de buurtbewoners is deze activiteit opgenomen. Tevens vanuit een milieuvriendelijke en maatschappelijke motivatie heeft men ervoor gekozen een project op te starten om materiaal te herstellen. Momenteel zijn dat voornamelijk fietsen, maar oude wasmachines en bromfietsen worden ook hersteld. Vanuit de gedachte dat er al zoveel geproduceerd wordt op deze wereld, dat het altijd al om productie gaat, wil men bewust oude materialen recupereren.

Methodiek: de jongeren worden betrokken bij de volledige planning en uitvoering van het project, zowel bij het verzamelen van oude materialen, het herstellen, de boekhouding, de kostenberekening en -bepaling en de verkoop van de goederen.

Hoe ziet de dag er uit? Eerst een rondetafelgesprek (verdeling van de opdrachten), daarna werkt elkeen aan zijn lijst met opdrachten, na het samen eten wordt er verder gewerkt, op het einde volgt een evaluatie van de dag.

De jongeren krijgen 150 BEF per dag. Wanneer ze te laat komen, wanneer ze een hele dag eigenlijk niets doen, wanneer ze zich niet goed gedragen, wordt er iets van afgetrokken (bv. 10 BEF). Dit wordt in groep besproken, hetgeen vaak een stimulerend effect heeft "die heeft harder gewerkt dan jij en verdient dus ook meer geld".

Verbondenheidsproject :

Dit project is ontstaan vanuit de problematiek van de jongeren zelf : hoe kunnen de jongeren werk vinden, als ze het nog niet eens deftig kunnen vragen, als ze zich niet eens deftig kunnen voorstellen ?

Methodiek : Binnen dit project worden participatie en integratie vooral nagestreefd via het werken met de ervaringsgerichte methode. Per cursus wordt er voor 50% van de activiteiten gewerkt rond een thema bijv. sexualiteit. De jongeren worden steeds betrokken bij de keuze van het thema. Dit thema en de uitwerking ervan sluiten zoveel mogelijk aan bij de leefwereld en de interessesfeer van de jongeren en betrekken hen maximaal.

Hoe ziet hier de dag eruit ? Ook hier eerst een rondetafelgesprek (gesprek rond actuele gebeurtenissen of bijzondere thema's), daarna aandacht voor algemene vorming (klemtoon op groepsvorming) en etiquette (bv. tafelmanieren), dan wordt er samen inkopen gedaan voor het middagmaal en wordt er samen gegeten, na het eten volgt een inspraakronde (jongeren kunnen voorstellen formuleren), gevolgd door sport (deze activiteit wordt door de jongeren op voorhand zelf gekozen), en op het einde een evaluatie van de dag. Tijdens de duur van de cursus zijn er ook twee speciale momenten : project verbondenheid (onderwerpen en activiteiten die verband houden met het ontstaan van de wereld en de mens) en een tweedaagse. In dit project ontvangen de jongeren geen verloning.

Timing :JORP :

Drie periodes van drie maanden, wekelijks twee dagen (donderdag en vrijdag).

Verbondenheidsproject :

Drie periodes van drie maanden, wekelijks één dag (donderdag) : per periode 12 bijeenkomsten in totaal, waaronder één tweedaagse.

Bereikte jongeren :

In totaal bereikte dit project 26 jongeren verspreid over de twee projecten en de combinatie van de twee.

De meerderheid van de deelnemers (16) stapte reeds in oktober '95 in het project 'al doende leren' en zette deze deelname door tot op het einde van het schooljaar. Enkelen onder hen zijn toch uit het project gestapt om de overstap naar een (andere) werkervaring binnen of buiten Aura te kunnen maken.

Wat het profiel betreft, kunnen we samengevat het volgende stellen :

- het waren meestal gemengde groepen inzake nationaliteit met toch een overwicht van Belgische jongeren;
- geen enkel meisje heeft deelgenomen aan JORP;
- een opvallend aantal jongeren komt uit het BuSO;
- het zijn overwegend nieuwkomers in het deeltijds onderwijs;
- de jongeren die deelnamen aan het verbondenheidsproject hadden nog geen werkervaring in tegenstelling tot de deelnemers aan JORP die bijna allemaal reeds enig werk hadden verricht;

- de doelgroep van Aura bestaat overwegend uit jongeren die onder toezicht staan van de Jeugdrechtbank of het Comité van Bijzondere Jeugdzorg. Dit geldt ook voor de jongeren die thuis wonen.

Voor een overzicht van de *redenen voor werkloosheid* vermelden we per project en per periode het aantal deelnemers waarop deze reden van toepassing is.

Combinatie : beschikken niet over de nodige arbeidsattitudes (3-5-1); hebben geen interesse voor (laaggeschoold) werk (1-1-1); zijn onvoldoende taalvaardig/communicatief (2-3-1); hebben onvoldoende zelfvertrouwen (3-5-1); hebben een negatieve houding tegenover school en/of maatschappij (2-2-1); hebben problemen thuis (2-2-1); worden gevolgd door de Jeugdrechtbank (2); vinden geen werk door het beperkt aanbod op de arbeidsmarkt (3-5-1).

IORP : beschikken niet over de nodige arbeidsattitudes (7-7-4); hebben geen interesse voor (laaggeschoold) werk (2-2); zijn onvoldoende taalvaardig/communicatief (6-2-2); hebben onvoldoende zelfvertrouwen (8-4-3); hebben een negatieve houding tegenover school en/of maatschappij (4-5-2); hebben problemen thuis (7-6-3); worden gevolgd door de Jeugdrechtbank of Comité van Bijzondere Jeugdzorg (8-4-2); vinden geen werk door het beperkt aanbod op de arbeidsmarkt (8-7-4); worden niet gesteund door omgeving (3-1).

Verbondenheidsproject : beschikken niet over de nodige arbeidsattitudes (5-6-7); hebben geen interesse voor (laaggeschoold) werk (3-2-6); zijn onvoldoende taalvaardig/communicatief (4-2-4); hebben onvoldoende zelfvertrouwen (5-4-6); hebben een negatieve houding tegenover school en/of maatschappij (3-2-4); worden i.v.m. school en/of werk niet gesteund door thuismilieu (4-3-4); hebben problemen thuis (4-3-2); worden gevolgd door de Jeugdrechtbank of Comité van Bijzondere Jeugdzorg of zijn geplaatst door de Jeugdrechtbank (5-1-1); vinden geen werk door het beperkt aanbod op de arbeidsmarkt (5-6-6).

1.5 vzw Buurtopbouwwerk Meulenberg

1.5.1 Fiche

Initiatiefnemer :

vzw Buurtopbouwwerk Meulenberg (Houthalen); socio-culturele vereniging, privé-initiatief.

Partnerorganisaties :

Centrum DBSO VTI Houthalen en Arktos regio Limburg.

Middelen :

Subsidies Koning Boudewijnstichting.

Motivatief project 'al doende leren' :

Meisjes uit het DBSO vormden voor de vzw Buurtopbouwwerk een nieuwe doelgroep, een uitdaging.

Doelgroep :

Migrantenmeisjes uit het DBSO zonder werk en afkomstig uit kansarme gezinnen.

Doelstellingen :

- hun wereld een beetje verbreden;
- hen ertoe brengen minder drempelvrees te hebben om naar allerlei officiële instanties toe te stappen.

Rekrutering :

Alle geïnteresseerde migrantenmeisjes uit het centrum DBSO.

Concreet aanbod :

Kennismaking, sport en activiteiten rond verzorging.

Timing :

De activiteiten vonden éénmaal per week plaats.

Eerste sessie : 13/11/95 - 12/2/96; tweede sessie : 12/2/96 - 30/6/96.

Bereikte jongeren :

Totaal : 8 deelnemers.

Algemene kenmerken : Het gaat om acht Turkse meisjes tussen 15 en 18 jaar. Allemaal stapten ze in 'al doende leren' in november '95.

Van vijf meisjes zijn de ouders gehuwd, bij twee meisjes is moeder of vader overleden en van één leerling wonen de ouders nog in Turkije. Zeven meisjes wonen bij hun ouders in, één bij de schoonouders.

Schoolverleden : Eén van de meisjes is in het DBSO gestapt na één of twee jaar BuSO, één na haar eerste jaar middelbaar in Turkije, zes komen uit het BSO. Vijf van hen stapten tijdens het schooljaar '93-'94 in het DBSO, de drie anderen tijdens het daarop volgende schooljaar.

Werkervaring : Slechts één van de acht jongeren heeft gewerkt tijdens DBSO; dit in het reguliere circuit gedurende enkele weken.

1.5.2 Beschrijving

Initiatiefnemer :

vzw Buurtopbouwwerk Meulenberg (Houthalen); socio-culturele vereniging, privé-initiatief.

Onder de vzw ressorteren opbouwwerk en vrouwenwerk. Beiden worden door dezelfde centrale raad van beheer bestuurd. De vzw werkt ook nauw samen met Open School dat taallessen geeft, met schoolopbouwwerk en met het ESF-werkoriëntatieproject. Deze drie initiatieven huizen dus in hetzelfde gebouw, maar hangen niet structureel aan elkaar vast.

Partnerorganisatie(s) :

Samenwerking met centrum DBSO VTI Houthalen :

- rekrutering van de deelnemers;
- regelmatig contact met de begeleiders van de meisjes, voortdurend overleg tussen vzw Buurtopbouwwerk en de begeleiders van het centrum DBSO.

Samenwerking met Arktos regio Limburg :

ARKTOS heeft het project ingediend en de projecten rond het VTI gecoördineerd. ARKTOS nam bij de start van het project de praktische regeling van een aantal zaken op en coördineerde de tussentijdse evaluatie van de vier projecten in het centrum DBSO (waarvan drie projecten 'al doende leren'). ARKTOS heeft ook de folder met de voorstelling van de vier projecten voor de leerlingen opge maakt (cfr. projectomschrijving ARKTOS regio Limburg).

Middelen :

De vzw ontvangt subsidies van het Ministerie van Welzijnzorg. Het project 'al doende leren' ressorteert onder de vrouwenwerking, en is een zelfstandig project. Het project wordt enkel met de subsidies van de Koning Boudewijnstichting gefinancierd.

Motivatiefunctie 'al doende leren' :

De vzw werd via het centrum DBSO met het initiatief van de Koning Boudewijnstichting in contact gebracht. Het centrum heeft de vzw gevraagd een aanvraag in te dienen.

Meisjes uit het deeltijds onderwijs vormde voor Buurtopbouwwerk Meulenberg een nieuwe doelgroep. Tot voordien hadden ze in hun meisjeswerking enkel met jongeren uit het voltijds onderwijs gewerkt. DBSO was dus iets nieuw, een uitdaging.

Doelgroep :

De doelgroep bestaat voor 100% uit Turkse meisjes, afkomstig uit kansarme gezinnen. Deze meisjes hebben geen contact met Bijzondere Jeugdzorg.

Aan de buitenkant zien ze er heel modern uit : make-up, moderne kleren, geferfde haren, enz. Aan de binnenkant, als je er mee praat, zijn ze echter heel traditioneel. Ze hebben hun eigen wereldje met hun eigen contacten opgebouwd, hun eigen cliëkje gevormd. Ze zijn helemaal niet zelfzeker.

In termen van arbeidsonrijpheid :

Als ze met een paar samen naar hetzelfde werk zouden kunnen gaan, zouden ze misschien willen gaan werken, maar alleen niet.
Als het nieuw is, is het bedreigend. Ze zeggen altijd 'nee' tegen iets dat nieuw is.

Doelstellingen :

- hun wereld een beetje verbreden;
 - hen ertoe brengen dat ze minder drempelvrees hebben om naar allerlei officiële instanties toe te stappen.
- De doelstellingen in termen van vaardigheden/eigenschappen :
- doorzettingsvermogen : hieraan kan pas gewerkt worden als ze het fijn vinden, als ze echt willen komen;
 - stiptheid : ze begrijpen al dat ze moeten verwittigen als ze niet komen. Er wordt geen punt gemaakt van zoveel te laat komen en zo. Men werkt eerder met positieve bekrachtigingen als ze bijv. verwittigen;
 - flexibiliteit : hier hebben ze nog een hele weg af te leggen;
 - teamwerk : dit is opgenomen in de programma's zelf (bv. sport).
 - assertiviteit : dit is geen rechtstreekse doelstelling omdat ze veel te hoog gegrepen is.

Rekrutering :

De vzw heeft de leerlingenlijsten gekregen van het centrum DBSO. De begeleiders van Buurtopbouwwerk zijn met de begeleiders van het centrum en met de leerlingen over het project gaan praten. Enkele jongeren hebben zich toen ingeschreven. Eigenlijk was er geen sprake van een selectie. Doordat er vier projecten rond die ene school zijn opgericht, is de potentiële deelnemersgroep niet zo groot.

Concreet aanbod en methodiek :

Uit de enquête die aan het project vooraf ging, bleek dat de meisjes de voorkeur gaven aan verzorging en op de tweede plaats aan sport. Hierdoor startte de vzw met een project rond verzorging. Dit liep echter niet zo vlot waardoor er van strategie werd veranderd. De klemtoon kwam in het begin meer te liggen op kennisgeving, een goed contact opbouwen met deze groep, meer ontspannende activiteiten om elkaar beter te leren kennen. Daarna werd het project rond verzorging verdergezet. De verschillende activiteiten werden met meer informatieve spelen en aantrekkelijker materiaal aangevuld : video over bevalling, bezoek onthaalmoe-der en kinderkribbe, bezoek van diëtiste, ...

Timing :

Eerste sessie van 13/11/95 tot 12/2/96; tweede sessie van 12/2/96 tot 30/6/96.
De activiteiten vonden éénmaal per week plaats (maandagnamiddag).

Bereikte jongeren :

In dit project vinden we enkel migrantenmeisjes (N=8) met een 'normale' gezinssituatie. Van twee meisjes is het schoolverleden zwak terwijl de overige zes meisjes minstens het 3e jaar BSO met succes hadden beëindigd alvorens in het DBSO te stappen. In deze groep had nog maar één meisje gewerkt en deze ervaring bleef beperkt tot enkele weken.

De redenen voor werkloosheid volgens de projectverantwoordelijke :

Telkens 6 meisjes beschikken niet over de nodige arbeidsattitudes, hebben geen interesse voor (laaggeschoold) werk, worden ivm school en/of werk niet gesteund door het thuismilieu en vinden geen werk door het beperkte aanbod op de arbeidsmarkt.

Vier hebben een negatieve houding tov school en/of maatschappij.

Telkens twee jongeren zijn onvoldoende taalvaardig/communicatief, hebben onvoldoende zelfvertrouwen en hebben problemen thuis.

Voor één leerling is een bijkomende reden het gebrek aan een arbeidskaart.

1.6 Technische scholen Mechelen (TSM) - centrum DBSO (CDBSO)

1.6.1 Fiche

Initiatiefnemer :

Centrum DBSO verbonden aan TSM.

Partnerorganisatie(s) :

Externe organisatie OBS-cursus voor leerkrachten, ACW, VKW en PMS.

Middelen :

Subsidies vanwege de Koning Boudewijnstichting : 150 000 BEF + extra subsidies.

Motivatatie project 'al doende leren' :

"Werk je uitsluitend met een klein groepje jongeren, dan blijft het maar beperkt tot die kleine groep. Het volgende schooljaar zijn ze weg en krijgt men op school weer met dezelfde problemen te kampen, dit keer met andere jongeren." De begeleiders wilden eerder op lange termijn werken en fundamenteel, vanuit het lerarenteam dus.

Doelgroep :

Leerkrachten DBSO - directeur - werkmeester - medewerkers secretariaat.

Doelstellingen :

Als doel werd vooropgesteld dat de leerkrachten de aangereikte methodieken na de cursus gaan gebruiken in de klas en dat het leerkrachtenteam een andere aanpak zou hebben.

Meer concreet werd tijdens de cursus gewerkt aan teambuilding en aan het ontdekken van de kracht van ervaringsleren aan de hand van activiteiten waarbij de eigen groep als instrument functioneert.

Concreet aanbod :

Outward Bound School voor begeleidersteam.

Methodiek :

Ervaringsleren.

Timing :

3-daagse.

Bereikte begeleiders :

18 begeleiders.

1.6.2 Beschrijving

Algemene opmerking bij het project :

Dit centrum DBSO vroeg voor bijna 400 000 BEF subsidies aan voor het project 'al doende leren'. Men heeft er slechts 150 000 BEF gekregen. Dit had tot gevolg dat niet alle vooropgestelde activiteiten konden worden uitgevoerd. Men heeft een keuze moeten maken. Een gefundeerde aanpak kreeg de prioriteit. Men wilt werken op lange termijn : bijna het ganse leerkrachtenteam, de directeur en het secretariaat van het CDBSO hebben een Outward Bound School-cursus gevolgd. De bedoeling is om te werken aan de begeleiders-houding en de geleerde methodieken aan te wenden in de klassituatie. Gezien het kleine budget waarover men uiteindelijk beschikte, werden er nog geen jongeren opgenomen in het project 'al doende leren'.

Initiatiefnemer :

Het centrum deeltijds onderwijs van de Technische Scholen Mechelen (TSM) heeft het initiatief voor dit project genomen. TSM organiseert voltijds secundair onderwijs (TSO en BSO); deeltijds secundair beroepsonderwijs en onderwijs voor sociale promotie.

Partnerorganisatie(s) :

Het ACW, het VKW en het PMS vormen samen het uitvoerend team (inhoudelijke ondersteuning). Zij hebben mee het plan voor de OBS-cursus met de leerkrachten uitgewerkt. Het ACW en het VKW leveren ook financiële bijdragen indien nodig. Deze bijdrage zou echter miniem zijn.

Middelen :

- minder subsidies gekregen dan voorzien (150 000 BEF);
- andere financieringsbronnen : zowel op het ACW als het VKW kon het centrum rekenen indien er bijkomende middelen nodig waren. Het centrum DBSO kreeg 50 000 BEF bijkomende middelen voor een project "begeleidershouding" dat door de Koning Boudewijnstichting werd geselecteerd in het kader van Positieve modellen in het beroepsonderwijs. Na de kennismaking met het ervaringsleren (OBS) kunnen de leerkrachten zich oefenen in het begeleiden van kleine opdrachten onder supervisie van een Outward Bond begeleider.

Motivatie project 'al doende leren' :

Vooraf de herkenbaarheid van de problematiek zoals die beschreven werd in de folder, heeft de begeleiders aangezet om een aanvraag in te dienen. Vooral de term 'arbeidstoelidbaarheid' sprak hen aan. Het was een nieuwe term, maar daar gaat het volgens hen uiteindelijk over.

Daarnaast heeft de kans die hier geboden werd om niet-arbeidsmarktgerichte projecten op te starten die toch de kansen tot arbeid verhogen, de begeleiders gemotiveerd voor dit initiatief.

Waarom een OBS-cursus voor het leerkrachtenteam ?

"Werk je uitsluitend met een klein groepje jongeren, dan blijft het maar beperkt tot die kleine groep. Het volgende schooljaar zijn ze weg en krijgt men op school weer met dezelfde problemen te kampen, dit keer met andere jongeren." De begeleiders wilden eerder op lange termijn werken en fundamenteel, vanuit het lerarenteam dus.

Het centrum organiseert tijdens het schooljaar al een aantal zaken voor de leerlingen : de verplichte onthaaldagen voor de leerlingen uit het eerste jaar en een vrijwillige driedaagse met de organisatie Exploraid, die verder gaan dan de klassieke voetbalmatch waarin competitie het enige is dat telt. Tijdens het schooljaar '94-'95 hadden vier leerkrachten van het team deelgenomen aan een OBS-cursus. Deze leerkrachten hebben de filosofie van OBS een beetje door en gebruiken een aantal dingen hiervan tijdens de lessen, of daar buiten. Zo zijn bv. tijdens het schooljaar '95-'96 twee leerkrachten een cursus gaan volgen om het touwenparcours in Hombeek te kunnen gebruiken.

Twee redenen om de cursus uit te breiden naar alle leerkrachten :

1. Het zijn altijd dezelfde, enthousiaste leerkrachten die op cursus gaan.
2. De overdracht naar collega's is zeer moeilijk. In het beste geval schrijven ze er een verslag over.

De cursus met het hele team volgen, kost zeer veel geld. Financieel kan de school dat niet aan. De middelen die de Koning Boudewijnsstichting aanbod, was de ideale kans om deze cursus voor gans het team waar te maken.

Doelgroep :

Voor dit project bestaat de doelgroep uit het volledige leerkrachtenteam, de directeur, de werkmeeester en het secretariaat.

Het CDBSO heeft een aparte vestigingsplaats. Men functioneert volledig onafhankelijk van TSM - voltijds onderwijs. Daarom vormen de leerkrachten ook een echt team. Ze lopen niet verloren in de massa leerkrachten van het voltijds onderwijs. In totaal staan ze met 25 in voor het centrum; 18 personen hebben deelgenomen aan de OBS-cursus. Redenen voor niet-deelname : één persoon werkt slechts deeltijds in het centrum, één persoon was in bevallingsverlof. Uit de evaluatie zal blijken dat het niet altijd eenvoudig was om de leerkrachten te motiveren mee te gaan.

Jongeren DBSO :

Hoewel het centrum geen concreet project heeft opgezet voor de jongeren die tot de doelgroep 'al doende leren' behoren, heeft men deze groep voor het project toch omschreven.

De middelen die niet werden besteed aan de OBS-cursus (ongeveer 41 000 BEF) werden gebruikt om meer leerlingen aan de tweedaagse te laten deelnemen. Deze tweedaagse is vrijwillig en dient door de leerlingen (ouders) zelf te worden bekostigd. Dit is niet voor iedereen haalbaar. Vandaar deze overheveling van middelen.

Opmerking vanuit het centrum over projecten voor aparte doelgroepen : De projectverantwoordelijke en de coördinator van het centrum hebben hun bedenkingen bij projecten voor aparte doelgroepen. Zo stellen ze bv. vast dat bij de brugprojecten, waaraan 15 jongeren kunnen deelnemen, men niet altijd voldoende deelnemers vindt. Men zoekt dan jongeren om deze plaatsen toch op te vullen. De begeleiders uit dit centrum DBSO beschouwen dit als een verkeerde evolutie, het brugproject is zijn eigen leven gaan leiden.

Jongeren die tot 'al doende leren' kunnen gerekend worden :

- 40% van de populatie in het centrum is migrant; in de groep jongeren die niet in het normale tewerkstellingscircuit terechtkomen, is het aandeel migranten groter;
- de laatste jaren treedt steeds meer de verwenningsproblematiek op de voorgrond : kinderen uit welstellende families waaraan men thuis, omwille van de verwenning, niets meer te zeggen heeft. Dit kan zeer ver gaan, tot en met chantage van de ouders door de kinderen. Die jongeren komen soms nog ergens terecht als hun ouders relaties hebben. Maar die ouders hebben voortdurend relaties : deze jongeren komen ook altijd met doktersbriefjes aanlopen. Je voelt ook vaak de onenigheid binnen een ouderpaar. Vaders zouden wel harder willen zijn, maar treffen ook schuld omdat ze nooit beschikbaar zijn voor hun kind(en). Moeder houdt de hand boven het hoofd van haar kind. De ouders zeggen vaak : "wij hebben er niets meer aan te zeggen".

De groep jongeren op het vlak van tewerkstelling :

Verdeling :

Op de totale groep kent men een tewerkstelling van 60% (tewerkstelling die de begeleiders kennen : niet geregistreerde thuishelpers en zwartwerkers niet meegerekend). Zeker de helft daarvan heeft een industrieel leercontract. Van die contracten zal toch wel een 90 à 95% het volhouden. Deze jongeren zijn de geselecteerden door de bedrijven. Als bijvoorbeeld Van Hool 8 lassers wil aannemen, dan stuurt het centrum 15 tot 20 kandidaten. Diegenen die geselecteerd zijn, zijn nooit de probleemleerlingen. Diegenen die niet geselecteerd zijn, kunnen misschien nog wel ergens anders gaan, tot het kaf van het koren gescheiden is. Het zijn dan uiteindelijk de zwaksten die overblijven en een probleem vormen, ook op vlak van tewerkstelling.

Jongeren die probleemloos een industrieel leercontract afwerken, zijn tevens de leerlingen die zich braaf op 1 september inschrijven, of zelfs vroeger al, in juli. Leerlingen die later komen (in de loop van september, oktober, zelfs nu nog), zijn waarschijnlijk vaker brugprojectjongeren of jongeren die tot 'al doende leren' zouden kunnen behoren. Het zijn immers vaak jongeren die zich gewoonweg nog nergens hadden ingeschreven, die al ergens buiten gegooid zijn of die het elders al beu waren, kortom jongeren die met een andere ingesteldheid in het centrum arriveren.

De jongeren die vroeg zijn ingeschreven, maken uiteraard ook het meeste kans op tewerkstelling in het normale arbeidscircuit. Wie eerst komt, eerst maalt !

Tewerkstellingsprobleem met jongeren met een gerechtelijk verleden:

Moeten de begeleiders uit het centrum DBSO het gerechtelijk verleden van de jongere aan de werkgever bekend maken of niet? De ervaring leert hen dat wanneer ze er iets over zeggen, de kans op tewerkstelling miniem wordt. Wordt er vanuit het centrum niets over gezegd en mispeutert de jongere iets, dan is de kans op een verdere samenwerking met het bedrijf in gevaar.

Werken is een prioriteit

Voor dit centrum DBSO blijft werken een prioriteit. Niet alle jongeren denken daar ook zo over, ze komen uit een milieu waar dat niet zo is: gezinnen waar geen arbeidscultuur is, die overleven en zelfs gelukkig zijn zonder dat er iemand gaat werken in dat gezin. Het centrum heeft een hoog percentage migranten, tegen de 40%. Maar voor heel veel migranten is gaan werken geen prioriteit, dat past niet in hun cultuur, dat is niet zo evident. Men ziet dat aan de dossiers: een hele boel vaders zijn op zeer jonge leeftijd met pensioen, invalide of werkloos; moeder is altijd thuiswerkend.

Migranten(meisjes)

Op weekend gaan, is voor deze groep niet evident. Ze gebruiken vaak hun godsdienst als excuus om niet te moeten meegaan. Door dit na te trekken en huisbezoeken af te leggen, krijgt men de meesten wel mee. Dit kost uiteraard een extra inspanning.

Deze meisjes mogen van thuis vaak niet werken. Anderen mogen wel gaan werken, maar zijn te kieskeurig. Verkoopster willen ze zijn, maar niet aan de kaas of niet aan de groenten, want ze zouden eens aardappelen moeten vastpakken. Wat willen ze wel doen? Werken in de bibliotheek (project van de stad), op de jeugddienst of in een boetiek.

Heel wat gezinnen leven van een OCMW-uitkering. Wanneer hun kinderen officieel gaan werken, worden ze hier na een tijdje werkelijk voor 'gestraft'. Want wat gebeurt er dan? Het inkomen van de jongere wordt gewoon afgetrokken van de steun die het gezin krijgt. Wie wordt er beter van? Iedereen, ook het OCMW. Wie wordt er niet beter van? De jongere zelf, want hij moet gaan werken en houdt er geen cent aan over. Als de jongere thuis blijft, hebben ze evenveel. Dan kunnen de gezinnen goed rekenen. Maar ze kijken niet op lange termijn: wat het voor die meisjes kan betekenen om inderdaad buitenshuis te gaan werken.

Restgroepjongeren (Al doende leren):

Jongeren met sociaal-emotionele problemen, zij slagen er ook niet in om regelmatig op school aanwezig te zijn.

Men weet echter niet exact hoe groot deze groep is. Deze oefening moet nog worden gemaakt.

De begeleiders uit het centrum hebben het gevoel dat iedereen, die nog maar een beetje arbeidsrijp is, na het eerste trimester aan het werk is.

De overige jongeren zijn uiteraard de jongeren die in 'al doende leren' zouden kunnen stappen. Maar men heeft vragen bij dergelijke projecten: krijgen we alle jongeren gemotiveerd om bv. mee op OBS-cursus te gaan, en als het ons lukt wat

doen we dan met deze jongeren buiten deze cursus, wie gaat projecten die onder het departement 'Welzijn' vallen vanuit de school opvolgen, alle leerkrachten werken voltiids en kunnen de leerlingen gedurende de rest van de week niet opvangen.

Vorming organiseren voor jongeren zoals in welzijn gebeurt, is binnen onderwijs structureel niet mogelijk. Gaat dit niet het petje van onderwijs te boven? Moet welzijn dit niet opnemen? Binnen welzijn zou volgens de begeleiders van dit centrum een deel van de werkingskosten naar zulke projecten kunnen vloeien. Binnen onderwijs zijn zulke projecten op langere termijn alleen maar mogelijk als één van hun partners, bijv ACW, een voltijdse werkkraft daarvoor vrijmaakt.

De doelgroep in termen van arbeidsonrijpheid :

Arbeidsonrijpheid is volgens de begeleiders uit het centrum een zeer ruime term. Jongeren die werken, maar het voortdurend opgeven, zijn die arbeidsrijp? Ze werken een maand, zijn dan werkloos, ze werken weer een tijdje en worden dan weer werkloos. Ze kunnen het niet volhouden. Zo doen ze het ook later, als ze van school af zijn. Dit blijkt wanneer de leerkracht aan broers of zussen vraagt hoe men het doet. In sommige sectoren, bv de horeca, werkt men dit ook een beetje in de hand. De jongeren moeten al komen op momenten dat de anderen vrij hebben, 's avonds (laat!) en tijdens het weekeinde. Zijn ze er dan, dan vliegen ze soms na een uurtje al weer naar huis als er onvoldoende werk is.

De begeleiders geven een beperktere definitie van arbeidsonrijpheid :

Te weinig structuur hebben of meekrijgen van thuis. Ze missen een aantal basistitutes : bv. ze komen nooit op tijd, ze komen gewoonweg een tijdje niet meer opdagen, enz. Als er thuis iemand zegt : "sta op en ga naar school", dat is al veel. Arbeidsonrijpheid is maar één facet dat hen letterlijk kans-arm maakt. Ze hebben vaak een negatief zelfbeeld ("ik kan dat niet"), ze hebben allemaal het watersysteem in het onderwijs meegemaakt, ze hebben geen voorbeelden van personen die wel zijn geslaagd, ze komen uit gezinnen waar arbeid niet prioritair is, in hun vriendengroep wordt veel aandacht besteed aan uitgaan, ze leven ongezonder, er is geen controle op hun drankgebruik, om nog niet van drugs te spreken. Niet alleen drankmisbruik, zelfs de gewone maaltijden zijn soms een probleem. Bijvoorbeeld, Eric van de bouw is zo zwaarlijvig dat hij bijna niet meer vooruit kan, daardoor is hij zijn job in de bouw kwijt geraakt. Het hangt allemaal een beetje samen. Je kan niet zeggen : "we gaan die jongere aan werk helpen en alles is opgelost." Het is niet zo simpel.

Doelstellingen :

Als doel werd vooropgesteld dat de leerkrachten de aangereikte methodieken na de cursus gaan gebruiken in de klas en dat het leerkrachtenteam een andere aanpak zou hebben.

Meer concreet werd tijdens de cursus gewerkt aan teambuilding en aan het ontdekken van de kracht van ervaringsleren aan de hand van activiteiten waarbij de eigen groep als instrument functioneert.

Concreet aanbod en methodiek :

Het aanbod bestond uit een OBS-cursus voor het leerkrachtenteam. Meer informatie over een dergelijke cursus vindt u in de brochure 'Positieve modellen in het beroepssecundair onderwijs' van de Koning Boudewijnstichting (1996).

Timing :

3-daagse.

Bereikte begeleiders :

18 begeleiders.

1.7 H.T.I. St. Antonius Gent - centrum DBSO

1.7.1 Fiche

Initiatiefnemer :

Centrum DBSO verbonden aan H.T.I. St. Antonius Gent.

Partnerorganisaties :

vzw Freetime aangevuld met de vrijwillige deelname van leerkrachten ASPV en BGV.

Middelen :

Subsidies vanwege de Koning Boudewijnstichting : 150 000 BEF.

Motivatatie project 'al doende leren' :

Alternatief bieden voor de vrije tijd na de 15 uren opleiding in het centrum DBSO. De leerlingen laten inzien dat ze ook iets kunnen.

Doelgroep :

De school bereikt een moeilijke doelgroep : grootstadkinderen, migrantenjongeren, ... Het project 'al doende leren' richt zich binnen deze groep tot een selectie van jongeren zonder deeltijds werk.

Doelstellingen :

De hoofddoelstelling van het project is jongeren door positieve ervaringen, door succesbelevingen te motiveren iets van hun leven te maken, hun zelfwaardegevoel op te krikken.

Rekrutering :

Selectie van de deelnemers door de klasseraad, informatie over project tijdens lessen ASPV.

Concreet aanbod, methodiek en timing :

1 week circusactiviteiten.

3 dagen survival.

Bereikte jongeren :

Totaal : 21 deelnemers.

1.7.2 Beschrijving

Initiatiefnemer :

Centrum DBSO verbonden aan H.T.I. St. Antonius Gent.

Partnerorganisaties :

vzw Freetime aangevuld met de vrijwillige deelname van leerkrachten ASPV en BGV. De vzw Freetime nam de volledige organisatie van de twee activiteiten op zich. De leerkrachten DBSO die de activiteiten meevolgden, waren tijdens de activiteit zelf deelnemers en geen begeleiders. De doelen en doelgroep van de activiteiten zijn bepaald door het centrum DBSO. De vzw Freetime is normaal gezien enkel gericht op jongeren tot 15 jaar. Zij zijn toch ingegaan op de vraag van het centrum gezien de begeleiders zelf wel over de nodige ervaring (zouden) beschikken voor deze 'moeilijke doelgroep'.

Naast de vzw Freetime die als partnerorganisatie optrad, doet het centrum beroep op de leerkrachten (AV en BGV) die aan de geselecteerde jongeren lesgeven. Zij hebben 'vrijwillig' meegedaan aan de activiteiten buiten de 15 uren vorming op school.

Middelen :

- Het project heeft minder subsidies gekregen dan gevraagd (150 000 BEF).
- Het project had geen andere financiering. Het toegekende bedrag van de Koning Boudewijnstichting is meegedeeld aan Freetime met de vraag de circus-school en de survival binnen het kader van dit budget te organiseren.

Motivatief project 'al doende leren' :

De behoefte om voor de jongeren die geen tewerkstelling hebben iets te doen buiten de 15 uren opleiding, bestond al eerder. De tewerkstellingsverantwoordelijke zocht samen met de jongeren naar zinvolle alternatieven zoals vrijwilligerswerk in een manège, in een rusthuis, bij een fietsenmaker, ... Maar dit lukte niet voor alle jongeren.

Na een positieve 'survival'-ervaring met Freetime, gingen de medewerkers van het centrum eerder in die richting denken, alleen het geld ontbrak.

Daarnaast is het centrum DBSO niet verbonden aan een brugproject, deels omdat ze moeilijk een promotor kunnen vinden, deels omdat de coördinator niet echt in deze formule gelooft. Hij vindt de kloof tussen de werkervaring in een brugproject en de reguliere tewerkstelling die er op moet volgen, te groot.

Vanuit de behoefte iets te kunnen doen voor de jongeren die geen werk hebben en door de afwezigheid van een brugproject zocht men naar andere mogelijkheden.

Met het bieden van dit alternatief voor de tijd na de 15 uren op school, wilden de initiatiefnemers de jongeren een positieve ervaring laten opdoen. Men laten inzien dat ze ook iets kunnen, dat ze goed zijn in iets. Op deze manier wil men het negatief zelfbeeld én toekomstbeeld van deze jongeren laten evolueren naar een meer positieve ingesteldheid. Deze jongeren hebben behoefte aan een positieve uitdaging in hun leven.

Doelgroep :

De school bereikt een moeilijke doelgroep : grootstadkinderen, migrantenjongeren, ... Een tewerkstelling van 50% vinden ze zelf een hoog percentage gezien de tewerkstellingsmogelijkheden in de regio en gezien het publiek van de school. De jongeren voor wie het project bedoeld is, zijn vooral de migrantenjongens en-meisjes, jongeren met een geringe vooropleiding (1ste, 2de of 3de secundair onderwijs), de meest kwetsbare en arbeidsonrijpe jongeren. De aanwezigheid van jongeren met een juridisch verleden is niet altijd geweten door de medewerkers van het centrum. Deze informatie zit bij de PMS-medewerkers die een zekere terughoudendheid vertonen om die informatie door te geven. De medewerkers van het centrum wensen zelf ook niet alles over de jongeren te weten. Bij de selectie van de jongeren voor de survival wenste men echter wat betreft de thuissituatie van de jongeren en hun al dan niet juridisch verleden over de nodige informatie te beschikken.

Omschrijving van de doelgroep 'al doende leren' :

Het project richt zich in hoofdzaak tot de volgende jongeren in het DBSO : de werkloze migrantenjongeren en de werkloze jongeren met een geringe vooropleiding. Het gaat om jongeren die meer tijd nodig hebben om voldoende maturiteit te betonen.

Wat het aspect 'arbeidsonrijpheid' betreft, meent de tewerkstellingsverantwoordelijke dat de invulling van dit begrip verschilt naargelang het individu. Sommige jongeren zijn arbeidsonrijp omdat ze een zwak tempo hebben, anderen hebben een verkeerd beeld van een werksituatie, zij denken vooral aan het loon, het statuut, en vergeten vaak dat daarvoor ook bepaalde inspanningen moeten worden geleverd (bv. in verkoop wordt er verwacht dat je altijd vriendelijk bent, dat je op tijd komt, het zijn vaak lange dagen, ... en dat valt de jongeren tegen en ze haken af), bij andere jongeren ligt dan weer het probleem bij het tekort aan technische vaardigheden, ... Bij de migrantenmeisjes speelt ook het milieu een rol : deze meisjes vormen een zwakke groep op de arbeidsmarkt omdat ze door hun milieu eerder gestimuleerd worden om het huishouden te doen.

De criteria maatschappelijke kwetsbaarheid en arbeidsonrijpheid hangen volgens de tewerkstellingsverantwoordelijke heel nauw samen.

Het project richt zich momenteel tot al deze jongeren. De initiatiefnemers zijn er zich van bewust dat indien de school aan een brugproject verbonden was, het aantal deelnemers voor 'al doende leren' lager zou liggen. Het project zou zich dan beperken tot de allerzwaksten. Het project 'al doende leren' heeft wel andere doelstellingen dan een brugproject.

Doelstellingen :

De hoofd doelstelling van het project is jongeren door positieve ervaringen, door succesbeleving te motiveren iets van hun leven te maken, hun zelfwaardegevoel op te krikken. Ze hopen een mentaliteitsverandering bij de jongeren te bereiken : ik kan iets, als ik iets wil bereiken dan moet ik er ook iets voor doen. Ze willen deze jongeren wakker schudden, via de activiteiten willen ze voor de nodige kicks

zorgen (tewerkstellingsverantwoordelijke ervaart dat de jongeren soms gewoon geen zin hebben om uit hun bed te komen, niet motiveert hen om op te staan). De jongeren hebben geen 'cowboy-verhalen' meer, ze zeggen van zichzelf dat ze niets kunnen, toch maar een migrant zijn, ...

Het realiseren van de vooropgestelde doelstellingen kan moeilijk in een schoolse situatie. Binnen de schoolmuren vallen de verschillen tussen de leerlingen meer op (verschil in opleidingsniveau, in vooropleiding, ...). De activiteiten 'al doende leren' zijn voor de meeste jongeren nieuw, ze beginnen samen van nul.

Doelstellingen in termen van eigenschappen/vaardigheden

De klemtoon ligt op :

- sociale vaardigheden: leren omgaan met elkaar, informele contacten opbouwen onder elkaar en met begeleiders en leerkrachten;
- een duidelijk beeld krijgen van eigen functioneren, een zicht krijgen op eigen zwaktes en sterktes;
- uitdagingen aandurven, angsten overwinnen;
- inzien dat een inspanning een positief resultaat oplevert;
- verantwoordelijkheid opnemen;
- zich aan afspraken houden (regels leren naleven, ervaren dat een regelgeving noodzakelijk is om in bepaalde situaties te werken/te leven, zonder dat regels je ongelukkig maken). Vooral het op tijd komen, opdrachten van een begeleider aanvaarden, ... komen hierbij aan bod;
- doorzettingsvermogen : zowel bij de circusactiviteiten als bij de survival wordt naar een bepaald eindresultaat gewerkt : bij de circusactiviteiten naar een voorstelling voor de andere leerlingen, familie, ..., bij de survival, het overleven op zich. De jongeren worden met dat resultaat voor ogen voortdurend gestimuleerd om door te zetten;
- teamwork en assertiviteit zijn eveneens aandachtspunten in die zin dat men voor bepaalde onderdelen van de activiteit gewoon niet kan zonder de anderen, dat ze vertrouwen moeten hebben in mekaar, dat taken moeten worden verdeeld; en ook dat ze moeten opkomen voor zichzelf. Wat dit laatste betreft, vindt de coördinator het wel belangrijk dat 'assertiviteit' niet omgezet wordt in agressiviteit, en dat assertief gedrag moet kaderen binnen de structuur van een organisatie (bv. werkgever-werknemer-relatie, leerling-directeur-relatie, m.a.w. de jongeren moeten hun plaats kennen).

Rekrutering :

Op de klasseraad werd beslist welke jongeren voor welke activiteit worden weerhouden. Aan deze klasseraad namen volgende personen deel : de leerkracht ASPV en BGV, studiemeester, tewerkstellingsverantwoordelijke, PMS-medewerkers en de coördinator.

Verloop van de rekrutering :

De leerlingen die geselecteerd werden, werden hiervan tijdens de lessen ASPV op de hoogte gebracht. Indien de klas bijna voltallig in de doelgroep zat, werden de

andere werkloze jongeren uit de klas ook bij het project betrokken. Indien de leerlingen met deeltijds werk een beetje 'jaloers' zouden zijn, werd aan hen uitgelegd wat de bedoeling is van deze activiteiten. Aan deze groep werd duidelijk gemaakt dat ze dergelijke activiteiten niet meer nodig hebben, dat ze al een stap verder staan, dat ze werk hebben en hun best moeten doen om dit werk te behouden. Indien de mogelijkheid bestaat, zou het centrum bepaald activiteiten uit het circus en/of de survival later willen herhalen voor de volledige groep DBSO, eventueel in de vorm van een sportdag. Op deze manier hoopt men andere, niet geselecteerde jongeren die ook geïnteresseerd zijn, op te vangen.

Concrete activiteiten, methodiek en timing :

1. één week circusactiviteiten : een fulltime circuskamp met een ruim gamma aan circuskunsten : acrobatie, jongleren, evenwicht, mime en grime, het maken van eigen stelten en jongleerballen, ...
2. survival : 'overleven in de jungle'.

Bereikte jongeren :

Totaal : 21 deelnemers.

Aan het *circusproject* namen 15 meisjes deel, in hoofdzaak migrantenmeisjes met een 'normale' gezinssituatie. Ze hebben overwegend een zwak schoolverleden en de meerderheid heeft nog geen enkele werkervaring achter de rug.

Er zijn volgens de tewerkstellingsverantwoordelijke verschillende redenen voor de huidige werkloosheid van de meisjes : de meeste leerlingen (10) nemen zelf geen initiatief; telkens 9 meisjes worden i.v.m. school en/of werk niet gesteund door het thuismilieu of wensen geen werk. Zeven jongeren beschikken niet over de nodige arbeidsattitudes, zes meisjes hebben onvoldoende zelfvertrouwen. Telkens vijf van hen vinden geen werk door het beperkte aanbod op de arbeidsmarkt of stellen te hoge eisen (het werk moet naast de deur zijn). Tot slot hebben twee jongeren geen interesse voor (laaggeschoold) werk en is telkens één van hen onvoldoende taalvaardig/communicatief, heeft een zeer agressief gedrag of staat onder de slechte invloed van vrienden.

Met het survivalproject bereikte het centrum zes migrantenjongens. Ook zij wonen thuis bij beide ouders. Ondanks deze 'normale' gezinssituatie stonden ze bekend als 'moeilijke' leerlingen. Inzake schoolverleden heeft de ene helft van de groep een zwak schoolverleden achter de rug terwijl de overige helft minstens een derde jaar BSO met succes heeft verlaten. Deze jongens beschikten niet over enige echte werkervaring, ook al zaten ze reeds enige tijd in het DBSO.

Hun redenen voor werkloosheid zijn volgens de tewerkstellingsverantwoordelijke : twee jongens beschikken niet over de nodige arbeidsattitudes; één jongen heeft geen interesse voor (laaggeschoold) werk; één jongen wordt niet gesteund door het thuismilieu bij werk en/of school; en tot slot vindt één jongen geen werk door het beperkt aanbod op de arbeidsmarkt.

1.8 Jeugdwelzijnswerk Meulenberg vzw Houthalen

1.8.1 Fiche

Initiatiefnemer :

Jeudwelzijnswerking Meulenberg vzw - Houthalen.

Partnerorganisatie(s) :

Centrum DBSO verbonden aan het VTI Houthalen en ARKTOS vzw Regio Limburg.

Middelen :

Subsidies vanwege de Koning Boudewijnstichting : 200 000 BEF waarvan slechts de helft door het project werd opgenomen.

Doelgroep :

Geïnteresseerde leerlingen uit het DBSO.

Doelstellingen :

- een zinvolle namiddag geven : zorgen dat ze niet op straat zitten en dat ze zich niet vervelen;
- aansluiting zoeken bij hun leefwereld;
- afwisseling bieden;
- de activiteiten zo aangenaam mogelijk brengen;
- ook een stukje initiatie meegeven, bv. bij basket op een professionele manier de spelregels uitleggen.

Rekrutering :

- alle jongeren uit het DBSO die werkloos waren, werden uitgenodigd voor 'al doende leren';
- de projectverantwoordelijke is dit project in de school gaan voorstellen.

Concreet aanbod, methodiek en timing :

De klemtoon lag ook in dit project op sport en creativiteit. Het project is uiteindelijk met drie meisjes van start gegaan. Op dinsdagnamiddag van 14u tot 16u werd er afwisselend aan sport of creativiteit gedaan : zwemmen, yoga, zijde schilderen, Japanse tuin bezoeken, ...

Bereikte jongeren :

Totaal : 3 meisjes.

Algemene kenmerken :

Aan het project hebben in totaal drie Turkse meisjes deelgenomen. Hun leeftijd schommelt tussen 16 en 19 jaar.

Van twee meisjes zijn de ouders gehuwd, van het derde meisje zijn de ouders gescheiden. De twee eerste meisjes wonen in bij hun ouders, het andere meisje verblijft soms bij haar vader, soms bij haar moeder.

Schoolverleden:

Een van de meisjes heeft geen voltijds onderwijs gevolgd, de andere twee stopten nadat ze het derde, vierde of vijfde jaar BSO met succes hadden beëindigd. Een van hen stapte in het DBSO tijdens het schooljaar '92-'93, de twee anderen in september '95. Alle drie begonnen ze met 'al doende leren' in november '95.

Werkervaring:

Geen van de drie meisjes had al gewerkt tijdens deeltijds onderwijs.

1.8.2 Beschrijving

Initiatiefnemer :

Jeugdwerzijnswerking Meulenberg vzw - Houthalen. De vzw is een jeugdvereniging, erkend als werking voor kansarme jeugd. Deze vereniging wordt gesubsidieerd door de dienst Jeugd van het Ministerie van Cultuur en is ingeschreven in het jeugdwerkbeleidsplan van de gemeente Houthalen

Partnerorganisatie(s) :

Samenwerking met het centrum DBSO VTI Houthalen :

Alle werkloze jongeren uit het centrum DBSO kwamen in aanmerking. Het centrum heeft bij de aanvang van het project een leerlingenlijst aan de vzw doorgegeven. Enkel daarvan waren reeds bekend met de jeugdwerking Meulenberg, de meerderheid kende de vzw echter niet. Theoretisch is de deelnemersgroep beperkt tot de gemeente Houthalen.

Samenwerking met ARKTOS (idem project Buurtopbouwwerk Meulenberg).

Middelen :

De vzw heeft vanwege de Koning Boudewijnstichting ongeveer hetzelfde bedrag gekregen als aangevraagd (200 000 i.p.v. 220 000 BEF). Deze subsidie diende voldeende te zijn om het project te financieren. Voor de begeleiding kon men rekenen op de werkingskosten van de vzw. Slechts de helft van de subsidies werd door de vzw opgenomen doordat het project maar 3 meisjes had bereikt.

Motivatieve project 'al doende leren' :

In de folder waarmee de Koning Boudewijnstichting het project bekend maakte, spraken men over het jongerenpubliek waar de vzw Jeugdwerzijnswerking Meulenberg al heel lang over spreekt. De vzw pleit al geruime tijd voor een opvulling van de vrije tijd van werkloze jongeren.

De vzw steunt ook de uitbreiding van het Open Atelier (brugproject) te Overpelt. Het brugproject wil namelijk de capaciteit vergroten en er meer mensen te werk stellen. Men tracht dit te doen via VFIK of andere inkomsten. Tevens wil men een uitbreiding van het brugproject naar +18 jarigen.

Doelgroep :

De doelgroep van de vzw bestaat uit zowel kinderen, als jongeren (tieners) en jongvolwassenen. De hoofdgroep zijn jongeren tot 25 jaar. Via de hulpverleningsprogramma's bereikt men evenwel ook volwassenen ouder dan 25 jaar. Het publiek is overwegend Marokkaans. Of de jongere een dossier heeft bij de jeugdrechter, wordt niet systematisch opgevolgd.

Voor 'al doende leren' waren twee groepen voorzien : op dinsdag en op vrijdag. Voor de dinsdaggroep waren bij aanvang acht geïnteresseerden ingeschreven (geslacht gemengd), waarvan er slechts drie zijn komen opdagen, allemaal meisjes. Deze groep heeft men aangevuld met werkloze meisjes uit de meisjeswerking, dus niet behorende tot het deeltijds onderwijs. Deed men dit niet, dan kon de groep niet starten : hoe kan je immers basketbalinitiatie geven aan drie meisjes ? De vrij-

daggroep was hoegenaamd niet geïnteresseerd in het aanbod sport & creativiteit. Na beraadslaging met de jongeren is men gekomen tot een video-project. Dit project is niet kunnen doorgaan gezien uiteindelijk slechts één leerling kwam opdagen.

De doelgroep in termen van arbeidsonrijpheid :

De projectverantwoordelijke wil en kan geen definitie geven van arbeidsonrijpheid. Daarvoor kent hij de jongeren niet voldoende. Hij heeft ze immers nog nooit aan het werk gezien. Vanuit de vzw is er trouwens geen enkele vertrouwdheid met het centrum DBSO. Het is niet zo dat men er de algemene vorming gedeeltelijk verzorgt. Het is de eerste keer dat men er mee samenwerkt en dan alleen maar onder de vorm van rekruteringsbron voor het project.

Bovendien stelt de projectverantwoordelijke zich de vraag of deze jongeren wel arbeidsonrijp zijn. Moeten we de vraag niet omkeren : "Is er wel voldoende werk ?" Is het niet omdat er onvoldoende aanbod is dat men zulke jongeren al te snel en al te graag als arbeidsonrijpen gaat definiëren ?

Doelstellingen :

- een zinvolle namiddag geven : zorgen dat ze niet op straat zitten en dat ze zich niet vervelen;
- aansluiting zoeken bij hun leefwereld;
- afwisseling bieden;
- de activiteiten zo aangenaam mogelijk brengen;
- ook een stukje initiatie meegeven, bv. bij basket op een professionele manier de spelregels uitleggen.

Men wil zoveel mogelijk *doen* met de jongeren. Erover praten, gebeurt niet expliciet. Men volgt geen methode in de zin dat men eerst iets doet en nadien erover praat. Het komt er vooral op aan zoveel mogelijk te doen, waardoor een aantal zaken wel vanzelf zullen loskomen.

Rekrutering :

- alle jongeren uit het DBSO die werkloos waren, werden uitgenodigd voor 'al doende leren';
- de projectverantwoordelijke is dit project in de school gaan voorstellen.

Concreet aanbod, methodiek en timing :

De klemtoon lag ook in dit project op sport en creativiteit. Het project is uiteindelijk met drie meisjes van start gegaan. Op dinsdagnamiddag van 14u tot 16u werd er afwisselend aan sport of creativiteit gedaan : zwemmen, yoga, zijde schilderen, Japanse tuin bezoeken, ...

De keuze voor deze activiteiten lag al volgens de begeleiders voor een stuk vast in de folder van de Koning Boudewijnstichting. Daarnaast hadden de begeleiders van de vzw al jaren ervaring met dergelijke activiteiten.

Bereikte jongeren :

Totaal : 3 meisjes.

Deze migrantenmeisjes beantwoorden aan het doorsnee profiel van een DBSO-leerling zonder werk. Volgens de begeleidster van het project kampen deze meisjes enkel met een beperkt aanbod op de arbeidsmarkt en vinden ze hierdoor geen werk.

1.9 Leercentrum Technicum Rerum Novarum Merksem

1.9.1 Fiche

Initiatiefnemer :

Leercentrum Technicum Rerum Novarum (centrum DBSO) Merksem.

Partnerorganisaties :

Wereld-Missiehulp vzw - Horizon Boechout; Stichting Vraag en Aanbod Internationaal Tilburg; Techniek-Relatie-Nijverheid vzw (mini-onderneming) Merksem; Technicum Rerum Novarum Merksem; ARKTOS CoördinatieDienst Brussel.

Middelen :

Subsidies vanwege de Koning Boudewijnsstichting : 300 000 BEF.

Motivatatie project 'al doende leren' :

Samen met de leerlingen een werkplaats opzetten.

Doelgroep :

Ons project richt zich naar die jongeren die niet arbeidsrijp zijn, de zwakkere groep binnen het deeltijds onderwijs. Het aanbod is gericht op het verhogen van de tewerkstellingskansen van deze jongeren. Centraal daarbij staat het oefenen van arbeidsattitudes en sociale vaardigheden. Zowel onderwijs als tewerkstellingsinitiatieven moeten betrokken worden bij het aanbod.

Rekrutering :

Selectie door centra DBSO.

Concreet aanbod, methodiek en timing :

Wereldwerkplaats 'naaimachines' waar twee jongeren gedurende 3 dagen buiten de opleiding een werkervaring kunnen opdoen.

Bereikte jongeren :

Twee jongeren werkten tijdens het schooljaar in het naai-atelier. Daarnaast werden eveneens twee jongeren opgenomen in het project 'scooters en bromfietsen' en twee jongeren in het bouwproject 'De werf'.

Over deze jongeren zijn geen profielgegevens doorgegeven.

1.9.2 Beschrijving

Initiatiefnemer :

Leercentrum Technicum Rerum Novarum (centrum DBSO) Merksem.

Partnerorganisaties :

Wereld-Missiehulp vzw - Horizon Boechout; Stichting Vraag en Aanbod Internationaal Tilburg; Techniek-Relatie-Nijverheid vzw (mini-onderneming) Merksem; Technicum Rerum Novarum Merksem; ARKTOS Coördinatie dienst Brussel.

Middelen :

Het leercentrum heeft vanwege de Koning Boudewijnstichting 300 000 BEF subsidies gekregen. Deze bijdrage is voor 90% besteed aan de aankoop van gereedschap voor het project 'naaimachines'.

Motivatief project 'al doende leren' :

Samen met de leerlingen een werkplaats opzetten waar we :

- Producten (fietsen & naaimachines) die voor ons (Europeaanen) waardeloos zijn of producten bestemd voor de Schroothoop, recycleren.
- De producten demonteren, reviseren en monteren.
- Deze producten via onze partnerorganisaties doorsturen naar Derde Wereldlanden (verhandelen).

Waarom ?

- Met dit project kunnen we perfect een werksfeer creëren. De leerlingen doen ervaringen op vooraleer zij gaan solliciteren. Deze werksfeer leidt tot stiptheid en teamwork bij de leerlingen.
- Vermijden dat onze leerlingen verder weggroeien en vervreemden van de werkcultuur.
- Leren kopen en verkopen.
- Men tracht de jongeren ervaring te laten opdoen en hen een zekere attitudetraining te geven. Hierdoor kan men zich weerbaarder opstellen op de arbeidsmarkt.
- Inzicht bijbrengen in een actueel probleem : Europa-Afrika, Noord-Zuid.
- In onze Westerse wereld is er een toenemende druk om afgedankte producten te recyclen vooral vanuit milieu-oogpunt.
- De leerlingen bewust maken van de noden in de Derde Wereld.
- Vermindering van onze afvalberg.
- Geen concurrentie voor bestaande bedrijven.
- Door eenvoudige handelingen aan deze producten maken de leerlingen terug nuttige producten; zo krijgen zij meer zelfvertrouwen.
- Jongeren zien het nut in van hun theoretische en praktische opleiding.

Doelgroep :

- Het gaat om jongeren tussen 16 en 18 jaar, die een zekere schoolmoeheid vertonen.

- Ze hebben nood aan gestructureerde individuele opvang en begeleiding bij hun opleiding. Zo worden ze gemotiveerd en geactiveerd om hun eigen situatie in handen te nemen.
- Naast een lage scholingsgraad spelen tal van andere factoren hierbij een determinerende rol, zoals gebrekkige maatschappelijk integratie, juridische problemen, gezondheidsproblemen, enz. Deze structurele problematiek kenmerkt het merendeel van onze populatie.

In het DBSO ontmoet je vaak een zeer heterogene groep leerlingen. Leerzwakke, leervertraagde, en door allerlei omstandigheden schoolmoe geworden leerlingen vormen een meerderheid.

Jongeren die betrokken zijn in het deeltijds onderwijs, zijn tevens jongeren die met hun adolescentie worstelen. Velen onder hen moeten deze kritische periode verwerken in een omgeving die hen bestoekt met heel wat volwassenenproblemen die deze jongeren uiteraard niet aankunnen.

Hun gedrag is in wezen paradoxaal. Hun planning voor de toekomst die op een bepaald ogenblik als het belangrijkste wordt beleefd, wordt op een ander ogenblik genegeerd onder druk van tijdelijke belangen.

Ambivalentie is een ander kenmerk in hun gedrag. Deze verwijst naar vroegere fasen van de kindertijd en geeft aanleiding tot onstabiele relaties, contradicties tussen denken en voelen, tussen willen en handelen. Deze schijnbare onlogische omschakelingen van reacties zijn het gevolg van hun haten en liefhebben, aanvaarden en verwerpen, inzet en desinteresse. De keuze ertussen is een vrijheid waarmee ze niet verder kunnen. Deze vrijheid wordt door hen als het meest opwindende doel beschouwd. Toch worden deze momenten van onafhankelijkheid en het streven ernaar, bij velen onder druk van de realiteit als afschrikwekkend ervaren.

Socialisatie is een proces waarbij het individu waarden, geloof en normen overneemt die gangbaar zijn in de samenleving. Deze is bij onze jongeren sterk beladen met conflicten. Vooral daar waar er wijzigingen in het sociaal patroon plaatsgrijpen. De steeds snellere veranderingen binnen de samenleving, de langere periode van afhankelijkheid van jongeren tengevolge van de geringe kansen op tewerkstelling, het afnemend en wijzigend belang van de rol van de familie en de veranderingen in de religieuze beleving, hebben een grote invloed op onze leerlingen.

Vele adolescenten ervaren in hun omgeving niet alleen een conflict tussen waarden en dagelijkse praktijk, maar ook en vooral het succes van 'associaal' gedrag. Dit leidt vaak tot delinquentie. Factoren in het gezin, of het ontbreken ervan, vormen niet noodzakelijk de oorzaak van dergelijk gedrag, maar versterken het meestal wel. Dit gedrag leidt tot een sterk negatief zelfbeeld. Ze zien zichzelf als waardeloos en overbodig ten overstaan van hun leeftijdsgenoten. Meestal hebben ze ook weinig zelfrespect. Volwassenen ervaren deze jongens vaak als minder vriendelijk, minder verantwoordelijk, impulsiever en antagonistisch t.o.v. het gezin. Ze versterken daarbij hun onpopulariteit en hun falen. Dit leidt tot angstgevoelens, frustraties en nog slechtere prestaties.

Nood aan aanvaarding en begrip :

Het uitgangspunt moet zijn : een oprechte aanvaarding van de jongere zoals hij is ; een aanvaarding van zijn waardigheid als mens met al zijn tekortkomingen en talenten. Een begrijpende volwassene, een persoon die de jongere kan vertrouwen, kan een sleutelfiguur zijn in het proces van aanvaarding van en begrip voor de jongeren.

Nood aan nieuwe ervaringen :

Onze jongeren leiden hun leven doorgaans in een zeer nauw veld van ervaringen waarvan er heel wat oninteressant en afstompend zijn en meestal leiden tot verveling. Het is duidelijk dat velen de zin voor ontdekking vervangen hebben door apathie en schuchterheid. Nieuwsgierigheid omtrent leven, zin voor avontuur, honger naar creatieve ervaringen, zijn de belangrijke doelstellingen die we met dit project willen bekomen.

De ervaring leert ons, dat een goed uitgebouwd deeltijds onderwijs beantwoordt aan de noden van de doelgroep. Nochtans vertoont het systeem blijkbaar nog problemen : een grote groep deeltijds lerenden is werkloos.

Ze slagen er niet in om onmiddellijk en na normale bemiddelingsactiviteiten gepast werk te vinden. Deze jongeren staan negatief tegenover school en maatschappij. Zij missen een aantal essentiële basisattitudes. Daarom ondervinden zij veel moeilijkheden bij het intreden op de arbeidsmarkt en bij het functioneren in het productieproces.

We wijten dit aan de volgende oorzaken :

1. Een structurele oorzaak : een tekort aan arbeidsplaatsen op de arbeidsmarkt. Het verdringingseffect van hogergeschoolden naar lagergeschoolden brengt mee dat vooral de laagstgeschoolden uit de boot vallen.
2. Heel wat taken, vooral daar waar 'spierarbeid' nodig was, bestaan niet meer. De arbeidsmarkt stelt steeds grotere eisen (scholing-productiviteit) dat een steeds grotere groep mensen (jongeren) aan deze eisen niet kan voldoen. Ondanks goede wil bij deze jongere zelf kunnen we stellen dat ze nooit een hoog technologisch niveau zullen bereiken. In feite zijn ze nu reeds 'veroordeeld'.
3. Een oorzaak eigen aan het doelpubliek : de jongeren zelf zijn niet altijd klaar om de arbeidsmarkt te betreden. Ze zijn niet 'arbeidsrijp'. Dit is vaak het gevolg van de meervoudige achterstelling van veel jongeren uit deze doelgroep. Hun tekort aan sociale vaardigheden en arbeidsattitudes belemmert hun kanssen op blijven tewerkstelling (zelfs ongeacht hun kwalificaties).

Tewerkstelling is en blijft een centraal gegeven in de toekomstmogelijkheden van de jongeren. Alternierend leren is een belangrijk principe. Er wordt gestreefd naar het verhogen van de tewerkstellingskansen voor de jongeren, liefst door een directe aansluiting tussen werk en opleiding.

Ons project richt zich naar die jongeren die niet arbeidsrijp zijn, de zwakkere groep binnen het deeltijds onderwijs. Het aanbod is gericht op het verhogen van de tewerkstellingskansen van deze jongeren. Centraal daarbij staat het oefenen

van arbeidsattitudes en sociale vaardigheden. Zowel onderwijs als tewerkstellingsinitiatieven moeten betrokken worden bij het aanbod.

Doelstellingen en methodiek :

Het is onze verantwoordelijkheid en taak alles in het werk te stellen om deze leerlingen als volle en evenwaardige mensen een plaats in de maatschappij te laten innemen. Door het herstellen van vrouwen in zichzelf en anderen, door het aankweken van attitudes zoals zorg, verwondering, respect, doorzetting enz., is het onze betrachtiging om van deze jongens en meisjes beroepsfiere vaklui te maken en ze daardoor een identiteit te bezorgen.

De bekwame, maar ook de minder talentrijke jongeren moeten ervan overtuigd worden dat hun geleverde werk even belangrijk is als om het even welk ander. Op voorwaarde dat zij in dit werk het beste van zichzelf geven.

De volledige ontplooiing van de jongere en het vormen van een positief zelfbeeld, kunnen slechts worden bereikt als de jongere een aantal sociale vaardigheden en attitudes worden bijgebracht.

Deze attitudes zijn noodzakelijk om in een arbeidssituatie terecht te kunnen komen. Deze hebben vooral te maken met zelfdiscipline, respect voor anderen, respect voor goederen. Misschien is het wel interessant om aan deze attitudes te werken vanuit een totaal nieuwe ervaringssituatie.

Een aantal van onze doelstellingen willen we op een rijtje zetten. Door het feit dat dit project als een structureel geheel wordt aangeboden, kunnen we de volgende doelstellingen nastreven :

- Op tijd komen : het werken aan zelfdiscipline bij deze jongeren, maar vooral ze een gestructureerde dagindeling aanbieden, is erg belangrijk. Ze ervaren de dag als een grote leegte en voor velen is slapen tot 1 à 2 uur 's middags geen uitzondering.
- Inzet : een zekere taakspanning moet nagestreefd worden. Men mag verwachten dat ze het project niet alleen tot een goed einde brengen maar ook de deeltaken afwerken, zonder overdreven grote onderbrekingen allerhande. Daarbij is het noodzakelijk tussendoelstellingen te formuleren die haalbaar zijn, en waarmee taakspanning geleidelijk wordt opgebouwd. Een sterke opvolging zal daarbij heel noodzakelijk zijn.
- Zorg voor gereedschap en materiaal (opruimen en proper maken) : het respect hebben voor gereedschap en materiaal is fundamenteel. Toch is dit bij veel van onze jongeren niet evident. Zij denken op korte termijn en kunnen blijkbaar de redenering dat de verfborstels 's anderdaags ook zouden moeten gebruikt worden, niet opbrengen. Vanuit de begeleiding wordt verwacht dat daar bijzondere aandacht aan wordt besteed.
- Respect voor de begeleider en collega : Hoe gaan de leerlingen met elkaar om ? Helpen ze elkaar of is er concurrentie ? Hoe staan ze tegenover de begeleider ? Het zijn elementen die in een werksituatie bepalend kunnen zijn om zich waar te maken.

- Arbeidskwalificaties : aanleren van een aantal werkmethodes, vaardigheden en vaktechnieken.
- Succeservaring : is de belangrijkste manier om bovenstaande doelstellingen te realiseren. We letten op de volgende aspecten :
 - het aanbieden van een zinvolle werkervaring;
 - de opdracht leidt in het begin snel tot een concreet resultaat;
 - dit resultaat wordt onmiddellijk geëvalueerd en als het kan, positief geuit;
 - taakspanning en opdracht langzaam uitbreiden;
 - voortdurend verwijzen naar hun kunnen en ze daarin stimuleren;
 - op het einde van iedere fase van het project wordt er ruim tijd gemaakt om in de vorm van een tentoonstelling, of een gebeuren zoals een receptie, het eindresultaat aan een ruime groep voor te stellen. Hierbij worden ook alle partners betrokken. Een uitstraling naar de media zou het project aan geloofwaardigheid kunnen doen winnen.

We streven naar een permanente evaluatie van elke jongere. Deze zal gebeuren via een vaardighedenlijst. Een dergelijke vaardighedenlijst bevat zowel cognitieve, motorische als affectieve doelstellingen. In samenspraak met de jongere, zijn begeleiders op het werk en andere betrokkenen (P.M.S.) worden per jongere de doelstellingen bepaald en wekelijks geëvalueerd. Zodoende worden, indien nodig, de doelstellingen per jongere constant bijgesteld. Naast deze permanente evaluatie via de vaardighedenlijst zou er ook een maandelijks evaluatie gebeuren door de leerkracht beroepsopleiding, de leerkracht algemene vorming en de begeleiders van de werkplaats.

Rekrutering :

De selectie van de leerlingen gebeurde dit jaar door het centrum DBSO. Zes leerlingen werden bereid en geschikt gevonden om aan drie projecten deel te nemen : het project 'naaimachines'; het project 'scooter' en het project 'werf'.

Concrete activiteiten, methodiek en timing :

Het project 'al doende leren' kadert in een ruimere aanpak van het werkloosheidsprobleem in dit centrum DBSO. De financiële middelen werden vooral aangewend voor het project 'naaimachines'. Om de vergelijking met de andere projecten mogelijk te maken, beperken we ons hier tot de bespreking van de werkplaats waar naaimachines werden hersteld.

Concreet wil het centrum sleutelen aan de structuur van de opleiding in 'alternerend leren'. Bij het gedeelte 'deeltijds werken', wil men een pakket toevoegen, waarmee de gevolgen van de eenvoudige achterstelling van de doelgroep systematisch kunnen worden 'doorgewerkt' en weggewerkt.

Het atelier biedt mogelijkheden om te werken aan sociale vaardigheden en arbeidsattitudes doordat de arbeidssituatie wordt nagebootst.

Bijvoorbeeld :

- contract afsluiten met de deelnemers;
- formulieren van individuele leervragen die regelmatig geëvalueerd worden;
- werken aan een concreet product (motivatie + kwaliteitseisen);

- arbeidsverhoudingen nabootsen (werkgever - werknemer);
- jongeren krijgen verantwoordelijkheid;
- regelmatige evaluatie en bijsturing, zowel in groep als individueel.

Het atelier mag niet over een te lange periode lopen zodat de overschakeling naar een hogere opleiding of naar tewerkstelling optimaal wordt.

In het atelier kan een eerste fase ingebouwd worden waarbij de jongeren en/of begeleiders meer vertrouwd dienen gemaakt te worden met hedendaagse bedrijfsvoering.

De bedoeling van 'al doende leren' is vooral een kleinschalige opleiding van jongeren opstarten, om de uitgewerkte methodologie te toetsen aan de realiteit van de arbeidsmarkt : een pilootproject. Het centrum wil hier speciale aandacht hebben voor de actieve interactie tussen onderwijs, beroepsopleiding en arbeidsmarkt.

Wereldwerkplaats 'naaimachines'

De naaimachines die binnenkomen zijn meestal elektrisch aangedreven machines. De taak bestaat erin om deze om te bouwen naar mechanische aangedreven machines, de volledige smering en afstelling van deze machine te doen en ze te verpakken in een zelfgemaakte houten kist.

Voor de afstelling van de naaimachines is een bepaalde kennis vereist. Een begeleider van HORIZON is specialist in deze zaken. Hij heeft de betrokken begeleiders en leerlingen onderricht gegeven in deze materie.

Methode : individuele herstelling, 1 machine per leerling.

Elke leerling kreeg een machine, de onderdelen en het nodige gereedschap toegevoegd. Hij diende individueel elke stap van het productieproces uit te voeren om te komen tot een afgewerkt eindresultaat met uitzondering van de laatste stap (controle, magazijn). Hiervoor werd een beurtrol opgesteld (wisselen per 2 maanden). De symbolische verloning gebeurde per stuk (tempo). De controleur/magazijnier van dienst werd eveneens beloond per afgewerkt stuk van de hele afdeling, op die manier is hij zich gaan gedragen als een ploegbaas die zijn arbeiders aanzet tot productie (leiden van een team).

Bereikte jongeren :

Aan het project 'naaimachines' namen twee leerlingen van bij de aanvang deel. In het totaal werden drie projecten opgestart waarvan de overige projecten eveneens twee jongeren bereikten. In het totaal konden dus 6 jongeren een werkervaring opdoen dankzij 'al doende leren'.

Over deze deelnemers zijn geen profielgegevens doorgegeven.

1.10 Lenteleven Lommel vzw

1.10.1 Fiche

Initiatiefnemer :

Lenteleven Lommel vzw, centrum voor levensvorming.

Partnerorganisaties :

Centrum DBSO Technisch Instituut St.-Jozef Overpelt, Centrum DBSO PROVIL Lommel, Centrum DBSO KA - Overpelt-Balen-Mol, Jongenstehuis Pieter Simenon vzw Lommel, Sint-Oda Overpelt, MS-kliniek Overpelt en dierenasiel Kattebos Lommel.

Middelen :

Subsidies vanwege de Koning Boudewijnstichting : 200 000 BEF.

Motivatief project 'al doende leren' :

Zinvolle invulling van de vrije dagen naast de opleiding in het centrum DBSO, het aanbieden van een activiteit waarbij de jongeren succeservaringen kunnen opdoen alvorens naar de arbeidsmarkt te stappen.

Doelgroep :

Arbeidsonrijpe jongeren voor wie een deelname aan een brugproject of een reguliere tewerkstelling nog niet opportuun is.

Doelstellingen :

Zinvolle invulling van de vrije tijd, groepsvorming, werken met materiaal, succeservaring opdoen, de jongeren de zinvolheid van wat ze doen laten aanvoelen.

Rekrutering :

Selectie door Lenteleven en centra DBSO, aangevuld met huisbezoeken.

Concreet aanbod, methodiek en timing :

- Creatieve handenarbeid
- Zien-oordelen-handelen
- 2 sessies, telkens 2 halve dagen per week.

Bereikte jongeren :

Totaal : 14 deelnemers.

Eerste sessie

Algemene kenmerken :

Negen jongeren namen deel aan de eerste sessie. De leeftijd van de deelnemers schommelt tussen 16 en 18 jaar. In deze groep zat slechts één meisje. De meerderheid van de jongeren heeft de Belgische nationaliteit (6), woont nog thuis (6) bij beide ouders (5). Van twee leerlingen zijn de ouders gescheiden, en van eenzelfde aantal is de moeder overleden. Eén jongere woont zelfstandig, twee in een instelling.

Schoolverleden:

Twee leerlingen komen uit het Buso; zes leerlingen komen uit het tweede (4) of derde (2) jaar TSO; één heeft enkel het BVJ met succes beëindigd. De meeste jongeren hadden al enkele maanden tot 2 schooljaren DBSO achter de rug (6), terwijl drie jongeren pas waren ingestapt.

Werkervaring:

De meeste jongeren hadden al eens gewerkt : 7 in een brugproject; 2 in het zwart-werkcircuit. Deze werkervaring was voor de meeste jongeren van korte duur : maximum 1 maand.

Tweede sessieAlgemene kenmerken:

Aan de tweede sessie namen acht jongeren deel waarvan drie ook de eerste sessie hadden gevolgd. Zonder deze drie deelnemers, zag het profiel van de deelnemers er als volgt uit :

De leeftijd schommelde tussen 16 en 18 jaar, het meisje uit de eerste groep was ook hier het enige meisje. Op één uitzondering na waren het allemaal Belgische jongeren.

Van de meeste jongeren waren de ouders gescheiden (3). Drie jongens woonden bij hun ouders; twee verbleven in een instelling.

Schoolverleden:

In deze groep was de meerderheid eveneens afkomstig uit het TSO (2de jaar (2) of 3de jaar (2)). Eén leerling had het derde jaar BSO met succes beëindigd. Twee leerlingen volgden al sinds het voorgaande schooljaar deeltijds onderwijs, terwijl de overige drie pas in het begin van het schooljaar of zelfs pas net voor hun instap in het project in het deeltijds onderwijs waren gestapt.

Werkervaring:

De werkervaring van deze vijf jongens was eerder beperkt : slechts één jongere had al eens aan een brugproject deelgenomen, zij het maar voor enkele weken.

Uitstap :

Wat gebeurde er met de leerlingen uit groep één die niet verder deelnamen aan de tweede sessie : vonden deeltijds werk (4); verbleven tijdelijk in een ontwenningsskliniek (1); leerling had het project verlaten omdat hij/zij vond dat het niet aan zijn verwachtingen voldeed en had problemen met de andere deelnemers (1). Van de leerlingen uit de tweede sessie weten we dat één leerling is overgegaan naar een brugproject; één leerling uit het project werd geweerd omwille van een te grote afwezigheid en drugsgebruik; en één leerling vrijwillig is weggaan omwille van zwartwerk in een restaurant.

1.10.2 Beschrijving

Initiatiefnemer :

Lenteleven Lommel vzw, centrum voor levensvorming.

Partnerorganisaties :

Centrum DBSO Technisch Instituut St.-Jozef Overpelt, Centrum DBSO PROVIL Lommel, Centrum DBSO KA - Overpelt-Balen-Mol, Jongenstehuis Pieter Simenon vzw Lommel, Sint-Oda Overpelt, MS-kliniek Overpelt en dierenasiel Kattebos Lommel.

In de eerste twee centra DBSO verzorgt Lenteleven de algemene vorming. Het derde centrum kent Lenteleven via het brugproject Open Atelier. Voor de overige partners voerden de begeleiders en deelnemers uit het project bepaalde opdrachten uit. Het Jeugdhuis Simenon beschikt over een werkatelier waarvan het project gebruik kon maken voor het vervaardigen van grote werkstukken. Tijdens het gebruik van het werkatelier stonden de begeleiders van het atelier ook ter beschikking van het project.

Middelen :

Dit project heeft vanwege de Koning Boudewijnstichting minder subsidies gekregen dan aangevraagd (200 000 in plaats van 300 000 BEF). Hierdoor diende men te snoeien in de geplande sportactiviteiten. Verder hebben de organisaties voor wie bepaalde opdrachten werden uitgevoerd, mee de kosten gedragen.

Motivatatie project 'al doende leren' :

De motivatie voor dit project is gegroeid uit de ervaring van de vzw met jongeren uit het DBSO. Heel wat van deze jonge mensen hebben tijdens de drie vrije dagen niets om handen, ook de ouders ervaren dit als een probleem en melden dit aan de begeleiders van de vzw tijdens hun huisbezoeken.

Daarnaast wijzen de initiatiefnemers ook op het belang van succeservaringen bij jongeren die nog niet arbeidsrijp zijn. Wanneer deze jongeren in een arbeidssituatie terechtkomen, zelfs in een brugproject, en ze mislukken daar, hebben deze jongeren onmiddellijk een negatieve ervaring die ze niet zo maar van zich af kunnen zetten. Met een project als 'al doende leren' willen de initiatiefnemers een tussenstap creëren : leerlingen een aantal vaardigheden aanleren zonder in een productie-eenheid te zitten zoals dat in een brugproject tot op zekere hoogte wel het geval is. In deze opstelling krijg je een soort van drie-trap : al doende leren - brugproject - reguliere tewerkstelling. Niet iedereen hoeft de eerste en/of de tweede stap te doorlopen.

Een bijkomend voordeel van een project als 'al doende leren is' de mogelijkheid die hier geboden wordt om de jongeren te laten ervaren hoe 'min' ze presteren. Soms hebben de jongeren te hoge verwachtingen die ze toch niet kunnen inlossen, via het project 'al doende leren' kunnen ze tot een meer realistisch zelfbeeld komen.

Doelgroep :

In dit project werden de jongeren geselecteerd uit het deeltijds onderwijs met de nadruk op arbeidsonrijpe jongeren, jongeren voor wie een deelname aan een brugproject of een reguliere tewerkstelling nog niet opportuun is.

Ook werden jongeren uit het jongenstehuis Pieter Simonon geselecteerd voor deelname aan 'al doende leren'.

Aanvankelijk werd als voorwaarde gesteld dat enkel jongeren uit het deeltijds onderwijs konden deelnemen. Van deze regel werd afgeweken in volgende situaties :

- twee jongeren werden in geen enkel centrum DBSO aanvaard en dus ook niet ingeschreven. Ondanks de leerplicht tot 18 jaar konden deze minderjarigen nergens terecht;
- één deelnemer had het deeltijds onderwijs verlaten, was werkloos en werd opgevangen in het project.

Doelstellingen :

In de projectaanvraag werden volgende doelstellingen aangehaald :

- op een zinvolle, aangename en leerrijke wijze de tijd invullen die gedurende drie dagen vrijkomt bij leerlingen uit het DBSO zonder werk. Dit door laagdrempelige activiteiten die aansluiten bij hun eigen interessesfeer;
- werken rond groepsvorming: ervoor zorgen dat er sfeer is, dat er vertrouwen is in de groep, dat ze leren om respect op te brengen voor elkaar. Binnen dit groepsgebeuren en met gebruik van de groepsdynamica zou de mogelijkheid ontstaan zeer gericht te werken rond vaardigheden en attitudes die belangrijk zijn in de persoonlijke ontplooiing én in de arbeidsrijpheid;
- met materiaal werken : met hun handen iets maken, het is voor die doelgroep heel belangrijk dat ze iets kunnen doen, iets presteren op een dag;
- een succeservaring opdoen : vaak krijgen jongeren uit het deeltijds onderwijs te horen dat ze niets kunnen, zelfs dat ze niets zijn; een succes-ervaring is voor hen heel belangrijk. Dit kan door hen te laten werken aan haalbare, kleine opdrachten met tastbaar resultaat. Het is wel een aan werk gerelateerde succeservaring, waarin ze iets gemaakt hebben, een produkt hebben afgewerkt, waar dan ook nog de lokale pers bijgehaald wordt. Het moet dus een succeservaring worden; niet zoals een voorbeeld van een school waar de jongeren een heel jaar aan een poppenhuis hebben gewerkt, dat poppenhuis wordt ergens op een tentoonstelling gezet waar geen mensen passeren en dat later verloren op de zolder wordt gezet;
- hierbij aansluitend was één van de doelstellingen van het project ook de jongeren de zinvolheid van wat ze doen laten voelen. Dit door hen iets te laten maken of te presteren voor een significante andere, die het zelf niet kan (bv. een mentaal gehandicapte).

Rekrutering :

De deelnemers aan het project werden gerekruteerd uit de meewerkende centra DBSO. De selectie gebeurde door de begeleiders van Lenteleven in samenspraak

met de coördinator van het centrum DBSO. Via huisbezoeken werden jongeren en ouders geïnformeerd over het project.

Concrete activiteiten :

De klemtoon lag op het handelend leren, de creatieve handenarbeid. Tijdens de eerste sessie maakten de jongeren en hun begeleiders een wandelkar voor een groepje mentaal gehandicapten uit de instelling Sint-Oda. Dit was een relatief zware klus die heel wat tijd in beslag nam. Hierdoor lag de klemtoon meer op arbeidsattitudes en minder op groepsvorming.

In de tweede sessie werd geopteerd voor kleinere klussen zoals bv. hondehokken en was er meer aandacht voor :

- groepsvorming;
- creatieve expressie bijv. kookactiviteiten;
- sport, groepsbevorderende spelen.

Methodiek :

Zien - oordelen - handelen : de leerlingen laten zien, laten vaststellen dat ze bv. moeilijk uit hun bed kunnen om ergens op tijd te zijn; de leerlingen zelf laten oordelen; en leren er bewust mee om te gaan.

De begeleiders gingen er van uit dat de jongeren er een stukje toe moeten gebracht worden om aan iets te beginnen en af te maken. Daaraan worden arbeidsattitudes aan vastgekoppeld. Dus niet alleen : hoe maak je dat nu ?, wat is er nodig aan materiaal ?, maar ook bezig zijn en bezig blijven; gemotiveerd blijven om dat af te maken en het ook goed te maken. Daarvoor mikten de begeleiders eigenlijk op een zo groot mogelijke intrinsieke motivatie van de jongeren. Dat ze op voorhand kunnen zien waarvoor dat wat ze gaan maken, dient, dat ze weten dat het ook zal gebruikt worden, dat er nood aan is bij de mensen waar ze al eventjes mee gepraat hebben. Dat zou hen als dusdanig moeten motiveren, eerder dan "och ja, we zijn er nu aan begonnen, we zullen het dan maar afmaken".

Timing :

- Eerste sessie van 29/11/95 tot 19/03/96 (14 sessies).
- Tweede sessie van 27/03/96 tot 27/06/96 (11 sessies).

Wekelijks twee halve dagen (6u)

Bereikte jongeren :

Eerste sessie : november '95 - maart '96

Wat het profiel van de jongeren in dit project betreft, is het vooral opvallend dat maar één meisje deelgenomen heeft, twee leerlingen uit het BuSO afkomstig zijn tegenover zes deelnemers die een tweede en derde jaar TSO met succes hebben beëindigd. De meeste jongeren uit deze groep hadden al eerder gewerkt. De redenen voor werkloosheid in deze groep zijn volgens de projectverantwoordelijke : ze beschikken niet over de nodige arbeidsattitudes (7); hebben geen interesse voor (laaggeschoold) werk (3); zijn onvoldoende taalvaardig/communicatief (1); hebben onvoldoende zelfvertrouwen (4); hebben een negatieve houding tegenover school en/of maatschappij (3); worden i.v.m. school en/of werk niet gesteund

door thuismilieu (3); hebben problemen thuis (6); werden geplaatst door gerechtelijke instantie (2).

Daarnaast kampten enkele jongeren bijkomend met drugsproblemen, problemen rond kinderopvang en/of zijn te zwak.

Tweede sessie : eind maart - eind juni '96

De groep uit de tweede sessie vertoont ongeveer hetzelfde profiel als de deelnemers uit de eerste sessie, met dit voornaamste verschil : slechts één nieuwkomer in deze groep had al gewerkt. Waarom ze (uiteindelijk toch) werkloos zijn , heeft te maken met volgende factoren : beschikken niet over de nodige arbeidsattitudes (6); geen interesse voor (laaggeschoold) werk (1); onvoldoende zelfvertrouwen (6); problemen thuis (7); geplaatst door rechterlijke instantie (2); aangevuld met gezondheidsproblemen.

1.11 Vormingscentrum Foyer Molenbeek - CDV

1.11.1 Fiche

Initiatiefnemer :

Vormingscentrum Foyer - Molenbeek, centrum voor deeltijdse vorming.

Partnerorganisaties :

Geen.

Middelen :

Subsidies vanwege de Koning Boudewijnstichting : 301 800 BEF.

Motivatief project 'al doende leren' :

Activiteiten opzetten waar de doelgroep van het centrum anders geen kans toe krijgt.

Doelgroep :

Alle leerlingen uit het eerste jaar deeltijdse vorming in het centrum.

Doelstellingen :

Het centrum beoogt volgende tien doelstellingen :

1. Het verwerven van leerpunten;
2. Het bijbrengen van zelfvertrouwen;
3. Het onbereikbare bereiken en zo de drempel voor het nieuwe verlagen;
4. Omgaan met gevaar, gevaar leren inschatten;
5. Rationeel leren omgaan met probleemsituaties;
6. Discipline en nauwkeurigheid bijbrengen;
7. Energie verbruiken, in positieve zin stoom aflaten;
8. Autoriteit leren kennen;
9. Groepsvorming;
10. Grenzen kennen en leren verleggen.

Concrete activiteiten, methodiek en timing :

Een wekelijkse sportactiviteit van 3 uur op een vrije namiddag waarbij het aanleren van nieuwe sporttakken centraal staat.

Bereikte jongeren :

Totaal : 36 deelnemers.

Algemene kenmerken :

In totaal hebben 36 jongens aan het project deelgenomen. Tot deze groep behoren 7 Belgen, 24 Marokkanen, 4 Turken en 1 van een andere nationaliteit. De leeftijd schommelt tussen 15 en 18 jaar. De meeste jongeren (25) stapten in oktober-november '95 in het project 'al doende leren'. Van de meeste jongeren (26) zijn de ouders gehuwd, bij de overige jongeren (10) zijn de ouders gescheiden. De meerderheid (29) woont bij hun ouders in, 5 wonen in een pleeggezin of een instelling en twee jongeren wonen eerder in 'de straat' dan thuis.

Schooverleden :

Zes jongens stopten voltijds onderwijs na hun eerste jaar secundair onderwijs, 2 na hun tweede jaar. Twee jongens zijn na hun tweede jaar TSO gestopt, 10 na één of meerdere jaren BuSO. Eén jongere ging in Marokko naar school en zijn situatie is vrij onduidelijk. Vijftien jongens stopten zonder één jaar in het voltijds secundair onderwijs met succes te hebben beëindigd.

Acht jongens zijn naar het centrum DV gekomen tijdens het schooljaar 94-95, de overige jongeren pas in het schooljaar 1995-1996.

Werkervaring :

Slechts 6 jongeren hadden al gewerkt tijdens het DBSO waarvan één in het reguliere circuit, de andere 5 in het zwartcircuit. Bij alle zes was dit gedurende enkele maanden.

Uitstap :

Van de groep jongeren die in oktober startte met het project, hebben 6 jongeren het project verlaten in de periode januari-maart 1996. Vier van hen zijn opgenomen in een gesloten instelling of gevangen. Van de overige twee hebben de begeleiders geen idee van hun huidige situatie. Eén van deze twee is vrijwillig weggegaan, de andere jongen werd uit het project geweerd na conflicten met andere deelnemers en begeleiders, en omwille van een te grote afwezigheid.

1.11.2 Beschrijving

De initiatiefnemer :

Vormingscentrum Foyer - Molenbeek, centrum voor deeltijdse vorming.

De Foyer wordt gesubsidieerd door het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, departement Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur en bestaat uit een tiental vzw's waarvan de vzw 'vorming' er één is. Vzw Vorming bestaat uit drie groepen :

- Deeltijdse vorming jongens/meisjes;
- Vorming voor werkende jongeren;
- Vorming voor kansarme jongeren.

De deeltijdse vorming wordt voor beide sexen volledig apart georganiseerd. Ze huizen ook in verschillende gebouwen. Deeltijdse vorming voor meisjes is nog maar enkele jaren geleden opgestart. Momenteel biedt men er uitsluitend informatie aan. Deeltijdse vorming voor jongens bestaat reeds een tiental jaar. Het project 'al doende leren' vindt alleen binnen de deeltijdse vorming voor jongens plaats. Waarom 'al doende leren' ook niet voor de meisjes werd opgezet, heeft op de eerste plaats te maken met het feit dat de meisjes - tot voor kort - nooit een moeilijke groep zijn geweest. De meisjes kwamen in het centrum terecht omdat ze dan meer legaal konden thuisblijven. Door het centrum werden ze evenwel verplicht om te gaan werken. Deze meisjes hebben geen gerechtelijk verleden zoals de meeste jongens uit het centrum dat wel hebben, ze vertonen geen gedrags- of autoriteitsproblemen zoals hun mannelijke collega's. Op de tweede plaats is de werking met de meisjes nog jong en kent men de doelgroep nog onvoldoende. De laatste tijd krijgt het centrum wel te maken met meisjes die delinquent gedrag vertonen en autoriteitsproblemen hebben. Dit is een nieuw gegeven in het Brusselse. Hun problemen zijn erger van aard dan die van de doorsnee jongen in deeltijdse vorming. Deze - veelal Marokkaanse - meisjes hebben volledig gekapt met hun thuiscultuur. Ze zijn uit hun herkomstmilieu gestapt en zullen er niet meer weer instappen, een gegeven dat je ook tegenkomt bij de jongens uit deeltijdse vorming.

Partnerorganisaties :

De vzw vorming organiseert het project eigenlijk volledig zelf. Ze werken niet samen met partnerorganisaties. Ze hebben wel contact opgenomen met de sportdienst van de VGC om informatie in te winnen. Bijvoorbeeld : in Lessine vond een project plaats ter preventie van jeugdcriminaliteit waarbij men werkte met motorcross. De jongeren van het centrum waren daarin zeer geïnteresseerd. De vraag was dan waar dit in Brussel kon. Aangezien de sportactiviteiten telkens op een namiddag plaatsvinden, kan men geen grote afstanden overbruggen. Alles moet vrij dichtbij het centrum kunnen gebeuren en liefst met het openbaar vervoer te doen zijn. De VGC kon hen daarin echter niet veel verder helpen. Zulke specifieke vragen voor sport krijgen zij nooit naar hun zeggen.

Momenteel werkt men uitsluitend samen met de sportverenigingen die een cyclus binnen het project 'al doende leren' invullen, met name een manege, Deltavliegen, circuschool, diepzeeduiken, trial (behendigheid met brommers) en skiën. Waarom werkt het centrum niet samen met bestaande jeugthuizen ?

Volgens de initiatiefnemers hebben de jongeren van het centrum een bepaalde structuur en omkadering nodig. De begeleiders uit het centrum menen dat de structuren van jeugthuizen uit de buurt nog veel te los zijn voor deze jongeren. Verschillende onder hen hebben het moeilijk om een groepsstructuur en een autoriteit te aanvaarden. Door hun houding worden ze vaak geweerd uit jeugthuizen e.d.

Middelen :

- Het centrum heeft vanwege de Koning Boudewijnstichting evenveel subsidies gekregen als aangevraagd (301 800 BEF).
- Voor het project 'al doende leren' doet men geen beroep op andere financieringsbronnen. Het wordt volledig bekostigd met de subsidies van de Koning Boudewijnstichting. Het is ook een volledig nieuw project, dat naar aanleiding van dit initiatief is opgezet.

Werking van het centrum DV :

De deeltijdse vorming is in het centrum Foyer opgebouwd uit twee leerjaren. 90% van de jongeren die zich inschrijven, hebben een dossier bij de jeugdrechtbank. Spijbelen, stelen in een winkel en car-jacking zijn de meest voorkomende misdrijven. De jongeren gaan al jaren op een stuk zeer onregelmatig naar school. Het eerste dat Foyer hen terug moet bijbrengen, is een stukje regelmaat en discipline. Elke dag opstaan om naar school te gaan, zich enkele uren na elkaar concentreren, het niet meteen opgeven. Daarom moeten de jongeren tijdens het eerste leerjaar elke dag naar school komen om les te volgen in pakketten van drie of van zes uren. Tijdens het eerste leerjaar gaat men maximaal 20 uur per week naar school. Deze jongeren zijn nog niet in staat om te werken om allerlei redenen : de ene omdat hij regelmatig naar de politie moet, de andere omdat hij van de ene plaatsingsdienst naar de andere gaat, of omdat de thuissituatie niet toelaat dat hij elke morgen opstaat omdat zijn moeder hem niet wakker maakt, enz. Er zijn allerlei redenen om te zeggen dat deze jongeren eerst een volledig schooljaar vorming moeten krijgen. Het is voor deze groep jongeren dat men het project 'al doende leren' heeft ingevuld. Deze jongeren krijgen projecties. Ze volgen drie uur hout, drie uur elektriciteit en drie uur metaal waarbij ze telkens afgewerkte produkten afleveren. Voorbeelden in hout : een tafel, een kastje, een cd-rek, houten speelgoed om te plaatsen op speelpleinen in Molenbeek (samenwerking met de stad); elektriciteit : een lamp; metaal : een blik om te vegen, een mini-barbecue, kandelaars met krulletjes, een bank (project met de stad om in de parken te gaan plaatsen). De bedoeling is om op zeer korte termijn een resultaat te hebben en dit resultaat mee naar huis te nemen. Dit is tevens belangrijk voor de relatie met hun ouders die meestal erg gewrongen zit. Ouders zien dat hun zoon wel iets kan en gaan op die manier weer een beetje in hem geloven.

Het tweede leerjaar is opgebouwd zoals het gewone deeltijdse onderwijs. De jongeren kiezen voor een specialisatie. Ze komen twee dagen per week, acht uur per dag zoals een gewone werkdag. Tijdens de vrije dagen gaan de jongeren werken, in tegenstelling tot het eerste leerjaar waar men nog niet toe is aan werk.

De beste jongeren van het tweede jaar zitten in een brugproject. Het zijn wel niet altijd de beste jongeren die in een brugproject zitten. Jongeren die het heel goed zouden aankunnen, zijn wettelijk soms niet in orde en kunnen gewoonweg niet regulier werken. Jongeren die nog geen vijf jaar in België verblijven (naar hier gekomen in het kader van de gezinshereniging), hebben nog geen Europees paspoort (niet-EG-identiteitskaart) waardoor ze nog niet kunnen werken. Politiek vluchtelingen die een statuut hebben aangevraagd, kunnen niet legaal werken. Jongeren die al 18 zijn, kunnen ook niet in een brugproject stappen (het centrum wordt bezocht door jongeren tussen de 15 en de 20 jaar). Voor jongeren die niet in een brugproject kunnen, wordt actief mee naar werk gezocht. Per maand komen twee jongeren naar het werkwinkelatelier. Ze zijn verplicht om drie halve dagen per week te komen, naar advertenties te zoeken, de telefoon te pakken, zich gaan aan te melden, enz. Deze jongeren kunnen ook deelnemen aan het project 'al doende leren', maar op vrijwillige basis. In het eerste leerjaar is het verplicht.

Jongeren die (nog) niet legaal kunnen werken, ziet men op de vrije dagen soms wel op de markt in Brussel staan. Ze zijn vaak jaloers op collega's die zoveel geld per maand verdienen en dit op een eerlijke manier. Voor sommigen is het een openbaring om legaal geld te verdienen. De meeste kennen wel betere manieren (dealen, illegale handeltjes) om op één dag evenveel te 'verdienen' als deeltijds op een hele maand. Dat is ook iets waar het centrum moeilijk kan tegen opboksen.

Van de 16 jongeren in het tweede jaar zitten toch nog zes à zeven jongeren gewoon thuis.

Motivatatie project 'al doende leren :

Om via dit project met een ander soort activiteiten te kunnen werken, activiteiten waartoe een aantal jongeren onder hen nooit in hun leven de kans krijgen. Ze hebben geen zelfvertrouwen meer en zitten helemaal aan de rand van de maatschappij. Het is goed dat zo'n jongeren, die in kansarme wijken wonen en weinig of geen zelfvertrouwen meer hebben, kunnen deelnemen aan zulke activiteiten. Het is een unieke kans voor hen.

Het project 'al doende leren' is mee opgenomen in de vorming van het eerste leerjaar. Het project maakt deel uit van de attitudevorming die de begeleiders in de andere lessen ook proberen te verkrijgen.

Doelgroep :

De leerlingen uit het eerste jaar deeltijdse vorming : 15 tot 20-jarigen; 80% is van Marokkaanse herkomst, terwijl de overigen een mix zijn van Turken, Belgen, politiek vluchtelingen; jongeren die in de kansarme wijken van Anderlecht, Brussel, Molenbeek wonen; een aantal jongeren die in het 2de, 3de leerjaar van de lagere school zijn blijven steken. Zij dubbel twee tot drie keer en zijn dan verplicht om op hun 14de naar het middelbaar onderwijs te gaan. Zij komen in het secundair onderwijs terecht op basis van leeftijd en niet op basis van kennis (diploma). Sommige jongeren zijn wel in het lager onderwijs geslaagd en hebben (maximum) het eerste jaar beroepssecundair gehaald, maar blijven dan hangen omwille van autoriteitsproblemen.

Spijbelen, stelen, car-jacking en drugproblemen (ook dealen) : dossier bij de jeugdrechtsbank.

De meerderheid van de jongeren is niet in het bezit van een werkvergunning.

In termen van arbeidsonrijpheid :

- *Niet op tijd kunnen komen* : Als hun moeder hen niet uit bed zet, komen ze er niet uit. Dikwijls is de relatie tussen de ouders en de zoon zo verwrongen, dat bv. de moeder haar zoon niet meer uit bed durft te zetten. Vanuit het centrum belt men de ouders systematisch op als hun zoon nog niet op school is komen opdagen. Soms geeft de moeder de telefoon door aan haar zoon en moet de begeleider van het centrum hem wekken. Hiertegen gaat men uiteraard in. Het opbellen van de ouders wekt soms schuldgevoelens bij hen op "ze hebben weer moeten bellen", waardoor het na een tijdje beter gaat;
- *Zich niet kunnen concentreren*;
- *Niet nauwkeurig kunnen zijn* : als je bv. vraagt om iets af te meten op 20 cm, dan kan dat even goed 25 of 18 cm zijn. In de les metaal heeft men een mooie meetoefening bedacht : een fotokader in metaal maken waarvoor plaatsjes van verschillende afmetingen moeten gezaagd worden, wat men ook mooi moet vijlen, enz. Een bedrijfsbezoek aan de technische dienst van Sabena leerde hen dat vijlen ook op het werk nog nodig kan zijn. Een werknemer vertelde hen dat hij een hele dag stukken van een vliegtuig moest vijlen. Toen zagen ze in dat het toch nog nuttig kon zijn goed te leren vijlen;
- *Moeilijkheden met de verstaanbaarheid van orders, bevelen*;
- *De realiteit van het gaan werken niet kunnen inschatten* :

* Geld verdienen : een aantal jongeren verdient illegaal veel meer dan legaal. Ze denken dat de leerkrachten op het centrum allemaal 100 à 200 000 BEF per maand verdienen, dat ze zelf niet voor minder dan 50 000 moeten beginnen.

* Solliciteren : ze denken dat de werkgever hen komt vragen om te werken. Hun ouders kunnen dat ook niet goed inschatten. Toen zij destijds naar België kwamen, lagen de jobs voor het grijpen. Ze werden erom gevraagd. Ze begripen niet dat hun zoon van 16 nu niets doet : niet naar school gaat, niet werkt, enz. De gezinnen hebben geen inzicht in de begrippen school en maatschappij. Ze zien dat niet zoals wij dat zien. Ze zijn bovendien analfabeet. Ze hebben er gewoonweg minder zicht op. Ze leveren hun zoon af aan het centrum en hebben er vertrouwen in, want "jullie hebben toch gestudeerd, jullie hebben het beste voor met hem en jullie zullen hem wel onder handen kunnen nemen."

Het is niet overal zo dat er geen voorbeeld in het gezin is van een vader die gaat werken. In driekwart van de gezinnen zijn er ouders die werken, meestal de vader. Er zijn ook éénoudergezinnen waarin de moeder de kost verdient. In één gezin is de moeder bejaardenhelpster en werkt tijdens de nacht. Ze komt pas om 10 uur 's morgens thuis. De kinderen moeten dus zelf opstaan, hun ontbijt maken en naar school gaan. Wanneer zij thuiskomt, kan ze alleen nog maar vaststellen wie er niet naar school is gegaan.

Concrete activiteiten en methodiek :

Een wekelijkse sportactiviteit van 3 uur op een vrije namiddag waarbij het aanleren van nieuwe sporttakken centraal staat.

Deze sportactiviteiten bieden de jongeren de mogelijkheid hun energie kwijt te raken en maken dat de jongeren overdag een inspanning leveren waardoor ze tijdens de nacht kunnen slapen i.p.v. naar tv of video te kijken.

Op sportdagen en uitstappen hebben de begeleiders ook gemerkt dat de jongeren een zekere interesse hebben voor sporttakken die voor hen onbereikbaar lijken zoals paardrijden, windsurfen, klimmen. Hier kan men met deze activiteiten op inspelen.

De noodzaak om op een andere manier vaardigheden bij te brengen, heeft de keuze voor de sportactiviteiten beïnvloed. De begeleiders uit het centrum testen veel uit. Ze willen echter ook met die jongeren naar buiten toe een aantal risico's nemen. Een ander voorbeeld hiervan is het contract van het centrum met de stad om speelgoed te bouwen voor en door de leerlingen te plaatsen in speelpleinen.

De concrete sportactiviteiten : paardrijden, circuschool, zeilvliegen, gevechtdiscipline, trial, tennis, deltavliegen, kayak, klimmuur, rolschaatsen, skiën en een fietstocht naar Nederland.

Timing :

Een heel schooljaar, voor de meeste sporten gedurende cycli van 5 à 6 lessen; deltavliegen, kayak, klimmuur, rolschaatsen en skiën waren eenmalige activiteiten. De fietstocht naar Nederland was een driedaagse en de trialactiviteit werd tijdens een weekend georganiseerd.

De doelgroep werd opgesplitst in twee groepen, de activiteiten werden telkens herhaald.

Doelstellingen :

Het centrum beoogde volgende tien doelstellingen :

1. Het verwerven van leerpunten : het ombuigen van het negatieve zelfbeeld over het in staat zijn om iets te leren.
2. Het bijbrengen van zelfvertrouwen : dit kan ook het leerproces van de jongeren stimuleren.
3. Het onbereikbare bereiken en zo de drempel voor het nieuwe verlagen : door hen in contact te brengen met nieuwe dingen proberen we de drempelvrees te overwinnen.
4. Omgaan met gevaar, gevaar leren inschatten : door hen in bepaalde sporttakken te confronteren met gevaar en bepaalde veiligheidsmaatregelen aan te leren, kunnen ze ook in het dagdagelijkse leven inschatten wat gevaar is.
5. Rationeel leren omgaan met probleemsituaties : veel van de problemen van de jongeren komen voort uit hun emoties en uit het feit dat ze die niet rationeel kunnen benaderen. Doorheen het beoefenen van een sporttak duw je hen in probleemsituaties waar ze uit moeten komen.
6. Discipline en nauwkeurigheid bijbrengen.
7. Energie verbruiken, in positieve zin stoom afdalen.

8. Autoriteit leren kennen : je moet respect hebben voor de personen die je bepaalde dingen willen overbrengen.
9. Groepsvorming : samenwerken kan een belangrijk leerproces zijn.
10. Grenzen kennen en leren verleggen.

Aanvullingen :

- het bijbrengen van *structuur* !
- weer eens *moe zijn* : deze jongeren zijn nooit moe omdat ze altijd vroeger opgeven. In de circuschool krijgen ze moeilijke opdrachten. Ze willen niet opgeven voor de anderen. Na twee uur zeggen ze nog eens : "ik ben moe".
- het blijft vaak beperkt tot de *ervaring van de jongere*. Ze kunnen het niet aan om de ervaringen in groep te bespreken. Zelfs individueel ligt het zeer moeilijk. Ze kunnen een directe confrontatie niet aan.
- ze weten wel dat de begeleiders bepaalde activiteiten organiseren om hen een aantal *zaken* waarmee men niet akkoord is (hun delinquent gedrag bv.) te *doen inzien*. Ze lachen daar soms mee. Hun ouders zeggen al zo vaak dat als ze zo verder doen, ze nooit in het paradijs zullen komen. Bij het deltavliegen of bij een nachtdropping bijvoorbeeld schertsen ze : "ge wilt met ons komaf maken hè, ge wilt dat we sterven." De bedoeling is vooral om hen een aantal dingen te doen ervaren, bijvoorbeeld dat je niet alleen van car-jacking een kick kunt krijgen, maar evengoed van deltavliegen.
- *flexibiliteit* : telkens er een nieuwe cyclus begint, zie je dat het voor de jongeren een strijd is aan een nieuwe monitor gewoon te worden, vertrouwd te geraken met een nieuwe omgeving, met een nieuwe manier van werken. In dit project acht men het zeer belangrijk dat de jongeren telkens nieuwe mensen tegenkomen die hen nieuwe dingen leren. Je ziet dat ze telkens een echte strijd voeren met de monitor. Bijvoorbeeld met het paardrijden. De eerste keer waren ze enorm bang. 's Morgens kwamen ze allemaal zeggen dat ze niet konden : "ik moet naar de politie, ik moet naar de jeugdrechtsbank, ik moet naar de advocaat, enz.". "Als ik niet durf, dan verplicht ge mij toch niet om op dat paard te gaan zitten hè." "Nee, we gaan alleen maar kijken." Tot grote verbazing van de coördinatrice was iedereen er 's middags. Toen ze aankwamen, durfden ze de paarden niet uit de stallen halen. De grootste bink vroeg naar een pony omdat hij bang was van het paard. De monitor gaf niet toe en gaf hem een kleiner paard.
- *teamwerk* : wordt aan gewerkt in de circuschool.
- *assertiviteit* : wordt vertaald in 'individueel dingen durven doen'.

Per sporttak zijn er nog een aantal concrete doelstellingen :

- De doelstellingen van het paardrijden zijn het leren omgaan met en respecteren van dieren, bepaalde orders leren ontvangen en nauwkeurig de handelingen in een bepaalde volgorde leren uitvoeren.
- De doelstellingen van de gemotoriseerde deltaschool : nieuwe, gevaarlijke dingen aankunnen, drempels leren overschrijden, angst overwinnen en de samenwerking als co-piloot met de piloot.

- De circuschool heeft vijf doelstellingen : een fysieke inspanning leveren gedurende twee uur, zich concentreren, geduld opbrengen om tot een resultaat te komen, coördinatie van bewegingen en zich leren redden uit bepaalde probleem-situaties.

Rekrutering :

Er werd geen selectie doorgevoerd voor het project 'al doende leren'. De leerlingen uit het eerste jaar zijn verplicht om deel te nemen. Tweede jaars die geen werk vinden, kunnen deelnemen als ze dat wensen.

De selectie van de jongeren gebeurt bij de inschrijving in het centrum deeltijdse vorming. Er is een intakegesprek. Ze moeten bereidheid tonen om te komen. De grote drugdealers worden ook niet binnen gelaten omdat ze in het centrum gewoon een afzetmarkt zouden zoeken.

Bereikte jongeren :

Totaal : 36 deelnemers.

Dit project richtte zich enkel op de jongens uit het eerste jaar deeltijdse vorming. Dit heeft natuurlijk consequenties voor het profiel. Het waren overwegend migrantenjongens met een zwak schoolverleden.

De redenen van werkloosheid in deze groep :

- 17 van hen beschikken niet over de nodige arbeidsattitudes;
- 12 jongeren hebben een negatieve houding t.o.v. school en/of maatschappij;
- 11 jongeren hebben geen interesse voor (laaggeschoold) werk;
- 9 van hen vinden geen werk door het beperkte aanbod op de arbeidsmarkt;
- telkens 6 hebben problemen thuis en/of zijn geplaatst door een gerechtelijke instantie;
- één van hen heeft onvoldoende zelfvertrouwen.

1.12 VTS Technicum DBSO Antwerpen

1.12.1 Fiche

De initiatiefnemer :

Centrum DBSO, vzw, verbonden aan het Technicum Antwerpen.

Partnerorganisatie(s) :

Video Kontakt-J : vzw uit Gent die professioneel lowbudget video's maakt.

Middelen :

Subsidies vanwege de Koning Boudewijnstichting : 150 000 BEF + extra middelen.

Motivatief project 'al doende leren' :

Videoproject : leerlingen stellen zelf het deeltijds onderwijs voor.

Project als uitbreiding van het pakket 'algemene vorming' bij 3e-jaars.

Doelgroep :

Alle 3e-jaarsstudenten uit twee DBSO-opleidingen met een laag tewerkstellingspercentage.

Doelstellingen :

- Jongeren gedurende een bepaalde periode intensief begeleiden en vormingskansen aanbieden.
- Jongeren aanspreken met een boeiende activiteit, opdat zij uit deze ervaring nieuwe energie zouden halen.
- Jongeren, door het werken in een langdurig project, een reële kans tot engagement aanbieden. Leren omgaan met een taakspanning die niet gering is.
- Jongeren een stuk zicht laten krijgen op hun eigen plaats in deze maatschappij. Door zichzelf, hun eigen school en hun sociale verbanden in beeld te laten brengen, kunnen jongeren, mits een goede begeleiding, iets nadrukkelijker zicht krijgen op positie en mogelijkheden.
- Een product maken, dat bruikbaar kan zijn :
 - * bij een voorstelling van de school, haar leerlingen en haar samenwerkingsverbanden;
 - * als uitgangspunt voor andere jongeren en groepen om rond te werken (o.a. om de stap te zetten naar allerlei organisaties), ...
- Voor de school : de samenwerkingsverbanden verder optimaliseren.

Concreet aanbod en methodiek :

De twee groepen maken een video rond het thema 'Jongeren Deeltijds Onderwijs stellen zich voor'.

Jongeren doorlopen, onder professionele begeleiding, het hele proces van het maken van een video.

Timing :

Het project is gestart in januari 1996 en werd per klas gedurende 16 halve dagen uitgevoerd. De leerlingen stelden hun video's voor tijdens de opendeurdag van het centrum DBSO.

Bereikte jongeren :

Totaal : 17 deelnemers.

Videoproject groep Verzorging en DienstenAlgemene kenmerken :

Het gaat hier in totaal om zeven meisjes waarvan één Belgische, de andere zes zijn Marokkaanse meisjes. Hun leeftijd schommelt tussen 17 en 19 jaar. Alle zeven begonnen ze in januari '96 met het project 'al doende leren'.

Van alle meisjes zijn de ouders gehuwd en iedereen woont nog thuis.

Schoolverleden :

Allemaal komen ze uit het BSO (2e, 3e, 4e of 5e jaar). Vier van hen stapten in het DBSO tijdens het schooljaar '93-'94. De andere drie tijdens het schooljaar '94-'95.

Werkervaring :

Slechts twee van de jongeren hebben tijdens DBSO gewerkt, één het reguliere circuit, één in het zwartwerkcircuit. De duur van de werkervaring varieert van enkele weken tot een jaar.

Videoproject groep Decoratie en PubliciteitAlgemene kenmerken :

Ditmaal een gemengde groep (7 jongens, 3 meisjes) waarvan er negen leden Belgisch zijn en één Marokkaans. Twee van hen zijn ouder dan 18, terwijl de overige jongeren tussen 15 en 18 jaar oud zijn. Alle 10 stapten ze in januari '96 in 'al doende leren'.

Drie jongeren hebben gehuwde ouders, zes gescheiden en van één is de gezins situatie niet gegeven. Zeven jongeren wonen bij hun ouders, de andere drie wonen op een andere manier dan de voorgestelde mogelijkheden.

Schoolverleden :

Vier leerlingen stopten met voltijds onderwijs nadat ze maximum het tweede jaar SO met succes hadden beëindigd. Eén komt uit het BuSO en zes jongeren zijn afkomstig uit het BSO. Gezien het derdejaars zijn, is het niet verwonderlijk dat ze al één of meerdere jaren DBSO achter de rug hadden.

Werkervaring :

Zes jongeren hadden tijdens het DBSO al gewerkt : drie in het reguliere circuit en drie in een brugproject. Vier van deze jongeren werkten gedurende enkele maanden, één gedurende een jaar en één zelfs meerdere jaren.

1.12.2 Beschrijving

De initiatiefnemer :

Centrum DBSO, vzw, verbonden aan het Technicum Antwerpen.

Partnerorganisatie(s) :

Video Kontakt-J : vzw uit Gent die professioneel lowbudget video's maakt. Video-Kontakt-J heeft een drietal jaren geleden al een video gemaakt met de school, meer in de zin van een reclamefilmje voor het DBSO. Er werden toen wel leerlingen geïnterviewd, maar eigenlijk werden ze niet rechtstreeks bij de productie betrokken. De reacties op deze video waren positief. De leerlingen vonden echter dat de zaak toch wat te positief werd voorgesteld. Vandaar is de idee gegroeid om ook eens een video te maken waar leerlingen rechtstreeks in betrokken zouden worden.

Gezien de positieve ervaring met Video-Kontakt-J, gezien de talloze ervaringen die zij hebben met werken met jeugd (bijvoorbeeld CRW, de jeugddienst van de Bond van Jonge en Grote Gezinnen, KLJ, Hoge scholen, enz.), was de partnerorganisatie voor het project 'al doende leren' vlug gekozen.

Middelen :

- het centrum heeft vanwege de Koning Boudewijnstichting minder subsidies gekregen dan aangevraagd (150 000 BEF i.p.v. 200 000);
 - bijkomende financieringsbron : Dynamo 2 (Vlaamse Gemeenschap Departement Onderwijs) geeft 50 000 BEF. Zo komt men in totaal aan de vooropgestelde 200 000. Bij Dynamo 2 kan men projecten indienen die enerzijds gericht zijn op attitudevorming naar arbeid toe en anderzijds gericht zijn op het met de school naar buitentreden, via of in samenwerking met bedrijven of vzw's.
- Momenteel lopen in het centrum nog twee projecten met financiering van Dynamo 2, grotendeels buiten de verplichte schooluren :
- avontuurlijk weekend, gestoeld op OutwardBound-principes;
 - mini-onderneming : enkele klassen produceren iets, andere klassen verkopen het. Hiervoor moet men o.a. een boekhouding opendoen. Voor deze boekhouding en voor de investeringskosten gebruikt men de subsidie van Dynamo 2.

Motivatief project 'al doende leren' :

In de vorige video werd getoond 'Dit is deeltijds onderwijs', maar het werd volgens de leerlingen wat te rooskleurig voorgesteld. Men wou ook de andere kant eens laten bekijken, vanuit de leerlingen zelf dus.

Tijdens de voorbije drie jaren deeltijds onderwijs werkt men in dit centrum constant met projecten. De algemene vorming is niet opgesplitst in een aantal vakken. Eén leerkracht geeft gedurende één dag per week algemene vorming. Men tracht dezelfde leerkracht gedurende drie jaar voor dezelfde klasgroep te zetten. Hij/zij evolueert dus met dezelfde leerlingen mee van het eerste naar het tweede jaar en van het tweede naar het derde jaar. Het gevolg is dat de meeste leerlingen zich erg gaan hechten aan de leerkracht. Sommige doen hun derde jaar meer voor de juffrouw dan voor zichzelf, "omdat zij het gevraagd heeft". De jongeren gaan zich

ook erg binden aan de klasgroep zelf. Ze komen naar het centrum DBSO om er een gezellige dag van te maken.

De thema's in 'algemene vorming' sluiten altijd zeer dicht aan bij de leefwereld van de jongeren. Voorbeelden zijn : sociale zekerheid, budgettering (huishouden : hoe een budget beheren ?), gezondheid en seksualiteit, wonen, enz. Leerlingen brengen soms zelf een thema aan, veelal vanuit een concrete situatie. Bijvoorbeeld iemands moeder zit in de gevangenis, die jongen heeft vragen over de doodstraf, dan wordt dit thema opgenomen in de klas. Drie hoofdbrokken in de algemene vorming zijn attitudevorming, taal en rekenen. Attitudevorming krijgt boven alles de prioriteit.

Het probleem met de projectwerking is dat men in het derde jaar een beetje uitgepraat raakt. Leerlingen raken hun kleine themapakketjes moe. Vandaar de idee om eens iets groter aan te pakken : video. Het is een medium dat aanspreekt. Aanvankelijk was het de bedoeling om in twee klassen van het laatste jaar (derdejaars), 'Verzorging & Diensten' (V&D) en 'Decoratie en Publiciteit' (D&P), tijdens de algemene vorming het videoproject op te starten : de initiatielessen en het uitwerken van het scenario, de opnames en het verdere verloop zouden plaatsvinden tijdens de vrije dagen. De meeste activiteiten hebben uiteindelijk toch tijdens de algemene vorming plaatsgevonden (cfr. timing).

De volledige klas deed dus mee aan het videoproject, ook diegenen die al werk hadden. Vorig schooljaar, toen het project werd aangevraagd, had bijna niemand van D&P werk, nu hebben er 6 van de 8 wel werk. Dat kon men nu eenmaal niet voorzien. Van V&D heeft niemand werk. Beide klasgroepen maken apart een video.

Doelgroep :

Het project richtte zich naar die groep jongeren die ook in hun opleiding uiting geven van een minimale interesse in artistieke uitingsvormen, nl. de richting Decoratie-Publiciteit. Slechts weinig jongeren in deze richting hadden in het verleden werk. In deze groep zitten vaak leerlingen met een grote individuele problematiek : gezin staat onder toezicht; leerlingen afkomstig uit de psychiatrie; de drugsproblematiek is sterk aanwezig in deze groep, de leerlingen verbergen het ook niet en komen soms onder invloed van marihuana in de klas aan. Dat zij gezien hun migrant-zijn, hun voorkomen en hun persoonlijke problemen nauwelijks kans maken op werk, wekt al lang geen verwondering meer. Zonder te veralgemenen wordt deze groep volgens de begeleiders gekenmerkt door een ietwat 'anarchistische' tendens.

De andere deelnemers aan het project volgen de richting 'Verzorging en diensten'. In deze groep valt niemand onder toezicht van de Jeugdrechter, het zijn overwegend Marokkaanse meisjes uit kansarme gezinnen.

De doelgroep in termen van arbeidsonrijpheid :

- geen doorzettingsvermogen;
- geen concentratievermogen; ze zijn enorm vlug afgeleid;

- krijgen weinig stimulansen van thuis uit. De Marokkaanse meisjes moeten hier ook een cultuurelement doorbreken : ze worden thuis zeker niet aangemoedigd om te gaan werken. 'Mooi zijn' is echter iets waar ze zeer sterk mee bezig zijn en om nieuwe kleren en make-up te kunnen kopen, moet je natuurlijk geld hebben. Het mes snijdt dus langs twee kanten, hoewel ze soms de breuk tussen de Westerse en de moslimcultuur maar al te graag uitspelen tegenover de school;
- tuchtproblemen : ze hebben het moeilijk om bevelen te aanvaarden van iemand die autoritair is;
- het leren omgaan met tijdsdruk is moeilijk, tijdig bepaalde zaken leren afwerken;
- afspraken maken, is eveneens moeilijk.

Doelstellingen :

- Jongeren gedurende een bepaalde periode intensief begeleiden en vormingskansen aanbieden.
- Jongeren aanspreken met een boeiende activiteit, opdat zij uit deze ervaring nieuwe energie zouden halen.
- Jongeren, door het aanbieden van een langdurig project, een reële kans tot engagement aanbieden. Leren omgaan met een taakspanning die niet gering is.
- Jongeren een stuk zicht laten krijgen op hun eigen plaats in deze maatschappij. Door zichzelf, hun eigen school en hun sociale verbanden in beeld te laten brengen, kunnen jongeren, mits een goede begeleiding, iets nadrukkelijker zicht krijgen op hun positie en mogelijkheden.
- Een product maken, dat bruikbaar kan zijn voor :
 - * een voorstelling van de school, zijn jongeren en zijn samenwerkingsverbanden;
 - * een video die als uitgangspunt kan dienen voor andere jongeren en groepen om rond te werken (o.a. om de stap te zetten naar allerlei organisaties), ...
- Voor de school : de samenwerkingsverbanden verder optimaliseren.

Aanvullingen :

- hen zin voor werk geven : zeggen tegen de leerlingen "als je dit kunt afwerken binnen dit trimester, dan kan je nog iets anders doen of verwezenlijken". De video-activiteiten moeten van binnen de uren naar buiten de uren kunnen verlegd worden. Omdat de leerlingen voor theorie niet op vrije dagen naar de school komen, werd er voor gekozen om de initiatie en de uitwerking van het scenario tijdens de uren algemene vorming te geven. Daarnaast had men al enkele negatieve ervaringen met projecten die in het verleden buiten de uren werden opgezet : ARKTOS heeft bijvoorbeeld in het verleden een graffiti-project opgezet tijdens de vrije dagen, van de zes à zeven kandidaten die zich hadden ingeschreven, zijn er slechts twee komen opdagen;
- hen leren samenwerken (anders heb je geen resultaat met de video);
- voorbeeldfunctie filmen : tewerkstelling zal in het video-project ter sprake worden gebracht; voorbeelden van referentiepersonen die werken, zouden gefilmd worden;

- hen een positief zelfbeeld geven;
- met de video naar buiten treden. Bijvoorbeeld de video gaan voorstellen in een jeugdhuis. Zelf leren dingen op poten zetten, is uiteindelijk de bedoeling.

Doelstellingen in termen van vaardigheden/eigenschappen :

- doorzettingsvermogen : ze beginnen eraan en moeten doorwerken tot aan het einde;
- stiptheid : geen hoofddoelstelling van het project, wel een algemene doelstelling binnen het centrum DBSO die dagelijks wordt gecontroleerd;
- flexibiliteit : geen hoofddoelstelling;
- teamwerk : prioritair voor het welslagen van het project;
- assertiviteit : geen hoofddoelstelling, wel algemene doelstelling.

Rekrutering :

De twee klassen werden afzonderlijk, maar telkens in zijn geheel bij het project betrokken. Ook de leerlingen met werk uit deze groepen namen deel, om zo het groepsproces te kunnen benaderen.

Het project werd aan de twee klassen voorgesteld tijdens een les 'algemene vorming'.

De criteria voor de selectie van deze klassen waren de volgende :

- derde jaars;
- tewerkstelling op een laag pitje (dat is voor het schooljaar '95-'96 wel veranderd bij de opleiding Decoratie en Publicatie omdat zes van de acht nu wel werk hebben gevonden);
- qua attitudes de moeilijkste groepen.

Bijkomende omschrijving van de doelgroep :

Het gaat hier om een sterk heterogene groep, zowel qua studieniveau (van BuSO tot ASO) als qua leeftijd (15 tot +20). De jongeren kunnen vrij geconcentreerd werken aan een opdracht van een half tot maximaal een heel uur, wat wil zeggen dat hun aandachtsniveau voldoende tot goed is. De jongeren hebben een brede interesse. De leerling-begeleider verhouding is goed, mede doordat de leerlingen de begeleiders al kennen van vorig schooljaar. De jongeren zijn nogal sterk individualistisch zonder dat dit de groepsfeer en samenhangigheid benadeelt; toch zal een groepsactiviteit niet makkelijk zijn.

Concreet aanbod en methodiek :

De twee groepen maken onder begeleiding een video rond het thema 'Jongeren Deeltijds Onderwijs stellen zich voor'.

Jongeren doorlopen, onder professionele begeleiding, het volledige proces van het maken van een video. Voor deze activiteit werd gekozen omwille van het aantrekkelijke en het motiverende voor de jongeren alsook omwille van de concrete vraag van leerkrachten en leerlingen om de school aan anderen voor te stellen vanuit de leerlingen zelf.

Timing :

Het project is gestart in januari 1996 en werd per klas gedurende 16 halve dagen uitgevoerd. De leerlingen stelden hun video's voor tijdens de opendeurdag van het centrum DBSO.

Bereikte jongeren :

De eerste groep, Verzorging en Diensten (7), bestaat hoofdzakelijk uit migranten-meisjes afkomstig uit 'normale' gezinnen, met overwegend een 'goed' schoolverleden. Werkervaring was voor de meeste meisjes onbekend. Waarom vinden zij geen werk ?

De redenen van de huidige werkloosheid is bij een van de meisjes het niet beschikken over de nodige arbeidsattitudes, bij de andere zes is het het gebrek aan interesse voor (laaggeschoold) werk.

De tweede groep, Decoratie en Publiciteit (10), was een gemengde groep naar geslacht en overwegend 'Belgisch'. De meerderheid uit deze groep had wel al enige werkervaring.

De redenen van de werkloosheid in deze groep : twee van hen hebben problemen thuis; één is er geplaatst door een gerechtelijke instantie; één van hen vindt geen werk door het beperkte aanbod op de arbeidsmarkt; bij vier van hen heeft de werkloosheid een andere reden, maar welke dat precies is, is niet vermeld.

2. Projecten die niet uit de startblokken zijn geraakt

Drie geselecteerde projecten zijn niet van start kunnen gaan. Deze projecten werden ingediend, respectievelijk door het centrum DBSO verbonden aan het Koninklijk Atheneum te Oudenaarde, en de externe organisaties Citycoaching Gent en vzw Wielewaal Turnhout (Bos 't Ename in Oudenaarde).

Het eerste project waarbij het centrum DBSO initiatiefnemer was, stond in het teken van de aanleg, het dagelijks beheer en het onderhoud van een educatief natuurreservaat. Dit (toekomstig) reservaat is gelegen op een open terrein langsheen de Middenschool van het Gemeenschapsonderwijs te Oudenaarde.

Dit project had vooral tot doel leerlingen uit het DBSO, samen met leerlingen uit het voltijds onderwijs volgende zaken bij te brengen :

- het verwerven van (meer) kennis van inlandse planten en dieren;
- het verwerven van handigheid bij het manipuleren van instrumenten en het opbouwen van een methodologische aanpak;
- het dragen van verantwoordelijkheid over het biotoop, waarbij de mens centraal gesteld wordt.

Dit project is niet van start kunnen gaan omwille van het gebrek aan geschikte kandidaten : de projectverantwoordelijken achtten niet alle leerlingen uit het deeltijds onderwijs geschikt om mee te draaien in een project dat doorgaat in de onmiddellijk nabijheid van een middenschool.

Een tweede reden waarom het project niet is kunnen starten, heeft te maken met de afwezigheid van enige verloning voor het werk dat de jongeren op het terrein moesten verrichten. Potentiële kandidaten uit een home haakten daarom af. Ook ouders van andere geschikte kandidaten vonden het om die reden niet opportuun dat zoon/dochter in het project zou stappen.

Het tweede project, opgezet door Citycoaching Gent, had een andere invalshoek, nl. het inschakelen van leerlingen uit het DBSO bij het herstellen van een 'reuzefiets'. De hoofddoelstelling in dit project was de handvaardigheid en mentale mogelijkheden alsook de verantwoordelijkheidszin van de jongeren accentueren om zo hun zelfbeeld en perspectieven positief te evalueren.

Dit project is eerder om praktische, organisatorische redenen pas in mei '96 van start kunnen gaan : het opstarten van een samenwerking met de Industriële Hogeschool voor de meer technisch-mechanische aspecten van het project verliep zeer moeizaam, het vinden van een werkplaats waar men met de reuzefiets terecht kon, is eveneens niet van een leien dakje verlopen.

Het derde project, op initiatief van de vzw Wielewaal uit Turnhout, was net zoals het eerste project gericht op het werken in de natuur, natuurbehoud, bosbeheer. De voornaamste doelstellingen waren : het aanleren van diverse praktische vaardigheden die deel uitmaken van natuurbeheer; het bereiken van een zekere ar-

beidsrijpheid; het aanleren van andere sociale vaardigheden die nuttig zijn in een latere werksituatie.

Dit project is gestrand op een gebrekkige samenwerking tussen de initiatiefnemer en het centrum DBSO. Het project zou starten met een kennismaking met het terrein door de jongeren uit het deeltijds onderwijs. Deze eerste ronde heeft nooit plaatsgevonden (kunnen vinden).

HOOFDSTUK 4

DE STEM VAN DE DEELNEMERS

Inleiding

In het vorige hoofdstuk werd de concrete uitwerking van de projecten uiteengezet. Dit overzicht is gebaseerd op documenten van en gesprekken met de projectverantwoordelijke(n). Ook in de volgende twee hoofdstukken staat de evaluatie van de projecten door de projectverantwoordelijken en de onderzoekers centraal. Naast al deze analyses en evaluaties mogen we uiteraard de stem van de deelnemers zelf niet uit het oog verliezen.

Hoe denken zij over het project? Hoe zijn ze er in terecht gekomen? Hoe evalueren zij de inhoud, de methodiek, de timing, de resultaten, ...?

Doordat heel wat projecten vrij laat van start zijn gegaan of op een vrij korte tijdspanne werden afgerond, was het niet haalbaar voor elk project een begin- en/of eindgesprek met één of meerdere deelnemers te voeren.

In het totaal werd bij 25 jongeren gepeild naar hun evaluatie van het project 'al doende leren'.

1. Kennismaking met en intrede in het project

Op de vraag hoe ze in contact gekomen zijn met het project liggen de antwoorden dicht bij elkaar:

1. De leerkrachten/begeleiders uit de centra DBSO/DV of de begeleiders uit de externe organisatie die ook de algemene vorming in het deeltijds onderwijs verzorgen, hebben de leerling over het project geïnformeerd. Deze informatie werd eventueel aangevuld met een bezoek aan het project of met positieve ervaringen van andere deelnemers. Enkele jongeren zijn na de kennismaking zelf gaan vragen of ze in het project konden stappen.
2. In een aantal projecten werd het concrete project tijdens de lessen 'algemene vorming' voorgesteld door de begeleiders uit de externe organisatie.

3. In het project van de vzw Foyer en van het Technicum Antwerpen was de deelname verplicht voor resp. de leerlingen uit het eerste jaar en de leerlingen van het derde jaar van twee specifieke opleidingen. De activiteiten werden in beide projecten bij aanvang wel aan de leerlingen voorgesteld maar de deelname was verplicht.
4. In het project Aura verliep de kennismaking via het intakegesprek dat met alle leerlingen wordt gevoerd bij instap in het centrum deeltijdse vorming en na een proefronde in de verschillende projecten. De leerlingen kunnen tot op zekere hoogte het project waarin ze stappen zelf kiezen.
5. Voor één deelnemer heeft het feit dat de begeleider hem thuis kwam ophalen en het project hierdoor makkelijk bereikbaar was, de doorslag gegeven.

De antwoorden van de leerlingen over de kennismaking en intrede lopen heel sterk gelijk met de beschrijving door de projectverantwoordelijken.

2. Motivatie voor deelname en toegankelijkheid van het project

Om te peilen naar de motivatie van de leerlingen stelden we hen de vraag of ze na de kennismaking met het project onmiddellijk geïnteresseerd waren om op het aanbod in te gaan, om mee te doen.

In elk project vinden we tegengestelde antwoorden. Er is geen project waar alle ondervraagde deelnemers onmiddellijk enthousiast waren over het project.

Een aantal jongeren nam een kritische, afwachtende houding aan :

- ze willen eerst een kijkje gaan nemen : wat gaan ze daar doen, wie doet er nog mee, ...;
- alweer een dag extra naar school;
- de drempelvrees, het onbekende.

Andere jongeren waren minder terughoudend en zijn vol enthousiasme op het project of de verplichte activiteiten toegestapt. Zij werden vooral aangesproken door :

- de mogelijkheid een werkervaring op te doen. Ook de concrete inhoud van deze werkervaring motiveerde sommige onder hen om mee te doen (bv. het herstellen van fietsen);
- de verwachting iets te kunnen bijleren, nieuwe dingen en mensen te leren kennen, op sportief vlak iets bij te leren;
- de mogelijkheid een vrije dag zinvoller te besteden;
- de mogelijkheid om samen met andere jongeren nieuwe dingen te kunnen doen;
- de druk van thuis uit om iets positiefs te doen tijdens de vrije dagen (en niet altijd te slapen);
- de activiteiten waren gratis.

Een aantal jongeren hadden zelf voor de activiteit gekozen en waren daardoor gemotiveerd om het op zijn minst eens te proberen, zonder al te veel verwachtingen.

Los van hun beginhouding tegenover het project vonden alle ondervraagde deelnemers de toegankelijkheid van het project zeer goed.

Concrete aanwijzingen hiervoor zijn :

- enkele leerlingen zijn eerst met de leerkracht algemene vorming op bezoek gegaan;
- enkele leerlingen wijzen uitdrukkelijk naar het feit dat ze werden opgehaald door de begeleiders waardoor de toegankelijkheid zeer hoog lag;
- voor leerlingen die verplicht werden om aan het project deel te nemen, was de toegankelijkheid volgens de leerlingen vanzelfsprekend;
- enkele leerlingen konden voor extra informatie terecht bij de leerkracht algemene vorming en de activiteiten gingen eveneens door op school (buiten de schooluren).

3. Verwachtingen bij de start van het project

3.1 Globale verwachtingen

Op de vraag wat ze bij het begin van het project van hun deelname verwachtten, lopen de meningen opnieuw uiteen. Ditmaal is de houding van de leerlingen gekoppeld aan de inhoud van het project.

Samengevat komen volgende houdingen tot uiting : geen verwachtingen, we zullen wel zien versus duidelijk geformuleerde verwachtingen. In deze laatste groep kunnen we een onderscheid maken tussen verwachtingen die verband houden met het opdoen van een werkervaring enerzijds en verwachtingen die te maken hebben met het hebben van een plezierige tijd anderzijds. Meer concreet komen deze verwachtingen op het volgende neer :

- Een groot deel van de jongeren die aan een tewerkstellingsproject deelnamen, hadden bij aanvang duidelijk een aantal verwachtingen : geld verdienen, ervaring opdoen, stielman worden, vak leren, leren werken, ...
- Daartegenover staan de verwachtingen van jongeren uit projecten die meer gericht waren op een zinvolle invulling van de vrije tijd : zich amuseren, iets bijleren over de activiteit(en) die werden aangeboden, als persoon veranderen, vaardigheden/technieken verwerven, ...

De drie deelnemers uit het 'verbondenheidsproject' hadden geen duidelijk omschreven verwachtingen bij hun instap in het project.

3.2 Verwachtingen gericht op doorstroming

De verwachtingen t.a.v. het project voor wat betreft voorbereiding op werk of op het vinden van een zinvolle vrijetijdsbesteding, waren bij de start van het project vrij laag. Op enkele uitzonderingen na had niemand van de deelnemers enige verwachtingen t.a.v. één of beide aangehaalde punten.

De jongeren die toch wel enige verwachtingen koesterden op het vlak van doorstroming naar werk, vinden we in projecten die het project 'al doende leren' beschouwen als een tussenstap naar een brugproject of reguliere tewerkstelling.

4. Plus- en minpunten

Bij hun evaluatie van het project stonden we eerst stil bij wat de deelnemers zo positief vonden aan het project.

Alle ondervraagde deelnemers waren zeer enthousiast en dit om één of meerdere van volgende redenen :

- een goede sfeer in de groep;
- het aanbod : sport, rustig naar een film kijken, je leert veel over jezelf, je kan zelf de inhoud bepalen, je diende geen rekening te houden met de prijs van de activiteiten, activiteiten die in mijn mogelijkheden lagen en me het gevoel gaven dat ik het kon, veel afwisseling;
- leren werken in groep, alles samen kunnen doen;
- nieuwe dingen doen : uitstappen naar beurzen, rusthuis, circusactiviteiten;
- goede begeleiding : de juiste aanpak van 'moeilijke gasten', een tweede kans krijgen, zelf veel mogen kiezen, je mag je gedacht zeggen wat op school meestal niet kan, de begeleider staat open voor de mening van de jongeren, de begeleider staat dichterbij de leerlingen, de begeleider is losser dan de leerkrachten, je mag de begeleiders aanspreken met de voornaam, de begeleiders zijn vriendelijk, betere aanpak van het zelfde aanbod als op school;
- de tijd gaat sneller voorbij, veel beter dan op school;
- technische vaardigheid verworven.

Hier en daar hoorden we ook wat minpunten, zij het slechts bij enkele jongeren (N=6) :

- de begeleider kan er niet tegen dat we 'spelen' en loopt onmiddellijk naar de coördinator;
- volgens enkele jongeren zijn al deze activiteiten niet nodig, ze willen alleen maar werken en zo weinig mogelijk theorie;
- soms duurde het te lang vooraleer een begeleider langs kwam om een probleem bij het werkstuk op te lossen;
- sommige externe begeleiders konden de leerlingen niet de baas wat als zeer storend werd ervaren, sommige begeleiders waren te streng;

- het project is te laat van start gegaan;
- de groep was te klein om bepaalde activiteiten te kunnen uitvoeren;
- het project speelde zich nog te veel af op school, in de gebouwen van de school;
- in het begin was het wat zoeken en verliepen niet alle activiteiten even vlot;
- te weinig betaald.

5. Wat heeft het project mij opgeleverd ?

Op de vraag of ze iets bijgeleerd hebben in het project antwoorden alle deelnemers direct positief :

- meer technische vaardigheden (bv. leren lassen, met monofiets leren rijden, ...);
- beter leren op tijd komen;
- conditie is verbeterd;
- zichzelf beter leren kennen;
- meer informatie gekregen over bijv. sexualiteit;
- geleerd dat andere mensen andere interesses kunnen hebben en dat het de moeite loont naar elkaar te luisteren;
- op een plezierige manier betere manieren (etiquette) geleerd;
- beter leren samenwerken;
- het Nederlands beter leren begrijpen en spreken;
- durven optreden voor publiek;
- leren opruimen en zorg leren dragen voor materiaal;
- enkele jongeren gingen liever naar school door het project, voor de meerderheid ging deze ervaring echter niet op.

Uit de gesprekken met de leerlingen is het duidelijk geworden dat de ondervraagde jongeren heel positief stonden tegenover het project en het zeer zeker de moeite vonden. De redenen hiervoor staan hierboven vermeld. Ondanks de aard van een aantal van deze redenen, zien de meeste leerlingen dit niet als een persoonsverandering. Ze zijn nog steeds dezelfde personen als daarvoor, als persoon zijn ze niet veranderd. Slecht hier en daar vind je die link wel. Eén jongere gaf openlijk toe dat hij in positieve zin was geëvolueerd : hij was een moeilijke leerling, is door het project tot het besef gekomen dat hij zich vooral door anderen liet meeslepen. Hij heeft afstand genomen van deze 'vrienden' en voelt zich hierdoor veel beter.

6. Toekomstplannen

Op de vraag hoe ze hun toekomst bekijken, vinden we twee groepen : één groep wil, als het kan, verder meedoen aan het project terwijl de jongeren uit de tweede groep een andere richting uitwillen : voltijs of deeltijds werk, voltijsde opleiding, ...

Ongeveer de helft van de jongeren hoopt dat het project in de toekomst wordt verdergezet. Ze vinden dat het nu pas goed begint te lopen en zouden het jammer vinden als het niet wordt verdergezet. Een deel van hen wil het project liefst uitbreiden (meer dan een 1/2 dag), en vinden van zichzelf dat ze nog niet toe zijn aan werk of willen enkel gaan werken bij 'een goede baas'.

De jongeren uit de tweede groep geven o.a. de voorkeur aan werk. Ze sluiten niet uit dat ze, in de mate van het mogelijke, zullen aansluiten bij het project om bijv. mee te doen aan sportactiviteiten.

Andere leerlingen worden meerderjarig en stappen uit het DBSO. Het liefst van al willen ze werk, maar sommige onder hen geven toe dat ze te weinig naar werk zoeken. De mogelijkheid bestaat dat ze in andere projecten stappen maar dan wel buiten de schoolmuren en -uren. Deze jongeren vinden het wel spijtig dat een dergelijk project niet eerder voorhanden was en vinden het een aanrader voor alle werkloze jongeren in het DBSO.

Eén deelnemer zoekt werk in de richting van de gevolgde activiteit (circus) en een andere deelnemer heeft via het centrum deeltijds vorming de mogelijkheid gekregen zijn 'illegale' graffitiopraktijken om te zetten in 'legale' activiteiten en kan hierdoor af en toe wat bijverdienen. Het liefst van al zou hij in deze sector willen verder gaan. Indien dit niet kan, wil hij verder doen met het verbondenheidsproject.

HOOFDSTUK 5

GROEIPIJNEN EN STRUIKELBLOKKEN

Inleiding

De reden om eerst in te gaan op de minder positieve ervaringen van de projecten, ligt in de wijze waarop de meeste projecten van start zijn gegaan.

Zoals uit de beschrijving van de projecten blijkt, zijn de meeste initiatieven maar pas nu, met financiële steun van de Koning Boudewijnstichting van start kunnen gaan. Sommige projecten kenden geen voorgeschiedenis, andere projecten richtten zich voor het eerst tot deze doelgroep uit de centra DBSO/DV.

Volgens heel wat betrokken partijen ligt de grootste waarde van dit initiatief dan ook in de mogelijkheid die geboden werd eindelijk dat te kunnen doen wat men al langer voor deze groep wilde doen maar waarvoor men niet over de nodige middelen beschikte. Tijdens de gesprekken met de projectverantwoordelijken is dan ook herhaaldelijk een dankwoord aan het adres van de Koning Boudewijnstichting uitgesproken.

Deze situatie heeft uiteraard gevolgen voor de evaluatie van de projecten. De sterke kanten hebben zich nog niet voldoende kunnen uiten, attitudes veranderen niet op enkele maanden, weken of dagen tijd, ... De groeipijnen die de projecten ervaren hebben, zijn daarentegen wel duidelijk gekend.

Naast de problemen bij de start, wijst het onderzoek ook op een aantal struikelblokken, die verder gaan dan de problemen bij de start.

Uit de interviews met de projectverantwoordelijken en uit de analyse van bepaalde projectkenmerken, zijn volgende groeipijnen en struikelblokken op de voorgrond getreden.

1. Rekrutering en bereik van de doelgroep

Uit de beschrijving van de projecten, kan men al onmiddellijk afleiden dat de 12 projecten geen al te grote groep jongeren hebben bereikt. In totaal gaat het om 149 leerlingen (minder kritisch bekeken om 166 leerlingen), wat een gemiddelde is van 12,4 deelnemers per project. Wanneer we de situatie op projectniveau bekijken, stellen we vast dat twee projecten 62 leerlingen voor hun rekening nemen, aanvuld met twee andere projecten die samen goed zijn voor 35 deelnemers. M.a.w. 4 projecten (30%) zijn goed voor 65% van de totale deelnemersgroep.

Wat maakte het zo moeilijk om leerlingen te bereiken ?

1. bij de start van enkele projecten bleek dat meer leerlingen werk hadden gevonden dan de voorbije schooljaren. Deze werkenden behoorden dan niet meer tot de doelgroep;
2. drie projecten situeerden zich binnen één centrum DBSO;
3. in enkele gevallen was er aanvankelijk heel wat energie nodig om een goede samenwerking op te bouwen tussen de externe organisatie en het centrum DBSO. Pas na dit goed contact verliep het bereik van de jongeren vlotter;
4. leerlingen DBSO zijn niet mobiel, hebben weinig zin om zich te verplaatsen. In een aantal projecten deed men extra inspanningen om de jongeren thuis te gaan ophalen, anders daagden ze niet op;
5. in enkele projecten vonden de activiteiten plaats op momenten dat leerlingen uit het voltijds secundair onderwijs ook vrij zijn. Jongeren uit het DBSO gaven dan vaak de voorkeur aan het samen zijn met lief of vrienden;
6. in de meeste projecten steunde de deelname aan het project op een vrijwillige keuze van de jongeren. Dit vraagt dan ook een zekere bekendheid van het project bij dit publiek. Doordat heel wat projecten voor de eerste keer plaatsvonden, konden ze nog niet onmiddellijk rekenen op een dergelijke bekendheid. De leerlingen laten kiezen of ze al dan niet aan het project deelnemen, heeft ook tot gevolg dat de leerlingen moeten overtuigd zijn van het nut. Overtuigd van het nut in vergelijking tot hun andere activiteiten die misschien in de maatschappij niet aanvaard worden maar wel veel geld opleveren en in hun beperkte groep wel het nodige aanzien opleveren;
7. een aantal projecten zijn van start gegaan zonder na te gaan of er wel interesse bestond voor die bepaalde activiteit(en). Daarnaast stelden de begeleiders ook vast dat ondanks het peilen naar de interesse van de jongeren de respons zeer laag was. Hier speelde volgens de begeleiders het probleem dat deze jongeren wel gemotiveerd worden om te zeggen wat hen interesseert maar ze daarna niet gestimuleerd worden om effectief op het aanbod in te gaan. Deze stimulans voor deelname aan activiteiten van een externe organisatie zou bv. kunnen komen vanuit het centrum DBSO/DV;
8. voor migrantenjongeren past het niet altijd in hun cultuur om aan bepaalde activiteiten mee te doen (bv. op weekend gaan). Dit vraagt dan ook extra inspan-

ningen om de leerlingen toch te motiveren, eventueel via huisbezoeken;

9. leerlingen werken soms tijdens de nacht (bv. kippen vangen bij een kippenkweker) en zijn dan overdag te moe om aan een project deel te nemen;
10. een andere moeilijkheid om leerlingen te bereiken, is de houding van de ouders t.a.v. het project. Hier speelt vooral de afwezigheid van een vergoeding een belangrijke rol, zeker wanneer de leerlingen een bepaald product maken voor anderen.

2. Samenwerking met de partnerorganisatie(s)

Het belang van een goede samenwerking tussen centrum DBSO/DV en externe organisatie is één van de voornaamste lessen uit een aantal projecten.

1. Eén project, waarbij de externe organisatie de initiatiefnemers was, heeft vooral op dit vlak veel geleerd doorheen het jaar dat het project plaatsvond. In het begin hadden de leerkrachten en coördinator van het centrum DBSO het gevoel dat de externe organisatie volledig los van de school wou werken. De school voelde zich uitsluitend leverancier van de jongeren zonder verder bij het project te worden betrokken. De school wilde minstens informatie verkrijgen, feedback krijgen over de werking met de jongeren. De leerkrachten hadden het gevoel dat de begeleiders uit het project nu eens gingen laten zien hoe je met die gasten dient om te gaan. In het gesprek op het einde van het project gaf de projectuitvoerder toe dat hij aanvankelijk zo weinig mogelijk vanuit de school wou werken uit vrees dat hij anders geen goed contact met de jongeren kon opbouwen, dat ze hem meer zouden beschouwen als een leerkracht en minder als een jeugdwerker. Naarmate het project vorderde, groeide het besef dat deze doelgroep bijna uitsluitend via de school kon worden bereikt.
2. Ook voor praktische afspraken is een goede samenwerking tussen het centrum en de externe organisatie nodig: leerlingen wisselen bijvoorbeeld op school van opleiding waardoor hun lesrooster kan veranderen (eerst vrij op donderdag en vrijdag, daarna op maandag en dinsdag). Deze leerlingen haken af in het project, de projectverantwoordelijke kon dit niet tijdig opvangen omdat hij niet op de hoogte was van de wijziging. Ook bv. de uitzending van het radio-programma door leerlingen 'al doende leren' vond plaats tijdens de lessen van andere groepen in het DBSO. Deze leerlingen wilden dan luisteren, de leerkracht was daar niet op voorzien en kon het beluisteren van het programma niet altijd combineren met de les.
Een ander project plaatste de activiteiten op woensdagvoormiddag, tevens het moment waarop meerdere deelnemers hun strafstudie dienden te vervullen. Hierdoor lag de respons op het project lager, en werd later de timing aangepast.

3. Niet enkel de leerkrachten algemene vorming willen bij het project betrokken worden. Het volledige team leerkrachten algemene vorming én beroepsgericht- te vorming zijn geïnteresseerd. In andere projecten was de ervaring eerder om- gekeerd : scholen laten soms de kans liggen om overleg te plegen, om een der- gelijk project bij de leerlingen voor te stellen. Ook de initiatiefnemer van het project werd niet altijd uitgenodigd om het project te komen voorstellen. Een dergelijke relatie bemoeilijkt uiteraard ook de rekrutering van de leerlingen.
4. Ook wat de samenwerking met de PMS-medewerker betreft, is een goed over- leg noodzakelijk. De projectverantwoordelijke komt bepaalde zaken over de leerling te weten, zaken die de PMS-medewerker niet weet, en omgekeerd. Dit kan in bepaalde gevallen voor problemen zorgen. Een betere samenwerking is in het belang van de leerling.
5. Goede afspraken tussen het centrum en de partnerorganisatie(s) zijn ook be- langrijk voor wat de omgang met de leerlingen betreft. In bepaalde gevallen was de begeleider of het begeleidingsteam van de externe organisatie niet of te weinig vertrouwd met de doelgroep. Daarenboven wou deze begeleider of dit team geen beroep doen op de begeleiders uit het centrum. Dit leidde in bepaal- de gevallen tot het mislukken van die bepaalde activiteit of in sommige geval- len van een groot deel van het project. Daar het hier vooral om een verschil in begeleiding ging, gaan we dieper in op dit onderwerp onder punt vier 'metho- diek'.
6. Ook de samenwerking met Jeugdwelzijnswerkingen liep niet altijd even vlot. Hier is men in de problemen gekomen doordat deze werkingen enkel nog ge- subsidieerd worden voor activiteiten tijdens de vrije tijd. Met vrije tijd wordt hier enkel de tijd na schooltijd in het voltijds onderwijs bedoeld, en niet de vrije tijd van leerlingen DBSO tijdens de dag.
7. Wanneer een externe organisatie het laat afweten, weinig inspanningen levert, het project niet au sérieux neemt, maakt dit een slechte indruk op de leerlingen waardoor zij op hun beurt gemakkelijker afhaken. Hetzelfde geldt voor de cen- tra DBSO/DV. Indien zij weinig of geen interesse vertonen voor het verloop van het project, is een geïntegreerde aanpak van de jongeren moeilijk haalbaar.
8. De projectverantwoordelijken dienden vaak op te boksen tegen vooroordelen van externe organisaties t.a.v. de doelgroep. Zo vonden de begeleiders voor de activiteit 'diepzeeduiken' geen enkel zwembad bereid om mee te werken, en kregen ze vaak te horen dat dit toch wel een vrij vreemde vraag was vanuit een centrum met een dergelijk doelpubliek;

3. Het aanbod

Wat het aanbod betreft, heeft men ook hier in vele projecten een eerste try-out gedaan. De doelgroep was vaak nieuw, en dus ook het aanbod voor deze jongeren.

Op dit terrein heeft men eveneens veel geleerd uit de startfase :

1. de activiteiten mogen niet te hoog gegrepen zijn. In bepaalde gevallen, kreeg het eindproduct de bovenhand ten nadele van andere doelstellingen (bv. doelstellingen meer gericht op het groepsproces). In een ander project lag aanvankelijk de lat te hoog doordat er veel van de creativiteit van de leerlingen werd verwacht. Dit is echter niet voor iedereen vanzelfsprekend waardoor in een tweede fase de klemtoon kwam te liggen op het technische, meer praktische aspect van de activiteit;
2. de activiteiten die niet een specifiek einddoel hebben, vallen hierdoor wat minder in de smaak bij de jongeren. Zo dient bv. een percussieactiviteit naar een optreden toe te werken en mag het niet beperkt blijven tot elke week een beetje oefenen;
3. wanneer de leerlingen al minder positieve ervaringen hebben met een bepaalde activiteit vraagt het meer energie van de begeleider om de jongeren hiervoor te motiveren. Zo kende bv. een fotoproject in een bepaalde groep minder succes door de ervaringen op school. Voor de leerkracht 'fotografie' was de kwaliteit van de foto veel belangrijker dan de leerlingactiviteit zelf, de leerlingen mochten enkel zelf bepalen wat er gefotografeerd werd, en kregen niet de kans zelf foto's te nemen of te ontwikkelen. Deze activiteit sprak de leerlingen en de begeleider hierdoor minder aan;
4. de inhoud van de activiteiten moet ook voldoende uitdaging inhouden voor de jongeren. Wanneer bv. een survival-cursus te weinig inspanning vraagt van de jongeren, versterkt dit hun gevoel dat ze op vakantie zijn, of een sport zoals 'schermen' wordt door deze doelgroep als te kinderachtig beschouwd;
5. wanneer een activiteit over een korte periode loopt (bv. drie dagen), is er weinig tijd om in geval van problemen tussen bijv. begeleider en jongeren, deze problemen weg te werken;
6. wanneer er in een project naar een eindproduct wordt gewerkt, is het belangrijk dat er een afzetmarkt aanwezig is. In het project waar de leerlingen oude bromfietsen en scooters herstelden, bleek al gauw dat ze niet konden opboksen tegen het circuit van gestolen bromfietsen. Voor de deelnemers is dit een ontmoedigend gegeven;
7. inzake timing werd door één project aangehaald dat het beter zou zijn de activiteiten bij het begin van het schooljaar te plaatsen in de vroege avond. Hierdoor krijgen de jongeren nog steeds de kans om op het initiatief in te gaan en wordt de mogelijkheid dat jongeren niet gaan werken om aan deze 'leuke' activiteiten te kunnen deelnemen, kleiner. In januari wanneer een groep opnieuw werkloos is, zouden de activiteiten overdag kunnen plaatsvinden;

8. in de meeste projecten werd eerst de duur van de activiteiten per week bepaald en daarna de inhoud. Dit had tot gevolg dat er niet altijd flexibel met de tijd kon worden omgegaan. Voor bepaalde activiteiten bv. zeefdruk bleek achteraf dat men op bepaalde momenten beter een volledige dag had voorzien. Nu was het vaak werken tegen de klok;
9. het werken met migrantenmeisjes vraagt om een specifiek aanbod : doordat de meisjes thuis al veel moeten helpen, spreken stages of doe-activiteiten in de verzorgende sector hen niet echt aan. Ze hebben voor deeltijds onderwijs gekozen om het 'gemakkelijker' te hebben, ze vragen vooral naar ontspanningsactiviteiten buiten de wijk. De Turkse meisjes uit het project 'Buurtopbouwwerk' denken bewust zo weinig mogelijk aan hun toekomst. Ze kennen hun toekomst als Turkse vrouw, die strikt aan de Turkse principes gebonden is. Deze meisjes denken dus maar op zeer korte termijn, waardoor ze afhaken bij thema's die verband houden met de toekomst.
Deze vaststelling geldt niet voor alle migrantenmeisjes. Een deel van hen wil wel gaan werken, ze willen geld verdienen om zich bv. mooi te kunnen kleden, ...;
10. de jongeren kunnen een activiteit niet altijd goed inschatten. Als ze bv. gaan zeilen, weten ze niet dat ze zich voldoende warm moeten kleden. Ze denken dat waar ze ook gaan, er altijd wel een frituur of snackbar in de buurt zal zijn, ze brengen dus uit zichzelf geen eten mee;
11. de jongeren zijn ook niet gemakkelijk bereid een financiële bijdrage te leveren voor hun deelname aan het project;
12. een activiteit met te weinig afwisseling, te veel eentonige activiteiten, geen animatie spreekt de jongeren niet aan.

4. Methodiek

Naast het belang van de samenwerking tussen het centrum DBSO en de externe organisatie valt of staat een project met de gebruikte methodiek. Als een begeleider bijvoorbeeld niet weet hoe hij met de doelgroep dient om te gaan, of te weinig tijd en energie kan besteden aan het project, is het project gedoemd te mislukken.

Lessen uit het verleden inzake methodiek :

1. Wanneer één begeleider de verantwoordelijkheid draagt voor de uitwerking van het hele project, is het vrij zwaar. Niet enkel omwille van praktische redenen : als hij ziek werd, kon niemand hem vervangen. Maar ook omwille van de beperkte overlegmomenten. Het werken met deze jongeren vraagt voldoende ondersteuning en overleg met andere begeleiders. Zo heeft bijv. een begeleider op een bepaald moment afgehaakt : hij kon de situatie met twee leerlingen niet aan, hij kon er geen vat op krijgen. Een van deze jongere ging bv. een uur op de

grond liggen en speelde voor 'lijk'. Deze begeleider blijft het opbouwen van een goed contact een centraal aandachtspunt in zijn methodiek beschouwen maar vindt eveneens dat je over dergelijke zaken met iemand die de jongeren kent, moet kunnen praten. In een ander project liep het uit de hand doordat de begeleider zich niet bewust was van het 'zwarte kaliber' waarmee hij te maken had, hij kon de groep duidelijk niet de baas en zijn ingrepen deden de zaak soms enkel escaleren. Zo besliste de begeleider de fles gin die de leerlingen bij zich hadden mee te ledigen, omdat de fles dan sneller leeg zou zijn, i.p.v. het gebruik van sterke drank te verbieden. Een begeleider moet de groep aankunnen zowel methodisch als inhoudelijk. Indien dit niet lukt, krijgt hij/zij geen respect van de jongeren.

2. In de voorgaande voorbeelden zit nog een ander 'addertje onder het gras' verborgen: hoever kan je gaan in je contact met de jongeren? Kunnen deze jongeren de situatie aan waarbij diegene die instaat voor de begeleiding, die verantwoordelijk is voor jou en bepaalde zaken van je verwacht, ook je vriend wil zijn?
3. Op dit punt moeten ook duidelijke afspraken gemaakt worden tussen de verschillende begeleiders: deze van de externe organisatie en deze van het centrum DBSO. Indien de externe organisatie de begeleiders van het centrum beschouwt als deelnemers, wordt het voor de jongeren te verwarrend. Het plaatst de begeleiders van het centrum, die de jongeren goed kennen, tussen twee vuren. Een dergelijke situatie kan maken dat een project mislukt.
4. De groep niet goed kunnen inschatten bij het begin van het project heeft soms ook te maken hebben met het verschil in leefwereld tussen beide partijen (jongeren en begeleiders). Wanneer begeleiders hun afkeur laten blijken t.a.v. bepaalde houdingen van de leerlingen kan dit het eerste contact bemoeilijken. Het gaat hierbij om houdingen, attitudes en niet om bv. druggebruik e.d. Een voorbeeld: heel wat van deze jongeren brengen hun vrije tijd door met bv. slapen, video kijken. Niet alle begeleiders kunnen dit zo maar aanvaarden en bekijken de leerlingen door een negatieve bril. Op deze manier slaag je er als begeleider niet in een goed contact met de jongeren op te bouwen. Belangrijker is te vertrekken vanuit hun positieve eigenschappen om van daaruit een programma op te stellen voor deze doelgroep.
4. De jongeren hebben structuur nodig. Eventjes van start gaan en samen met de leerlingen bepalen wat je gaat doen tijdens het project, verloopt moeizaam in deze groep. Er kan later eventueel overgestapt worden naar een lossere samenwerking, waarbij bv. de jongeren zelf in groep of individueel voorstellen kunnen formuleren. Het blijft echter noodzakelijk een duidelijke timing, planning op te stellen.

5. Deze jongeren hebben ook weinig geduld. Bij bepaalde activiteiten was een theoretische gedeelte noodzakelijk (bv. bij het videoproject). De leerlingen dienden eerst een scenario te schrijven, te bedenken, maar dat gaat moeizaam. Ze willen onmiddellijk beginnen met opnames.
6. Uit bepaalde projecten is gebleken dat deze jongeren geen volledige dag aan eenzelfde activiteit konden werken (bv. video). Hieraan werd dan ook toegevoegd, en werd het aantal dagen dat er de ganse dag aan het project gewerkt werd, tot een minimum beperkt. Hetzelfde geldt voor de aanpassingen aan de activiteiten afhankelijk van het humeur en de reacties van de leerlingen.
7. Inzake timing stelden de begeleiders van de survival voor leerlingen voor het project in de toekomst bij het begin van het schooljaar te laten plaatsvinden. Dit zou het voordeel bieden dat de leerlingen elkaar nog niet zo goed kennen, en dus ook nog geen anti-cursus-afspraken konden maken, en dat je de ervaringen uit de cursus in de loop van het schooljaar verder kan gebruiken. Ook in andere projecten kwam het voorstel naar voren om vroeger van start te gaan, liefst in september.
8. Om de leerlingen te motiveren werd vaak gewerkt naar een eindproduct. Soms werd hiervoor de lokale pers bijeengeroepen om dit een extra dimensie te geven. Het is dan echter jammer dat onder een foto van een leerling in volle actie vermeld staat dat het om sociaal zwakke leerlingen gaat.
9. Vaak was het voor de begeleiders in het begin een zoeken naar de juiste begeleidingsweg. Sommige onder hen begonnen vrij ongestructureerd aan het project, wisten niet goed hoe ze zichzelf moesten plaatsen in het geheel, hoe ze vorm moesten geven aan hun begeleiderspositie en -houding. Na enkele maanden uitproberen en/of na een evaluatie met andere betrokken partijen en met de deelnemers, kwam er meer duidelijkheid. Vaak werd de strategie aangepast waarbij vooral meer structuur aan de deelnemers werd geboden. Structuur vooral in de zin van duidelijkheid in de planning van de activiteiten.
10. De begeleider moet naar de leerlingen toe gaan, en niet omgekeerd. Deze jongeren zullen dat niet doen. Het heeft dan ook weinig zin deze jongeren te laten aansluiten bij andere groepen of individuen die op hetzelfde moment aan de activiteit deelnemen, bijv. skiën op matten.

5. Beperkte middelen

Inzake beschikbare middelen verliep ook niet alles van een leien dakje :

1. projecten die meerdere activiteiten gepland hadden, kwamen soms in de problemen doordat een eerste activiteit duurder uitviel dan verwacht. Ook hier

speelde vaak een gebrekkige samenwerking tussen het centrum DBSO en de externe organisatie een belangrijke rol. Het op voorhand onvoldoende afspreken hoeveel een bepaalde activiteit zou kosten, maakte dat organisaties achteraf vrij hoge facturen aan het centrum aanboden;

2. voor bepaalde projecten speelde de laattijdige uitbetaling van de subsidies door de Koning Boudewijnstichting hen parten. Deze projecten beschikten over onvoldoende eigen middelen om gemaakte onkosten onmiddellijk te betalen;
3. het feit dat men geen extra middelen had om de groep jongeren voor bepaalde inspanningen te vergoeden, of om jongeren in te schakelen in nevenactiviteiten van het project (bv. optredens, leerlingen die als monitor zouden kunnen meehelpen in andere projecten), was voor sommige begeleiders een spijtige zaak;
4. bepaalde activiteiten die meer inspeelden op de interesse van de jongeren konden niet doorgaan omwille van de hoge prijs. Zo kon het geplande 'buitanden' voor een groep migrantenmeisjes niet doorgaan.

6. Haalbaarheid van de vooropgestelde doelstellingen

Een aantal doelstellingen konden om diverse redenen niet worden bereikt :

1. Zo wilden de begeleiders van een videoproject het aspect tewerkstelling opnemen in de video over het deeltijds onderwijs. Hierbij wou men vooral de 'voorbeeldfunctie' aan bod laten komen : migrantenmeisjes zochten een migrantenvrouw in hun omgeving die aan het werk was. Dit is echter niet kunnen doorgaan doordat de leerlingen zelf zo niemand kenden. De andere groep die aan het project werkten, slaagden er wel in om een 'voorbeeld' te filmen. Het verschil tussen beide groepen heeft vooral te maken met de manier waarop ze over arbeid, werk denken, in welke mate deze zaken deel uitmaken van hun leefwereld. Het project is er echter niet in geslaagd de eerste groep op dit punt te veranderen. De klemtoon kwam in de video meer te liggen op de leefwereld van de leerlingen en de relatie leerling-deeltijds onderwijs.
2. Het videoproject had ook als doelstelling de leerlingen hun product te laten voorstellen aan de leerkrachten, in jeugdhuizen, ... Deze doelstelling kon echter maar gedeeltelijk gerealiseerd worden. Vooral de weg vinden naar jeugdhuizen is voor de groep migrantenmeisjes niet vanzelfsprekend. Ook in andere projecten lijkt het niet zo evident dat leerlingen DBSO hun weg vinden naar jeugdhuizen, zeker niet na zo een korte periode. Deze doelgroep vraagt een meer specifieke aanpak, die niet altijd terug te vinden is in jeugdhuizen. Daarnaast hebben een aantal jeugdhuizen negatieve ervaringen met migrantenjongeren waardoor er een vijandige sfeer t.a.v. migranten heerst.
3. Ook het opzetten van samenwerkingsverbanden met politie, rijkswacht, jeugdrechtsbank, ... was voor projecten zonder ervaring op dit vlak, geen sinecure.

Binnen het kort tijdsbestek was dit dan ook niet haalbaar.

4. Het project 'survival' voor leerlingen, heeft de vooropgestelde doelstellingen niet kunnen bereiken doordat de begeleiding vanuit de externe organisatie volledig uit de hand is gelopen.
5. In bepaalde gevallen waren de begeleiders en de leerlingen onvoldoende opgeleid om de activiteit uit te voeren (bv. herstellen van naaimachines). De projectverantwoordelijke beschouwt dit project dan ook vooral als een leerschool waar hij en zijn team de nodige know-how hebben kunnen verzamelen.
6. De doelstelling 'teamwork' kon niet in elk project nagestreefd worden gezien het beperkt aantal deelnemers of gezien het probleem van afwezigheden ondanks de motivatie van de leerlingen. Dit laatste wijst volgens de begeleiders nogmaals op het feit dat deze jongeren gemakkelijk afhaken : het is te koud, ik ben te moe, het is te ver, ...
7. Door de gebrekkige ondersteuning van het project door externe begeleiders konden bepaalde doelstellingen niet worden bereikt. Zo kon in het project waar 'zeefdruk' één van de activiteiten vormde, tijdens de eerste sessie het leerproces niet tot volle bloei komen. Door de beperkte externe begeleiding zat er te weinig continuïteit in de activiteit waardoor het proces steeds opnieuw moest beginnen Het proces kende geen spontaan verloop en werd niet gedragen door de deelnemers. Het arbeidsgerichte aspect van 'productieve arbeid' is niet aan bod kunnen komen;
8. Door de lat te hoog te leggen, konden eveneens bepaalde doelstellingen niet worden gerealiseerd : de creatieve ontplooiing van de deelnemers bij de zeefdruk is niet haalbaar gebleken. Ook in andere projecten is men tot het besef gekomen dat niet alle leerlingen tot de einddoelstelling komen, en dat ze het heel moeilijk hebben om vol te houden.

HOOFDSTUK 6

POSITIEVE GELUIDEN

Inleiding

De projecten hebben uiteraard niet enkel geleerd uit hun fouten, ze zijn ook tot de vaststelling gekomen dat bepaalde aspecten van het project zeer zeker de moeite waard zijn.

De projectverantwoordelijken hebben tijdens de evaluatie op het einde van het schooljaar in eigen boezem durven kijken. Het resultaat van hun kritische houding staat beschreven in het vorige hoofdstuk. De positieve ervaringen zijn evenmin uit de lucht gegrepen.

1. Rekrutering en bereik van de leerlingen

1. Om de leerlingen buiten de schooluren te kunnen bereiken, is de school zelf een heel belangrijke factor en geen nadeel.
2. Om zoveel mogelijk leerlingen te bereiken, zijn volgende zaken belangrijk : de begeleiders uit het centrum DBSO/DV gaan (samen met de begeleider(s) uit de externe organisatie(s)) na voor wie een deelname aan het project zinvol is en de leerlingen worden enigszins verplicht om mee te doen.
3. Het afleggen van huisbezoeken heeft in vele projecten zijn vruchten afgeworpen; ouders spelen in vele gevallen een belangrijke rol in de aanwezigheid van leerlingen, leerlingen geven soms valse informatie door over de houding van hun ouders ten aanzien van werk, opleiding, projecten, ...

2. Omkadering en samenwerking met de partnerorganisatie

1. Beroep kunnen doen op externe organisaties die reeds veel ervaring hebben met de inhoud van een bepaald project maken het uitproberen van een experiment als 'al doende leren' haalbaar en zinvol : zo konden bv. de begeleiders en

deelnemers aan het project 'wereldwerkplaats' bij een partnerorganisatie in Nederland terecht om ervaring op te doen in een gelijkaardig atelier.

2. De leerkrachten uit het deeltijds onderwijs beschouwen het project als een zinnige aanvulling bij hun opdracht.

3. Aanbod

1. Het video-project viel zeer in de smaak van de leerlingen en heeft uitwerking naar de andere groepen in het deeltijds onderwijs.
2. Deze doelgroep uit het DBSO/DV heeft veel afwisseling nodig; zo werkt men bv. bij Aura met periodes van drie maanden. Na elke periode gaan de leerlingen samen met hun begeleider na of ze eventueel kunnen overstappen naar een ander werkatelier (bijv. creatief atelier ipv fietsen herstellen) en/of naar het Verbondenheidsproject. Deze afwisseling is voor vele leerlingen nodig om de concentratie en motivatie hoog te houden. Indien de motivatie bij een aantal leerlingen wegebt, gaan ze vaak de werking en de andere leerlingen in het project storen.
3. Het inbouwen van een tweedaagse als afsluiter biedt de mogelijkheid de leerlingen een positief gevoel mee te geven op het einde.
4. In bepaalde projecten lag de klemtoon sterk op het aanbieden van een kans om minstens éénmaal per week een positieve ervaring op te doen, zichzelf te kunnen zijn zonder al te veel ingewikkelde activiteiten.
5. Daar waar sport aan bod kwam en er interesse voor bestond bij de deelnemers, wordt deze activiteit beschouwd als een belangrijk element om jongeren succeservaringen te laten opdoen, om te leren reglementen te aanvaarden zonder zich aangevallen te voelen, als een strategie voor integratie, ... Niet elke sportactiviteit valt in de smaak van de jongeren: in een bepaald jongensproject bleek duidelijk dat de activiteit voldoende uitdaging moest bevatten, zowel op het vlak van 'kicks' als op het vlak van 'technisch kunnen'.
6. Het trialweekend werd om diverse redenen door de deelnemers (allemaal jongens) als zeer positief ervaren, ze hadden iets om naar uit te kijken.

4. Methodiek

1. Een begeleider moet duidelijk weten waar hij met een activiteit naar toe wil en moet zelf inhoudelijk en/of vaktechnisch sterk staan.

2. Bepaalde externe begeleiders hadden een zeer goed contact met de leerlingen, konden zich goed inleven in deze groep, en hadden er geen moeite mee om het programma aan te passen volgens de noden van de leerlingen.
3. Het opbouwen van een goed contact met de leerlingen is heel belangrijk om resultaat te kunnen boeken, om de leerlingen te motiveren. In bepaalde projecten signaleerden de leerlingen dit als een groot tekort in het voltijds secundair onderwijs. Om dit contact met bv. migrantenmeisjes te kunnen bereiken opteerde men in één project voor een begeleidster met een niet-Belgische nationaliteit en in een ander project juist voor het tegenovergestelde: twee Belgische begeleiders. Het contact verliep in beide projecten goed. In een ander project, met migrantenjongens, viel het de begeleiders op dat één van de externe begeleiders een heel goed effect op de jongeren had doordat hij een niet-Belg was die 'iets' had bereikt (kungfukampioen).
4. Naast het opbouwen van een goed contact blijft het behouden van de nodige afstand even belangrijk. Je moet als begeleider van deze doelgroep voldoende gezag behouden.
5. Het werken naar een eindproduct toe geeft het geheel een extra dimensie bv. het optreden bij circusactiviteiten.
6. Het erkennen van de geleverde inspanningen van de leerlingen is een belangrijk element wil men de leerlingen (blijven) motiveren: bv. een klein aandereken (medaille) na de circusactiviteiten; een persconferentie bij de wereldwerkplaats; het overhandigen van de wandelkar aan de instellingen voor mentaal gehandicapten; punten geven aan hun houding tijdens de activiteiten.
7. Leerlingen verplichten buiten de lesuren aan een activiteit deel te nemen, is niet hetzelfde als afdwingen. Wettelijk hebben de centra DBSO niets om op te staan, maar in overleg met de ouders en de leerlingen, is het verplicht maken van een deelname aan activiteiten buiten de uren mogelijk. Aan de leerlingen wordt soms de keuze overgelaten: of in een project stappen of gaan werken.
8. Als begeleidingsstrategie is het belangrijk de leefwereld van elke jongere te leren kennen; dit vraagt van de begeleider dat hij/zij zich eerst aanpast aan de leerlingen en daarna wordt er gewerkt aan de doelstellingen; de begeleider tracht naast de leerling te staan en niet er boven.
9. Het is niet enkel belangrijk bij de aanvang van het project na te gaan wat de jongeren interesseert, flexibel inspelen op wat er tijdens de verschillende activiteiten door de leerlingen wordt aangebracht, is eveneens noodzakelijk. Dit maakt het mogelijk direct en telkens opnieuw aan te sluiten bij hun interesse, een interesse waarvan ze zich zelf niet altijd bewust zijn.

10. Om de jongeren te kunnen motiveren, is het belangrijk telkens met hen te bespreken wat er die dag gaat gebeuren. Wanneer je aan deze leerlingen te veel oplegt, gebeurt er niets of wordt de activiteit/opdracht slecht uitgevoerd.
11. In enkele projecten vormde het project 'al doende leren' een schakel in de opleiding. Zo zien we bij het project Aura volgende leerwegen die jongeren (kunnen) doorlopen, afhankelijk van de beginsituatie bij instap in het centrum : verbondenheidsproject → tewerkstellingsprojecten in Aura → stages en/of werk in alternatieve tewerkstellingsprojecten buiten Aura → reguliere tewerkstelling.
12. De projecten gericht op een werkervaring laten de jongeren op een eigen tempo werken, er heerst geen druk op de leerlingen, en toch wordt hen veel bijgeleerd. Dit is maar mogelijk doordat in deze projecten de leerlingen bijna individueel begeleid kunnen worden.
13. Voor de begeleider van de activiteiten is het heel belangrijk beroep te kunnen doen op een coördinator, een andere begeleider om problemen met de leerlingen mee te bespreken, zonder dat de werking van het project in het gedrang komt.
14. Een korte evaluatie op het einde van de dag, door deelnemers en begeleider(s), wordt door beide partijen als zeer positief ervaren. Bij deze evaluatie hoeft het niet enkel te gaan over de activiteiten op zich maar ook over het gedrag van de leerlingen.
15. Leerlingen direct de gevolgen van hun daden laten voelen, heeft effect. Als leerlingen zien dat hun vergoeding voor die dag verminderd wordt omwille van bepaalde 'tekortkomingen': te laat komen, materiaal niet verzorgen, ... gaat er al gemakkelijker een belletje rinkelen.
16. De begeleiding van deze jongeren vereist veel geduld en diplomatie en continu overleg met de leerling bv. wanneer hij/zij 's morgens met een slecht humeur binnenkomt.
17. Wanneer het project deel uitmaakt van een ruimere aanpak van de doelgroep wordt er in sommige projecten gewerkt met fiches waarin de evolutie van de leerlingen inzake houding wordt geregistreerd. Deze fiches zijn beschikbaar voor alle begeleiders in het centrum. Elke leerling heeft ook zijn eigen individuele begeleider die de jongere van bij de instap tot aan de uitstap opvolgt.
18. De jongeren hebben heel veel respect voor mensen die hun job goed uitoefenen, ze aanvaarden van deze personen ook veel gemakkelijker orders bv. van een vrouw die als trapeziste actief is in de circusschool.

5. Financiering

1. De meeste projecten waren reeds tevreden met het feit dat ze enige financiële ondersteuning kregen, en hebben doorheen de tijd leren roeien met de riemen die ze hebben.
2. Eén project heeft de helft van zijn subsidies geweigerd gezien het beperkt aantal deelnemers.

6. Gerealiseerde doelstellingen

6.1 Algemene doelstellingen :

1. De leerlingen zijn met hun eindproduct naar buiten getreden : ze hebben bv. hun video voorgesteld tijdens de opendeurdag van het centrum, een circusoptreden verzorgd. De leerlingen kregen hierbij veel positieve reacties wat hen merklijk deugd deed en hun positief zelfbeeld deed toenemen.
2. Leidersfiguren die in de groep aanwezig waren, vielen weg, terwijl leerlingen die vroeger op de achtergrond stonden door de activiteit in het project meer op de voorgrond traden.
3. De begeleiders ervoerden het als zeer positief dat ze leerlingen konden vertrouwen, ze konden de leerlingen zonder problemen duur materiaal ter beschikking stellen, en opdrachten buiten de schoolmuren werden steeds tot een goed einde gebracht.
4. Het groepsgevoel was groot in vele groepen. Om dit te kunnen realiseren, heeft men bv. in het videoproject ook de leerlingen met werk uit de geselecteerde klassen bij het project betrokken.
5. De leerlingen hebben zin voor werk gekregen, zijn los gekomen, meer in actie geschoten en gingen bij het begin van de les/activiteit onmiddellijk over tot actie.
6. Integratie : na de circusactiviteiten vormden de groep Belgische en Turkse jongeren één groep; leerlingen DBSO hebben de groep mentaal gehandicapten/mindervaliden beter leren kennen en leren respecteren; migrantenmeisjes hebben een goed contact opgebouwd met de Belgische begeleiders, ze kregen vanwege deze begeleider positieve opmerkingen i.p.v. de vroeger vaak gehoorde negatieve opmerkingen vanwege Belgische leerkrachten, deze positieve opmerkingen krikten ook hun zelfvertrouwen op.
7. De begeleiders, coördinatoren hebben er veel uit geleerd : over hun aanpak van de leerlingen, hun organisatietalent, ...
8. Tewerkstelling : één van de deelnemers uit het project 'wereldwerkplaats' werd aangeworven als ploegbaas in het atelier; in andere projecten volgde een doorstroming naar brugproject of regulier werk op de deelname aan het project.

9. Voor heel wat jongeren ging er door het project een nieuwe wereld open, ze konden dingen doen waarvan ze tot dan toe nog nooit hadden gehoord of enkel van hadden durven dromen, hun leefwereld werd ruimer. Voor vele migrantenmeisjes is de controle door het thuismilieu groot, ze ervoeren het dan ook als zeer positief dat ze vanuit deze projectwerking nieuwe dingen konden ontdekken. In één project was dit ook de hoofddoelstelling : zinvolle namiddagen verzorgen.

10. Zichzelf kunnen zijn.

11. Een specifieke groep in het DBSO bouwt een positief zelfbeeld op door dingen in de criminaliteit te doen, het is ne 'zwarte gast'. De jongeren hebben vaak een alternatieve wereld opgebouwd, ze ontsnappen aan de school en het gezin door beide tegen elkaar uit te spelen, ze maken de begeleiders en/of ouders dingen wijs bv. de school is open tot tien uur 's avonds of ik mag niet aan die activiteit deelnemen van mijn vader, ... De jongeren aanvaarden geen normen van thuis of van de school.

Via 'al doende leren' zijn de begeleiders erin geslaagd om deze jongeren dingen te laten doen in de positieve sfeer, dingen waarmee ze ook kunnen uitpakken in hun omgeving, en waarmee ze hun school (waarover in de buurt vaak een negatief beeld bestaat (bv. afvalbak)) een positief imago kunnen geven, vooral naar de ouders toe. De ouders van de migrantenjongens in het centrum Foyer hebben vaak een negatief beeld van hun kinderen, de ouders willen een gewoon leven, ze willen niet opvallen en zeker niets met de criminaliteit te maken hebben, ze zijn beschaamd en het is hun zoon of dochter die hun in verleghenheid brengt, hun zoon/dochter wordt hierdoor een last.

Via het project zijn de begeleiders er , tot op zekere hoogte, in geslaagd de jongeren opnieuw normen aan te leren bv. over hoe je de weg vraagt aan een onbekende, hen laten ervaren dat niet iedereen racistisch is, ...

6.2 Doelstellingen in termen van vaardigheden en attitudes :

1. zichzelf leren beoordelen; bv. : de leerlingen uit het survivalproject zijn tot inzicht gekomen dat ze zelf voor een groot deel verantwoordelijk waren voor het mislukken van het project en hebben zich na afloop bij de begeleiders van de school verontschuldigd; hun eigen positie kunnen bespreken met de begeleiders; de jongens die deelgenomen hebben aan de gemotoriseerde deltaschool zijn tot inzicht gekomen dat zij die dachten ongenaakbaar te zijn, ook in een kwetsbare situatie kunnen terechtkomen;
2. resultaten kritisch beoordelen; de leerlingen hebben zichzelf leren kennen (verborgen talenten);
3. kritiek op anderen op een verantwoorde manier naar voor brengen;
4. leren samenwerken, in groep leren bevelen uitvoeren;
5. initiatief nemen : bepaalde leerlingen durfden meer initiatief nemen;
6. zorg voor materiaal;

7. bereidheid om na de uren nog verder te werken;
8. zich houden aan afspraken; tijdens een tweedaagse hebben de begeleiders kunnen ervaren dat deze jongeren bepaalde dingen kunnen laten, bv. alcohol, pillen, als het alternatief voor hen voldoende de moeite loont;
9. doelgericht en planmatig leren werken naar een afgewerkt eindproduct toe;
10. verantwoordelijkheid opnemen; bv. bij sporten met een zeker risico gaan ze hun leven niet riskeren en kunnen ze aandachtig luisteren naar de begeleider;
11. stipt;
12. assertiviteit;
13. meer technische vaardigheid;
14. zelfstandiger geworden in hun werk; rationeel leren omgaan met probleemsituaties;
15. door de sportactiviteiten hun angst leren overwinnen;
16. taalvaardiger geworden (beter het Nederlands leren verstaan);
17. fysieke inspanning geleverd;
18. geduld leren opbrengen om tot een resultaat te komen;
19. bevelen en de autoriteit van de begeleider leren aanvaarden;
20. discipline en nauwkeurigheid.

HOOFDSTUK 7

HET INITIATIEF NAAR WAARDE GESCHAT

Inleiding

Naast de beschrijving en de analyse van de plus- en minpunten van de verschillende projecten, is het nu tijd om tot een eindevaluatie te komen. Hierbij staan volgende vragen centraal :

- Is de doelgroep bereikt ?
- Zijn de doelstellingen gerealiseerd ? en meer in detail : welke attitudeveranderingen merken we bij de leerlingen ?
- Hoe onderscheiden deze projecten zich van andere initiatieven in het deeltijds onderwijs zoals bijv. de brugprojecten ?
- Kunnen we in de verschillende projecten een aantal types onderscheiden of staat elk project op zich ?
- Wat zijn de toekomstplannen van de projecten ?
- Welke wegen van arbeidstoeleiding bieden aan maatschappelijk kwetsbare jongeren uit het DBSO/DV toekomstperspectieven ?

1. Is de doelgroep bereikt ?

1.1 Onduidelijke afbakening van de doelgroep 'al doende leren'

Bij de bekendmaking van het initiatief werd de doelgroep uit het DBSO/DV omschreven als arbeidsonrijp en/of maatschappelijk kwetsbaar.

In het eerste hoofdstuk hebben we reeds enige vragen gesteld bij deze afbakening door de Koning Boudewijnstichting. De groep werkloze jongeren in het DBSO valt niet gedetailleerd te omschrijven door enkel deze twee begrippen te gebruiken. Hierdoor ontstond ook enige verwarring omtrent de doelgroep van het initiatief : alle leerlingen DBSO/DV zonder werk of een meer specifieke deelgroep.

Deze verwarring heeft er o.a. toe geleid dat ondanks de vooropgestelde criteria voor de doelgroep door de Koning Boudewijnstichting slechts zes projecten de

deelnemers op voorhand selecteerden en/of samen met de leerlingen zijn nagaan of een deelname aan het project zinvol was. De overige projecten (5) hebben hun werking opengesteld voor alle leerlingen DBSO zonder werk. Dit onderscheid tussen de projecten bemoeilijkt het beantwoorden van de uitgangsvraag of de doelgroep is bereikt.

De vooropgestelde criteria 'arbeidsonrijpheid' en 'maatschappelijke kwetsbaarheid' worden ook door de projectverantwoordelijken op verschillende manieren ingevuld. Dit is naar onze mening een bijkomende aanduiding dat deze begrippen met de nodige voorzichtigheid moeten worden aangewend, zeker in dit verband waar men op zoek gaat naar welke weg van arbeidstoeleiding het best past bij die jongere of groep van jongeren.

De jongeren zijn duidelijk om diverse redenen in het project terechtgekomen, en niet enkel omdat ze arbeidsonrijp zijn en/of omdat ze maatschappelijk kwetsbaar zouden zijn. De werkloosheid van bepaalde leerlingen wordt door de projectverantwoordelijken zelf als volgt verklaard : omdat ze van Turkse afkomst zijn of hun geld niet kunnen beheren en hun loon verkwisten, omdat bepaalde migrantenmeisjes niet gericht zijn op arbeid : werken is voor hen niet aan de orde, ze plannen niet op lange termijn, ze kijken niet vooruit. Of deze jongeren ook allemaal 'arbeidsonrijp' zijn, is niet zo duidelijk. Bij de laatste groep bijvoorbeeld, ligt het probleem eerder in de afstand tussen onze cultuur waar (jonge) vrouwen heel vaak (mee) uitwerken gaan en hun thuiscultuur waar meisjes voorbereid worden op het beroep van huismoeder. Naast deze voorbeelden vinden we in de beschrijving van de projecten nog andere zeer uiteenlopende leerlingenkenmerken en problemen waardoor ze moeilijk werk vinden.

Wat is nu globaal genomen het profiel van de deelnemers uit 'al doende leren' ?

1.2 Het globaal profiel van de deelnemers aan 'al doende leren'

Uit het registratie-onderzoek kunnen we afleiden dat het profiel van de bereikte jongeren wijst op een doorsnee DBSO-publiek, en vooral op een doorsnee DBSO-publiek zonder werk (Nijsmans en Douterlungne, 1995). In deze laatste groep vinden we voornamelijk leerlingen met volgende kenmerken : meisjes, migrantenjongeren, zwak schoolverleden, gescheiden ouders, plaatsing in een instelling, gezin met een vervangingsinkomen.

Naast deze overeenkomst met het globaal profiel van leerlingen DBSO zonder werk, vinden we bij de deelnemers aan 'al doende leren' nog enkele bijkomende gegevens :

- De twee centra deeltijdse vorming, Aura en Foyer, bereiken een enigszins apart publiek binnen het deeltijds onderwijs. Meer bepaald bereikt Aura jongeren die bijna allemaal onder toezicht staan van de Jeugdrechtbank of het Comité Bijzondere Jeugdzorg. Foyer is gelegen in een grootstad (Brussel) en bereikt in hoofdzaak migrantenjongeren uit kansarme gezinnen met een zwak schoolverleden.

Deze jongeren hebben daarenboven vaak een dossier bij de Jeugdrechtsbank. Een concentratie van leerlingen die onder toezicht staan van o.a. de Jeugdrechtsbank, vind je niet in elk centrum DBSO.

- In bijna elk project vind je wel één of meerdere leerlingen afkomstig uit het BuSO. Ook dit wijkt enigszins af van het doorsnee DBSO-publiek.
- Enkele projecten bereiken, zonder dat dit altijd vooropgesteld was, enkel migrantenjongens en/of -meisjes.

1.3 De doelgroep op projectniveau bekeken

In onze poging om de vraag of de doelgroep bereikt is, te beantwoorden, zijn we de situatie op projectniveau gaan bekijken. Slechts in twee projecten werd een zgn. 'atypische' doelgroep bereikt. Atypisch in die zin dat het ene project zich tot de groep leerkrachten richtte en het tweede project werkte met klaggroepen waarvoor er ook leerlingen met werk bij de activiteiten werden betrokken.

Voor de overige projecten kunnen we besluiten dat de door hen vooropgestelde doelgroep werd bereikt, zowel in de projecten die de deelnemers op voorhand selecteerden als in de projecten die zich tot alle leerlingen zonder werk richtten. In de laatste groep waren de deelnemers niet altijd even talrijk.

Wat de rekrutering van de beoogde doelgroep betreft, hebben we inderdaad kunnen vaststellen dat deze jongeren niet zo maar op een aanbod ingaan. Er dienen extra inspanningen te worden geleverd om de jongeren te bereiken: huisbezoeken, vervoer verzekeren, verplichten, ... Waarom de jongeren niet altijd gemakkelijk te bereiken waren, heeft met verschillende zaken te maken (cfr. hoofdstuk 5). Hierbij ging het volgens de projectverantwoordelijke overwegend om hindernissen die te overwinnen zijn, naast enkele struikelblokken die wijzen op structurele problemen zoals bijvoorbeeld drie projecten in één centrum DBSO, weinig aanwezig vanuit het centrum DBSO, ...

Wat het profiel van de bereikte jongeren betreft, kunnen we uit de bezoeken en gesprekken met de projectverantwoordelijken en deelnemers opmaken dat de projecten inderdaad te maken hadden met leerlingen die om diverse redenen niet aan het werk waren. Het ging hierbij om zeer uiteenlopende jongeren en groepen: migrantenmeisjes, jongens met een gerechtelijk verleden, BuSO-leerlingen, verwende kinderen, ...

2. Zijn de doelstellingen bereikt?

2.1 Nieuwe wegen van arbeidstoeliding exploreren

Bij de bekendmaking van het initiatief stelde de Koning Boudewijnstichting verschillende doelstellingen voorop. Samengevat is de belangrijkste doelstelling van het initiatief: "samen - centra DBSO en DV, externe organisaties en de Koning

Boudewijnstichting - nieuwe wegen van arbeidstoeleiding, die ook aan maatschappelijk kwetsbare jongeren in het deeltijds onderwijs toekomstperspectieven bieden, te exploreren." Om dit te kunnen realiseren beklemtoonde de Koning Boudewijnstichting de constante aandacht voor "de mogelijkheden die deze jongeren kunnen begeleiden naar arbeidsoriëntering. Dit impliceert werken aan de noodzakelijke sociale basisvaardigheden (arbeidsmotivatie en -attitudes) die toelaten om volwaardig te participeren aan het maatschappelijk leven."

Het exploreren van nieuwe initiatieven voor deze groep is een doelstelling die zeer zeker werd bereikt. Of deze initiatieven ook allemaal als nieuwe wegen van arbeidstoeleiding kunnen worden beschouwd, is een andere zaak.

Opnieuw stelt zich het probleem van de precieze afbakening van de begrippen. Wat dienen we te verstaan onder 'arbeidstoeleiding' en 'arbeidsoriëntering'? Is arbeidstoeleiding hetzelfde als doorstroming naar arbeid? Is het mogelijk om na te gaan of er sprake is van arbeidstoeleiding zonder dat de jongeren na het project aan het werk zijn? Hoe hebben de projecten deze doelstellingen opgevat?

Wanneer we de situatie op het niveau van de projecten bekijken dan zien we dat in de meerderheid van de projecten (9 + het verbondenheidsproject) de klemtoon lag op het leren structureren van de vrije tijd, het kunnen opdoen van succeservaringen, een zinvolle en plezierige namiddag kunnen doorbrengen, ... samen met het werken aan sociale vaardigheden die ook belangrijk zijn voor als de jongeren gaan werken.

In de drie overige projecten: JORP - wereldwerkplaats - Lenteleven, lag de klemtoon meer op het opdoen van een 'werkervaring' en werd er vanuit deze ervaring aan bepaalde arbeidsattitudes gewerkt.

Volgens de projectverantwoordelijken en deelnemers uit de diverse projecten zijn de vooropgestelde doelstellingen in grote mate bereikt. De jongeren hebben meer zelfvertrouwen gekregen, hebben een succeservaring kunnen opdoen, hebben de mogelijkheid gekregen meer verantwoordelijkheid te dragen en meer verantwoordelijkheidszin te ontwikkelen, ze hebben in een aantal gevallen meer technische vaardigheden verworven, ...

Ook al ervaren de deelnemers zelf deze ontwikkelingen niet altijd als een persoonsverandering, zijn ze allemaal, althans toch de geïnterviewde jongeren, enthousiast over het project. Ze hebben de mogelijkheid gekregen plezierige, zinvolle dingen te doen waarbij ze veel geleerd hebben, of ze hebben een zekere werkvaring opgedaan. Het is echter enkel in projecten die een werkervaring aanboden, dat de deelnemers zelf de link legden met latere tewerkstelling. In de overige projecten zien de jongeren zelf geen direct verband tussen het project en werk. De deelname aan 'al doende leren' heeft hen niet echt beter voorbereid om te gaan werken. Dit is althans de mening van de jongeren zelf.

Ook de projectverantwoordelijken spreken zich op dit vlak voorzichtig uit : als de jongeren hun verworven attitudes meenemen naar een latere tewerkstelling is dit meegenomen maar zeker is dat niet.

Naar onze mening zou de kans op het behoud van deze attitudes in een latere werksituatie des te groter zijn naarmate de jongeren vrijwel onmiddellijk kunnen doorstromen naar een brugproject of een andere, eventueel reguliere tewerkstelling. Ook bij de brugprojecten is de doorstroming naar reguliere tewerkstelling een belangrijk gegeven opdat de ervaring die de jongeren in de projecten hebben opgedaan, beklijft.

De doorstroming direct na een deelname aan 'al doende leren' is slechts bij enkele deelnemers uit een beperkt aantal projecten gerealiseerd. Deze doorstroming behoorde ook niet tot de doelstellingen van de meeste projecten. In een aantal projecten werd de lat duidelijk niet te hoog gelegd : het leren structureren van de vrije tijd, eigen persoonlijke problemen leren inzien en er iets willen aan doen, ... vormen de belangrijkste doelstellingen. Als later zou blijken dat de leerlingen er ook iets aan hebben gehad i.f.v. een tewerkstelling, zou dat meegenomen zijn.

Wanneer we de situatie op projectniveau bekijken, kunnen we besluiten dat voor heel wat projecten de vooropgestelde doelstellingen zijn bereikt. Of dit ook zo is voor het initiatief 'al doende leren' in zijn totaliteit is een andere vraag.

2.2 Samenwerkingsverbanden

Een andere doelstelling van het initiatief was het opzetten van samenwerkingsverbanden tussen centra DBSO/DV en externe organisaties. In de helft van de projecten is dit gelukt : Leercentrum TRN Merksen, A.N.J.A. vzw, ARKTOS Turnhout, TSM Mechelen, Lenteleven Lommel, Technicum Antwerpen.

In de overige projecten is er wel een eerste contact geweest tussen centra en externe organisaties maar is het hierbij gebleven, of zijn de contacten volledig verbroken. In dit laatste geval denken we aan H.T.I. St. Antonius Gent. Ook het niet van start kunnen gaan van het project ingediend door de vzw Wielewaal heeft te maken met een communicatiestoornis tussen de twee betrokken partijen.

3. De verhouding 'al doende leren' versus brugprojecten

De meerderheid van de projecten onderscheidt zich van de brugprojecten door de inhoud : sport, creatieve activiteiten, circus, survival, ... alsook door de methodiek.

Door bij de start projecten die rechtstreeks gericht zijn op de arbeidsmarkt uit te sluiten, was overlapping vrijwel uitgesloten. Toch zijn enkele projecten door de mazen van het net geglipt en vertonen op het eerste gezicht gelijkenissen met de brugprojecten. Het gaat hierbij om projecten die vnl. een werkervaring aanboden :

JORP - wereldwerkplaats - Lenteleven. Het verschil met het brugproject ligt volgens de projectverantwoordelijken in de afwezigheid van enige druk vanuit het productieproces. In een brugproject is deze druk - omwille van de rechtstreekse relatie tot een afzetmarkt - relatief groter. In de projecten 'al doende leren' konden de jongeren nog meer op eigen tempo werken, hun problemen en gevoelens op de eerste plaats laten komen, herkansen na een misstap, hun achterstand in vooropleiding inhalen, ...

In de achterliggende visie bij deze projecten werd het project 'al doende leren' beschouwd als een voortraject dat aan een instap in een brugproject of aan een reguliere tewerkstelling kan vooraf gaan. Of de doelgroep uit 'al doende leren' zich duidelijk onderscheidt van de brugprojectjongeren is niet altijd duidelijk. Opnieuw stelt zich de vraag wat we dienen te verstaan onder arbeidsonrijpheid. Deze term wordt voor de beide projecten bij de omschrijving van de doelgroep gebruikt. Ook enkele coördinatoren hebben hun twijfels hieromtrent geuit.

4. Vier op een rij

Ondanks de grote diversiteit tussen de 12 projecten, hebben we op basis van een aantal invalshoeken, vier types van projecten onderscheiden.

Aan de hand van de individuele fiches maakten we op basis van volgende criteria een indeling in vier types :

1. Indeling volgens *initiatiefnemer* : het centrum DBSO of een externe organisatie.
2. Indeling volgens *vertrouwdheid* van de initiatiefnemer *met het DBSO*, en dus ook *met de doelgroep*.
3. Indeling volgens *de omkadering* van het project : een alleenstaand initiatief (enkel ondersteuning vanwege de Koning Boudewijnstichting) of inbedding in een grotere organisatie met vanuit deze hoek extra inhoudelijke en/of financiële ondersteuning.
4. Indeling volgens *de aandacht voor een ruimere aanpak* van het werkloosheidsprobleem of een éénmalig, alleenstaand gebeuren.
5. Indeling volgens *de aard van de activiteiten* : gericht op vorming en/of werkervaring of meer gericht op vrije tijdsbesteding.
6. Indeling volgens *doelgroep* : een ruimere groep leerlingen uit het DBSO of een meer afgebakende groep.

De vier types en de concrete projecten beantwoorden elk op een bepaalde manier aan één van de twee mogelijkheden per criterium. We zetten ze even op een rijtje.

1. *Aura, Foyer, Leercentrum TRN Merksem en Lenteleven Lommel : de ruime aanpak*

Dit type onderscheidt zich van de andere types door volgende kenmerken :

De initiatiefnemers zijn, met uitzondering van Lenteleven, een centrum deeltijdse vorming of een centrum DBSO. Lenteleven verzorgt wel de algemene vorming in de centra betrokken bij het project 'al doende leren'.

Deze initiatiefnemers zijn zeer vertrouwd met de doelgroep. Het project 'al doende leren' kadert in een ruimere aanpak van het werkloosheidsprobleem. Het project kadert in een bepaalde visie op de manier waarop met deze jongeren aan het probleem moet worden gewerkt : 'al doende leren' als een eerste schakel in een proces dat leerlingen DBSO kunnen doorlopen. 'Al doende leren' kan voorafgaan aan een werkervaring in een brugproject of een reguliere tewerkstelling. Om deze ruimere aanpak mogelijk te maken, kennen deze initiatiefnemers meerdere initiatieven, en ook een ruimere omkadering en financiering.

De activiteiten die door deze projecten werden aangeboden, hebben een specifiek karakter gericht op algemene vorming en/of een vorm van werkervaring en zijn minder gericht op het aanbieden van een zinvolle vrije tijdsbesteding. De deelname aan het project is ook niet echt vrijblijvend, maar heeft een meer dwingend karakter. Bij Lenteleven is dit niet zo expliciet gesteld maar worden via het afleggen van huisbezoeken extra inspanningen geleverd om de motivatie en aanwezigheid van de leerlingen te verhogen.

Het project richt zich ook enkel tot die jongeren uit de totale groep deeltijds werkloze jongeren in het centrum, voor wie een deelname aan het project van betekenis is in het traject dat deze jongeren tijdens hun opleiding in het centrum (en ook daarna) doorlopen. De initiatiefnemers hebben een duidelijke (eigen) visie omtrent de aanpak van deze doelgroep.

2. *ARKTOS Regio Turnhout - ARKTOS regio Limburg : een geëngageerde, zinvolle vrijetijdsbesteding*

Ondanks de autonome werking van de regionale afdelingen van ARKTOS vinden we in beide projecten grote gelijkenissen.

Beide initiatiefnemers zijn externe partners maar met een grote vertrouwddheid met het deeltijds onderwijs en haar leerlingen. ARKTOS verzorgt nl. de algemene vorming in de betrokken centra DBSO.

Wat de inbedding van het project in een ruimere aanpak van het werkloosheidsprobleem betreft, kunnen we hier niet echt spreken van een structurele inbedding in een ruimere aanpak. Hiermee bedoelen we niet dat er geen ruimere achterliggende visie aanwezig was, wel dat de band met de werking in de centra DBSO minder strak was. Zowel in Turnhout als in Houthalen, hield men om specifieke redenen enige afstand van het centrum. In Turnhout is deze afstand in de loop van het project kleiner geworden. Toch wordt ook hier het project nu nog niet geplaatst in een globale aanpak van het werkloosheidsprobleem bij leerlingen DBSO.

Deze projecten zijn geen alleenstaande initiatieven. De begeleiders uit de projecten worden zowel financieel als inhoudelijk ondersteund vanuit de algemene regionale werking. De projectwerking staat echter te los van de werking in het centrum DBSO.

De activiteiten lagen meer in de sfeer van de zinvolle vrije tijdsbesteding, er werd gewerkt met een atelier waar de jongeren elke week op een vast tijdstip terecht konden. Deelname was dan ook volledig vrijblijvend zij het met enig engagement éénmaal de jongere in het project was gestapt.

Deze projecten stonden open voor alle geïnteresseerde jongeren uit het deeltijds onderwijs die hun opleiding niet konden combineren met werk of die vrij waren op het moment dat het atelier open was.

3. Jeugdwerk Meulenberg, Buurtopbouwwerk Meulenberg en A.N.J.A. : vrijblijvende, zinvolle vrijetijdsbesteding

In dit type van projecten gaat het telkens om externe initiatiefnemers die bij de start van het project minder of niet vertrouwd waren met de doelgroep en/of met de werking van het centrum DBSO.

Ook in dit type kaderen de activiteiten van het project 'al doende leren' in een ruimere organisatie, ruimere ervaring van de initiatiefnemer in de sector en ruimere financiering.

Gezien de begeleiders minder vertrouwd waren met de doelgroep en/of de werking van het centrum DBSO passen deze activiteiten minder in een ruime, structurele aanpak van het werkloosheidsprobleem van de jongeren uit het deeltijds onderwijs.

De activiteiten situeerden zich in de sfeer van de zinvolle vrije tijdsbesteding, met een vrijblijvend karakter voor de deelnemers.

Wat de doelgroep betreft, werd er in deze projecten geen selectie doorgevoerd bij de geïnteresseerde jongeren die vrij waren op het moment dat de activiteiten plaatsvonden.

4. VTS Technicum Antwerpen - TSM Mechelen - HTI St. Antonius Gent : een zinvolle aanvulling van het pakket 'algemene vorming'

Bij deze projecten heeft telkens het centrum DBSO het initiatief voor het project genomen. Dit heeft ook hier tot gevolg dat de begeleiders zeer goed vertrouwd waren met de doelgroep.

Het verschil met het eerste type heeft vooral te maken met het feit dat het hier gaat om korte, éénmalige activiteiten of activiteiten die in de sfeer liggen van de lessen 'algemene vorming'. De activiteiten kaderen minder in een ruimere structurele aanpak van het werkloosheidsprobleem. Hiervoor beschikken de centra DBSO naar eigen zeggen over te weinig financiële middelen. Zij konden enkel rekenen op deze eenmalige financiële steun van de Koning Boudewijnstichting.

Wat de activiteiten betreft, lag in deze projecten de klemtoon op korte vormingsprojecten : outward bound voor leerkrachten of leerlingen, één week circusactiviteiten of een videoproject.

In twee van deze projecten werden de jongeren geselecteerd op basis van vroegere ervaringen van het leerkrachtenteam met deze leerlingen. In het project TSM Mechelen werden niet de leerlingen maar de leerkrachten in het project betrokken.

5. Toekomstplannen

Wat zijn de toekomstplannen van de initiatiefnemers met het project 'al doende leren' ?

De meerderheid zet de werking verder als de nodige financiële middelen worden gevonden. Het is voor de meeste coördinatoren en/of projectverantwoordelijken een continue strijd om de nodige middelen te vinden.

Concrete plannen :

- ARKTOS vzw Regio Limburg kan met Europese financiering een open atelier opstarten voor werkloze jongeren in de regio Beringen;
- ARKTOS vzw Regio Turnhout, Buurtopbouwwerk vzw Meulenbergh, Lentele-ven vzw Lommel, Jeugdwerking vzw Meulenbergh, A.N.J.A. zetten de werking met de doelgroep uit het DBSO verder. Zij zoeken hiervoor naar andere financieringsbronnen. Een aantal projecten breiden hiervoor, indien nodig, de doelgroep uit tot alle werkloze jongeren uit de regio;
- Technicum Rerum Novarum Merksen, Technicum Antwerpen en het SIHA Antwerpen hebben samen met de andere centra DBSO in Antwerpen een overeenkomst gesloten om vanaf het schooljaar '96-'97 nauw samen te werken. Via het centraliseren van de verschillende werkplaatsen (mini-ondernemingen) van de centra willen de coördinatoren aan alle leerlingen DBSO een werkervaring aanbieden en zo de drie dagen buiten de schooluren opvullen;
- de centra deeltijdse vorming Aura en Foyer zetten hun werking verder en zoeken hiervoor elders de nodige middelen;
- het centrum DBSO verbonden aan TSM Mechelen zet eveneens zijn initiatieven t.a.v. de leerlingen verder en hoopt via andere financieringskanalen ook de OBS-cursus te kunnen uitbreiden naar de leerlingen alsook de opgedane ervaringen van de leerkrachten verder uit te diepen en toe te passen in de praktijk.

6. Nieuwe wegen van arbeidstoeleiding ?

Zoals reeds eerder werd aangehaald, is het exploreren van nieuwe wegen voor de groep werkloze jongeren in het DBSO zeker aan bod kunnen komen met dit initia-

tief. Vele van deze projecten zijn maar van start kunnen gaan dankzij de financiële steun van de Koning Boudewijnstichting.

Al deze projecten zijn zinvol gebleken, althans in vergelijking met hun opzet en vooropgesteld doelstellingen. Niet alle projecten bereikten het vooropgestelde aantal leerlingen. De projectverantwoordelijken schrijven dit toe aan een aantal 'groeipijnen' die naarmate het project in de toekomst kan evolueren, zouden verdwijnen. De meeste projectverantwoordelijken beschouwden het project 'al doende leren' als een experiment, als een pilootproject. Uit de resultaten van het project, putten zij de energie om er mee door te gaan.

Het beantwoorden van de vraag of de geselecteerde projecten en hun concrete uitwerking effectief nieuwe wegen van arbeidstoeleiding zijn, wordt bemoeilijkt door de onduidelijkheid over de doelgroep : alle werkloze leerlingen DBSO/DV of een specifieke deelgroep en doordat de doelstellingen van het initiatief niet altijd overeenstemmen met de doelstellingen van de projecten. De doelstellingen van de projecten waren overwegend minder hoog gegrepen. Dit heeft vooral te maken met de afstand tussen het concept arbeidstoeleiding en een alternatief voor het niets doen.

Toch willen we hier een antwoord bieden op de vraag welke projecten of aspecten van projecten het best passen in de aanpak van het werkloosheidsprobleem in het deeltijds onderwijs.

Eerst en vooral willen we wijzen op de vaststelling dat de centra DBSO/DV het beste vertrekpunt zijn om de jongeren te bereiken en te stimuleren aan extra activiteiten deel te nemen.

Daarnaast hechten we veel belang aan projecten die ingebed zijn in een ruimere structurele aanpak van het werkloosheidsprobleem in het deeltijds onderwijs (type 1). Het project 'al doende leren' vormde in deze opstelling geen alleenstaand initiatief.

Om de werkloosheid bij leerlingen in het deeltijds onderwijs aan te pakken, is het volgens ons namelijk noodzakelijk om meerdere leerwegen aan de jongeren aan te bieden; verschillende leerwegen in één centrum deeltijds onderwijs of in een samenwerkingsverband van centra deeltijds onderwijs in een bepaalde regio. Daarnaast dient het doorlopen van één of meerdere van deze leerwegen te worden begeleid door één vaste begeleider of vast team per jongere. Om tot deze conclusie te komen, baseerden we ons voornamelijk op de ervaringen uit de brugprojecten en op het principe van trajectbegeleiding. De lessen uit het verleden moeten hierbij opnieuw worden getrokken : het brugproject is niet voor elke leerling de beste startfase. Dit is ook gebleken uit de profielen van de leerlingen in 'al doende leren'. Het volgen van een brugproject heeft minder zin wanneer er geen reguliere tewerkstelling op volgt. Eén van de factoren die een doorstroming na een brugproject bemoeilijkt, is het doorschuiven van de verantwoordelijkheid voor deze

doorstroming : de promotor van het brugproject, de jongere, het centrum DBSO, VDAB, ...

M.a.w. pleiten we voor trajectbegeleiding met het project 'al doende leren' als een mogelijk voortraject voor bepaalde leerlingen. Wat de inhoud van dit voortraject dient te zijn, is afhankelijk van de problematiek waarmee de individuele jongere te maken heeft.

In dit perspectief stellen we voor de volgende initiatieven verder op te volgen :

- het initiatief van de Antwerpse centra om een werkervaring te verzekeren voor (alle) leerlingen DBSO;
- de principes en leerwegen die aanbod komen in de centra DV Aura en Foyer en in de werking van Lenteleven Lommel;
- de ervaringen met trajectbegeleiding in de ESF-projecten in het deeltijds onderwijs.

De projecten die gericht zijn op een zinvolle vrijetijdsbesteding hebben wel hun betekenis voor de groep leerlingen DBSO, maar voldoen naar onze mening niet aan het vooropgestelde hoofddoel van het initiatief 'al doende leren'. Deze projecten stonden ook te ver af van een globale aanpak van het werkloosheidsprobleem in het deeltijds onderwijs.

De initiatieven naar leerkrachten toe waarvan we een voorbeeld zagen in het project van TSM zouden verder kunnen worden ondersteund vanuit de Koning Boudewijnstichting (positieve modellen in het BSO) en/of door het Departement Onderwijs (Dynamo 2).

BIBLIOGRAFIE

- ELCHARDUS M. (red.), *De school staat niet alleen*, Verslag van de commissie Samenleving-Onderwijs aan de Koning Boudewijnstichting, Kapellen 1994.
- NIJSMANS I., et al., *Op de brug naar werk*, HIVA, Leuven 1993.
- NIJSMANS I., DOUTERLUNGNE M., *Het DBSO : een balans na 10 jaar werking*, HIVA, Leuven 1995.
- SCHUYT C.J.M., *Kwetsbare jongeren en hun toekomst*, Amsterdam 1995.
- VETTENBURG N., *Evaluatie van een outward bound/citybound-project met leerlingen uit het deeltijds onderwijs*, Koning Boudewijnstichting, Brussel 1991.
- VETTENBURG N., PIERMANS N., *Positieve modellen in het beroepsonderwijs*, Koning Boudewijnstichting, Brussel 1996.

